

**STRATEGIA
DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ
A RAIONULUI CANTEMIR
2024-2030**

CUPRINS

CAPITOLUL 1: INTRODUCERE ȘI REZUMAT EXECUTIV	1
1.1 FIȘA DE REZUMAT	1
1.2 CONTEXTUL NAȚIONAL ȘI REGIONAL	2
1.3 METODOLOGIA DE LUCRU	3
1.4 GRUPUL DE LUCRU	3
CAPITOLUL 2: PROFILUL SOCIO-ECONOMIC AI RAIONULUI CANTEMIR	5
2.1 DATE GENERALE	5
2.1.1 Așezarea fizico-geografică.....	5
2.1.2 Organizarea administrativ teritorială	6
2.1.3 Relieful și rețeaua hidrografică.....	8
2.1.4 Condițiile climatice.....	10
2.1.5 Resursele naturale, Flora și Fauna.....	10
2.1.6 Terenuri și destinația lor.....	11
2.1.7 Populația și tendințele demografice.....	12
2.1.6 Capacitatea administrativă și financiară	17
2.2 INFRASTRUCTURA DE UTILITĂȚI PRIETENOASĂ MEDIULUI	24
2.2.1 Căi de comunicație și transport.....	24
2.2.2 Iluminat stradal.....	28
2.2.3 Fondul locativ și calitatea locuirii.....	29
2.2.4 Analiza SWOTa infrastructurii de utilități.....	35
2.3 SERVICII PUBLICE	
2.3.1 Sistemul de Educație.....	38
2.3.2 Sistemul de Sănătate.....	43
2.3.3 Asistență socială și Protecție.....	48
2.3.4 Cultura și Patrimoniul cultural.....	53
2.3.5 Tineret și sport.....	64
2.3.6 Analiza SWOT a serviciilor publice.....	69
2.4 DEZVOLTARE ECONOMICĂ	74
2.4.1 Structura economiei raionului.....	74
2.4.2 Forța de muncă.....	76
2.4.3 Agricultură și zootehnia.....	80
2.4.4 Industria, comerțul și serviciile.....	86
2.4.5 Turismul și Patrimoniul Natural Turistic.....	88
2.4.7 Analiza SWOT a economiei raionului.....	94
CAPITOLUL 3 CADRUL STRATEGIC DE DEZVOLTARE	100
3.1 VIZIUNEA ȘI OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE	100
3.2 PLANUL STRETEGIC DE ACȚIUNI (Anexa 1)	102
3.3 MECANISMUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE	103
3.4 RISCURI ȘI IMPEDIMENTE DE IMPLEMENTARE	106
CAPITOLUL 4 POTOFOLIUL PROIECTELOR	107
4.1 PORTOFOLIUL PROIECTELOR PRIORITARE (Anexa 2)	107
4.2 PORTOFOLIUL PROIECTELOR IMPLEMENTATE (Anexa 3)	107

CAPITOLUL 1: INTRODUCERE ȘI REZUMAT EXECUTIV

1.1 FIȘA DE REZUMAT

Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Cantemir (SDSE Cantemir) pentru perioada 2024-2030 este un document de planificare strategică integrată, care cuprinde cele mai bune soluții ce pot asigura intensificarea dezvoltării socio-economice durabile a raionului, facilitând creșterea calității vieții locuitorilor.

Strategia a fost elaborată în perioada ianuarie-septembrie 2024, în cadrul unui proces participativ, inițiat și implementat de Consiliul Raional Cantemir cu asistența tehnică și metodologică din partea unui consultant extern.

Strategia de Dezvoltare Socio-Economică a raionului Cantemir, ca document de politici publice va ghida acțiunile Administrației Publice Locale de nivelul II în următorii 7 ani, asigurând raionului Cantemir un proces de dezvoltare continuu, durabil și coerent.

NOTĂ: SDSE Cantemir pentru perioada anterioară de activitate, la solicitarea grupului de lucru creat în scopul elaborării documentului în cauză, nu a fost luată în calcul și nu a stat la baza elaborării documentului dat.

Raionul Cantemir, fiind un teritoriu caracterizat preponderent drept unul rural, se confruntă cu aceleași probleme ce caracterizează întregul areal rural moldovenesc și se subscrie, în mare parte, caracteristicilor geografice și de dezvoltare socio-economică ale zonelor rurale din Republica Moldova. Astfel, din punct de vedere al dezvoltării socio-economice, Raionul Cantemir înregistrează un *decalaj semnificativ* față de zonele urbane din țară, având un singur oraș (or. Cantemir) și se caracterizează prin: a) *deficiențe structurale persistente* (pondere mare a populației ocupate în agricultură, îmbătrânirea populației, număr mare de exploatații agricole de subzistență, etc.); b) *valoarea adăugată scăzută a produselor agro-alimentare*; c) *productivitatea muncii scăzută*, în special în agricultura de subzistență; d) *spirit antreprenorial slab* dezvoltat pentru implementarea activităților economice; e) o *modestă orientare către export*; f) *insuficienta diversificare a economiei*; g) *randament scăzut în domeniul agricol, cauzat de încălzirea globală/secetă*; h) *accesul limitat la servicii de calitate și infrastructură*; i) o *pondere ridicată a populației expuse riscului de sărăcie*; j) *insuficiența cadrelor în sistemele de educație, sănătate și alte domenii sociale*; j) *insuficiența resurselor financiare orientate spre dezvoltarea serviciilor și infrastructurii edilitare*.

De fapt, cele menționate mai sus, alături de altele, precum: *schimbările din sectorul agricol, ca rezultat al reformelor din sistemul agrar, presiunile asupra mediului înconjurător, răspândirea rapidă a noilor tehnologii, îmbătrânirea populației și depopularea rurală* sunt numai o parte din factorii care afectează dezvoltarea raionului și care impun implementarea

unui program orientat spre valorificarea resurselor locale (fizice, umane și financiare) pentru elaborarea și punerea în practică a unei strategii de dezvoltare locală coerente la nivel de raion.

Actualmente, Raionul Cantemir se află într-un proces de transformare bazată, pe de o parte, pe efortul comunităților de a se dezvolta, păstra și conserva patrimoniul public, natural și cultural unic și, pe de altă parte, pe necesitatea exploatării durabile a acestui patrimoniu.

Scopul Strategiei de Dezvoltare Socio-Economică a Raionului Cantemir este de a impulsiona procesul de creștere a gradului de bunăstare a locuitorilor prin: conjugarea efortului comun al diverșilor actori din raion și cei externi; eficientizarea activității autorităților publice locale; utilizarea eficientă a resurselor financiare; atragerea surselor externe de finanțare pentru a implementa proiectele investiționale planificate.

Beneficiari ai Strategiei sunt locuitorii raionului Cantemir, autoritățile administrației publice locale, structurile societății civile, instituțiile educaționale și din domeniul sănătății, sectorul privat, tinerii, precum și toate persoanele interesate în dezvoltarea durabilă a raionului.

Parte componentă a Strategiei este Planul de acțiuni pentru anii 2024 – 2030, care cuprinde totalitatea acțiunilor/măsurilor orientate spre atingerea obiectivelor strategice, cu indicarea: costului estimativ, perioadei de implementare, responsabililor pentru realizarea acțiunilor, potențialelor surse de finanțare, precum și a indicatorilor de monitorizare și a rezultatelor așteptate după implementarea fiecărei acțiuni/proiect.

1.2 CONTEXTUL REGIONAL ȘI NAȚIONAL

Strategia reprezintă principalul document de dezvoltare a Raionului Cantemir, pe o perioadă de 7 ani, fiind un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documente de programare:

- Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030
- Strategia UE pentru Regiunea Dunării
- Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2030"
- Strategii sectoriale de dezvoltare
- Strategia de Dezvoltare Regională Sud
- Programul Regional Sectorial pentru dezvoltarea Infrastructurilor de Sprijin în Afaceri în RDS
- Programul Regional Sectorial privind sporirea atractivității turistice a RDS
- Strategia de Gestionare Integrată a Deșeurilor Solide în Regiunea de Dezvoltare Sud
- Strategia de Gestionare a Deșeurilor în Republica Moldova, pentru anii 2013 – 2027
- Program Regional Sectorial în domeniul infrastructurii Drumurilor Regionale și Locale pentru RDS

- Programul Regional Sectorial de Alimentare cu Apă și de Canalizare pentru RDS
- Strategia de alimentare cu apă și sanitație pentru anii 2014 – 2028
- Programul Regional Sectorial în Eficiență Energetică pentru RDS

1.3 METODOLOGIA DE LUCRU

Metodologia elaborării SDSE Cantemir respectă prevederile legale de elaborare a unui document de politici publice, fiind în conformitate cu Hotărârea Nr. 386 din 17.06.2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice. Metodologia a inclus:

1) Diagnosticul teritoriului, realizat în baza datelor oferite de părțile interesate (administrația publică, mediul de afaceri, societatea civilă, mediul academic) și a responsabililor pe domenii.

2) Analiza SWOT sectorială – instrument de analiză a potențialului de dezvoltare a raionului, care evidențiază punctele tari și slabe, oportunitățile și amenințările rezultate din diagnosticul teritoriului pe baza unui proces participativ al părților interesate, prin organizarea focus-grupuri sectoriale.

3) Elaborarea misiunii, viziunii, obiectivelor generale și specifice, principalelor acțiuni pentru dezvoltarea raionului, inclusiv a portofoliului proiectelor.

4) Consultarea publică a documentului SDSE Cantemir.

Metodologia aplicată a asigurat caracterul participativ și transparent al procesului de elaborare a acestui document prin organizarea de focus grup-uri, interviuri, workshop-uri, grupuri de lucru sectoriale, consultări publice în fazele esențiale de elaborare, pentru exprimarea nevoilor și aspirațiilor diverselor categorii sociale de cetățeni. Documentul SDSE Cantemir dă plus valoare, inclusiv aplicării principiului reprezentativității tuturor grupurilor sociale din cadrul comunității.

La elaborarea documentului Grupul de Lucru s-a condus de următoarele principii: (i) promovarea unui proces decizional participativ, transparent; (ii) promovarea unei guvernări locale profesionale, eficiente și responsabile; (iii) promovarea și implementarea dezvoltării durabile la nivel local.

1.4 GRUPUL DE LUCRU

Strategia a fost elaborată într-un mod participativ. Astfel, prin dispoziția președintelui raionului Cantemir Nr. 14/N din 27.01.2024, a fost constituit Grupul de Lucru pentru elaborarea Strategiei compus din 29 persoane, ulterior fiind modificată prin înlocuirea unor membri. Grupul de lucru a fost unul reprezentativ, fiind constituit din reprezentanți ai: APL de nivelul II Cantemir, APL de nivelul I, ONG - uri, structuri descentralizate și desconcentrate în teritoriu, instituții din domeniul de infrastructură edilitară, agenți economici ș.a.

Componența Grupului de Lucru:

1. CULICOVSCHI Pavel - președinte al raionului, președinte al grupului de lucru;
2. GANDRABUR Petru - vicepreședinte al raionului;
3. MURANEVICI Dumitru - vicepreședinte al raionului;
4. ȚURCANU Liudmila - secretară a Consiliului Raional Cantemir;
5. COZMA Veaceslav - șef Direcție finanțe;
6. VÎLCU Larisa - șefă a Direcției agricultură economie relații funciare;
7. CECHIR Tatiana - șefă a Direcției Generale Învățământ Cantemir;
8. TODERICI Sergiu - șef Secție cultură și turism Cantemir;
9. POPA Adela - șefă interimară Direcția construcții, gospodărie comunală dezvoltare locală și regională Cantemir;
10. BALAN Victoria - șefă a Serviciului administrație publică;
11. CIUBACIUC Roman - primar al or. Cantemir;
12. PAC Olga - primară a s.Vișniovca;
13. CIOBANU Ana - profesoară IP gim. Țărăncuța, metodist superior DGÎ, consilier raional;
14. BALAN Ion - administrator „Podgoreni” SRL, c. Lingura, consilier raional;
15. COVALI Nicolae - administrator SRL „Covali & CO”, or. Cantemir;
16. BUMBU Maria - jurist, consilier raional;
17. COȘER Natalia - șefă a structurii teritoriale în cadrul Agenției teritoriale de asistență socială Sud;
18. URSUL Sofia - președintă a AO „Asociația Cetățenilor cu Inițiativă”, or. Cantemir;
19. ISAC Victoria - membră a AO „Centrul pentru dezvoltare educațională și comunitară”, profesoară de limbă engleză, IP gim. „Mihai Eminescu”, or. Cantemir;
20. CEPELEAGA Roman - șef Direcția situații excepționale;
21. PORUMBESCU Ana - conducător artistic, ansamblul folcloric „Opincuța”, Casa Raională de Cultură, or. Cantemir;
22. RACVIȚĂ Constantin - președintele Uniunii veteranilor războiului din Afganistan, specialist principal al DOFM Cantemir;
23. MIRON Vitalie - șef-adjunct al Oficiului teritorial Cahul al Cancelariei de Stat;
24. HÎȚU Olga - șefă a IMSP Centrul de sănătate Cantemir;

Foto: Focus-grup sector APL

Foto: Focus-grup sector Instituții Publice

CAPITOLUL 2: PROFILUL SOCIO-ECONOMIC AI RAIONULUI CANTEMIR

2.1 DATE GENERALE

2.1.1 AȘEZAREA FIZICO-GEOGRAFICĂ

Raionul Cantemir este amplasat în partea de Sud-Vest a Republicii Moldova, pe malul stâng al râului Prut, cîmpia Prutului inferior, pe o suprafață de 870 km². Orașul-reședință al raionului este orașul Cantemir.

Poziția geografică a raionului Cantemir este marcată de altitudinea 42m față de nivelul Mării Negre. În partea de Vest, raionul Cantemir se află la hotar cu România pe o distanță de 32km. Vecinii raionului sunt: la Nord – raionul Leova, la Sud – raionul Cahul, la Est – UTA Găgăuzia și la Vest – România. Orașul Cantemir se află la 120 km distanță de or.Chișinău, 45km distanță de or.Cahul, 25km distanță de or.Leova, 45km distanță de or.Comrat.

Raionul Cantemir face parte din Euroregiunea „Dunărea de Jos” din anul 2008. Consiliul Raional Cantemir a adoptat decizia nr 06/09-XXIV din 25.09.2008 „Cu privire la asocierea Consiliului Raional cu Consiliul județean Galați, Consiliul Județean Brăila, Consiliul Cahul, Consiliul Regional Odesa, Administrația de Stat Odesa și Consiliul Raional Reni și de înfrățire a Asociației de Cooperare Frontraliere „Euroregiunea Dunărea de Jos”.

Raionul Cantemir este traversat de trei trasee naționale: R37 (Ceadâr-Lunga-Comrat-Cantemir), R34 (Hîncești-Leova-Cahul), R56 (Cania-Baimaclia-Taraclia de Salcie), pe o lungime totală de 98.86 km.

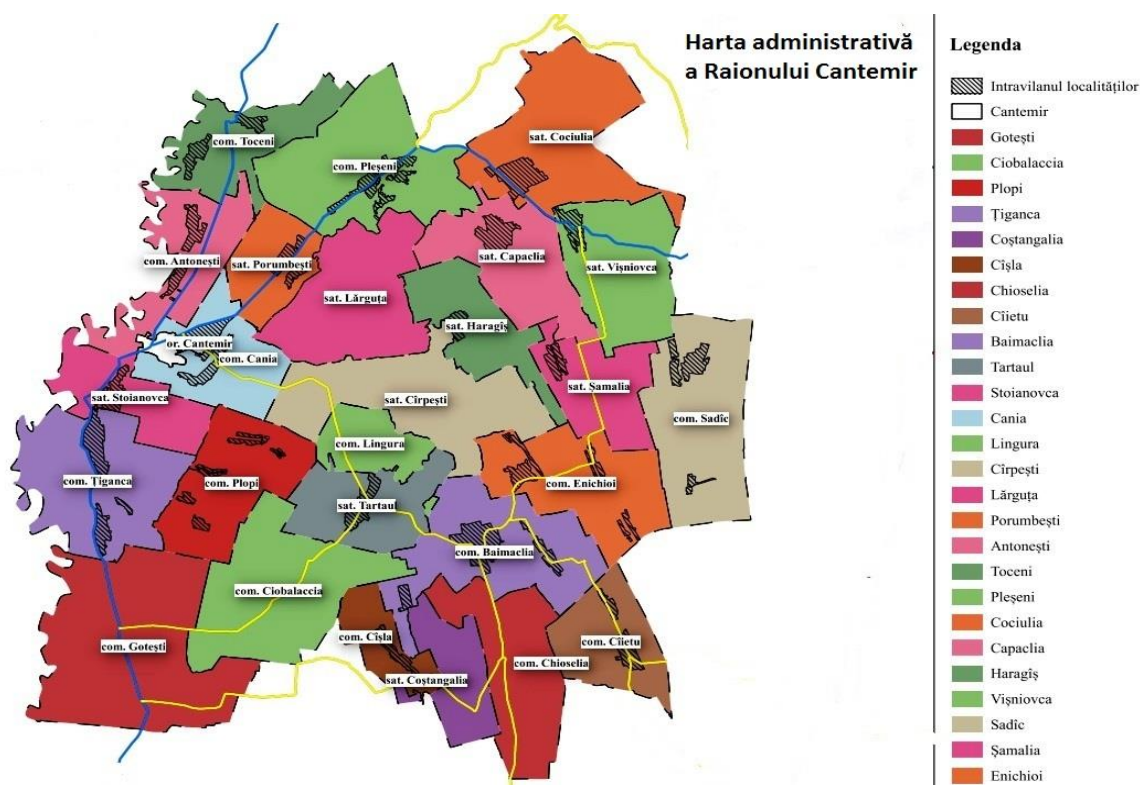

Harta geografică a Raionului Cantemir

2.1.2 ORGANIZAREA ADINISTRATIV TERITORIALĂ, ELEMENTELE DE IDENTITATE

Raionul Cantemir a fost format în conformitate cu Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, din 25 martie 1977 și Hotărârii Sovietului de miniștri a RSSM nr.169, din 26 aprilie 1977, în legătură cu formarea raioanelor Cantemir, Cutuzov, și toate structurile raionale.

În conformitate cu Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova nr.764-XV din 27.12.2001, cu modificările și completările ulterioare, raionul Cantemir este unitatea administrativ-teritorială de nivelul II amplasată în partea de Sud a Republicii Moldova. În componența raionului sunt 27 unități administrativ-teritoriale de nivelul I cu 51 localități, din care 1- urbană și 50- rurale, inclusiv: orașul Cantemir, 15 comune și 11 sate.

Harta administrativă a Raionului Cantemir

Tabel: UAT din componența Raionului Cantemir

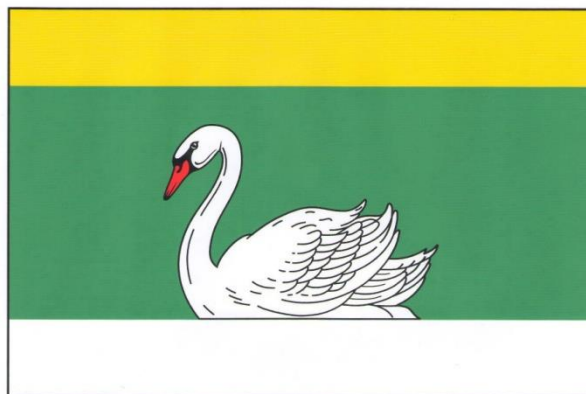
Nr.d/o	Denumirea UAT de nivelul I	Localități in componența UAT
1.	or. Cantemir	Cantemir
2.	c. Antonești	Antonești
		Leca
3.	c. Baimaclia	Baimaclia
		Acui

		Suhat
4.	c.Cania	Cania
		Iepureni
5.	s.Capaclia	Capaclia
6.	c.Chioselia	Chioselia
		Țărăncuța
7.	c.Ciobalaccia	Ciobalaccia
		Flocoasa
		Victorovca
8.	c. Cîietu	Cîietu
		Dimitrova
9.	s.Cîrpești	Cîrpești
10.	c.Cîșla	Cîșla
		Șofranovca
11.	s. Cociulia	Cociulia
12.	s. Coștangalia	Coștangalia
13.	c. Enichioi	Enichioi
		Bobocica
		Florica
		Țolica
14.	c. Gotești	Gotești
		Constantinești
15.	s. Haragiș	Haragiș
16.	s. Lărguța	Lărguța
17.	c.Lingura	Lingura
		Crăciun
		Popovca
18.	c. Pleșeni	Pleșeni
		Hănăseni
		Tătărașeni
19.	c. Plopi	Plopi
		Alexandrovca
		Hîrtop
		Taraclia
20.	s. Porumbेști	Porumbेști
21.	c. Sadic	Sadic
		Taraclia
22.	s. Stoianovca	Stoianovca
23.	s. Șamalia	Șamalia
24.	s. Tartaul	Tartaul
25.	c. Toceni	Toceni
		Vîlcele
26.	c. Țiganca	Țiganca
		Ghioltosu
		Țiganca Nouă
27.	s. Vișniovca	Vișniovca

Elementele de identitate ale Raionului Cantemir sunt: Stema și Drapelul, care au fost aprobate prin decizia nr. 480-IV.01 din 8 septembrie 2016 a Comisiei Naționale de Heraldică de pe lângă Președintele Republicii Moldova. Ulterior, fiind aprobate de Consiliul Raional Cantemir prin decizia nr.07/08-XXVI din 08.12.2016 „Cu privire la aprobarea simbolicii (stemei și drapelului) raionului Cantemir și a Regulamentului de utilizare”.

Imagine: Stema Raionului Cantemir

Imagine: Drapelul Raionului Cantemir

2.1.3 RELIEFUL ȘI REȚEAUA HIDROGRAFICĂ

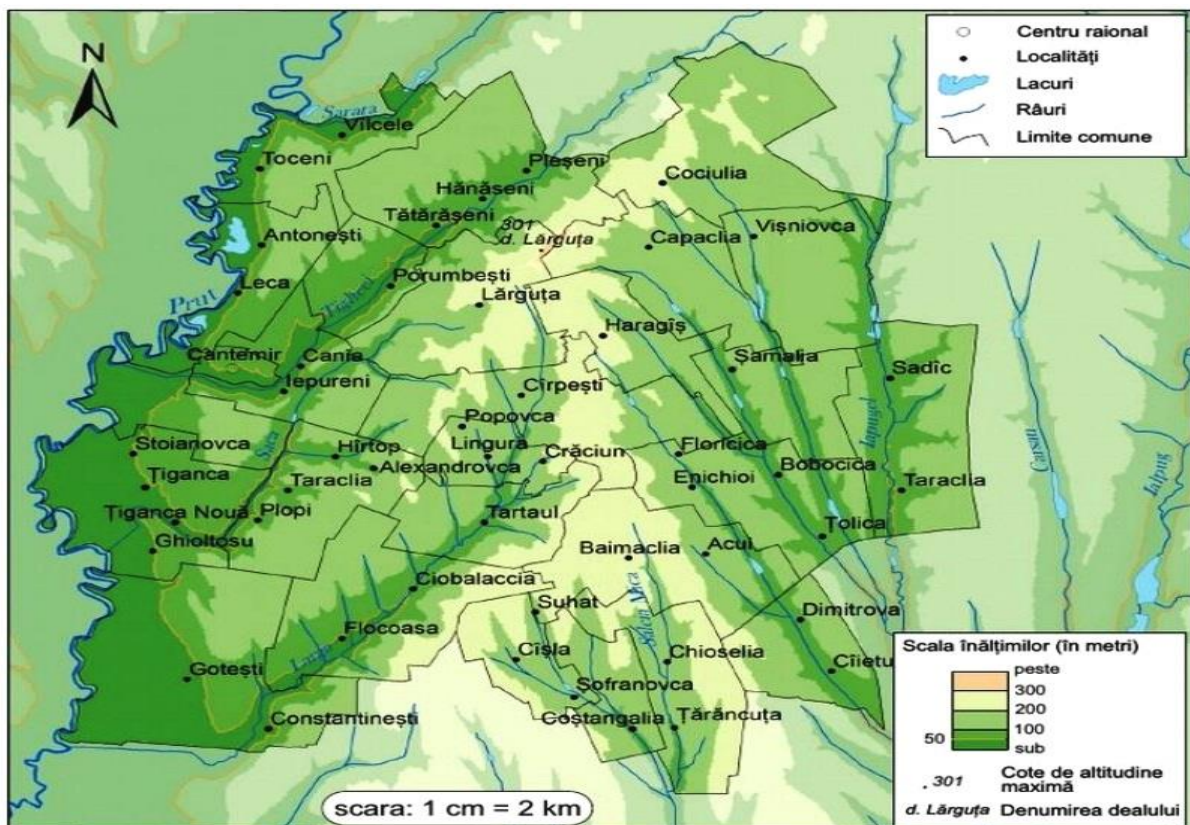
Raionul Cantemir este situat pe un teritoriu cu relief de podiș și câmpie. La est se află înălțimea Tigheciului (301 m, locul 7 printre cele mai înalte dealuri din Republica Moldova). La vest râul Prut, lunca cu lățime de 1-1,5 km, pronunțată cu relief mezo și micro. Predomină versanți de diferite înclinații și lungimi. Terenul este întretăiat de o mulțime de vâlcele cu lățimi de la 100 la 300 de m. De la nord-vest la sud-vest este întretăiat de două vâlcele cu versanți cu înclinație de la 3-5° pînă la 5-7°. Pe terenuri cu ape freatice la suprafață sunt multe porțiuni înmlăștinite. Zăcămintele minerale în raion sunt: zăcăminte de gaz natural la s. Victorovca (c. Ciobalaccia); zăcăminte de argile betonice (bentonită) la s. Cociulia, s. Lărguța, s. Baimaclia și zăcăminte de nisip aproximativ în tot raionul. Solurile identificate sunt: cenușiu tipic, cenușiu închis, cernoziom argiloiluvial.

Teritoriul Raionului Cantemir, la fel, este caracterizat prin existența versanților de diferite înclinații și lungimi. Terenul este întretăiat de o mulțime de vâlcele cu lățimi de la

100 la 300 de m. De la nord-vest la sud-vest este întretăiat de două vâlcele cu versanți unde predomină soluri obișnuite și carbonatate cu diferite grade de eroziune (slabe, moderate și puternice) unde principalele formări de sol sunt argilo-nisipoase, lutoase, cernoziom tare și cu înaltă carbonizare în partea de est.

Pe terenuri cu ape freactice la suprafață sânt multe pete mlăștinoase. Zăcămintele minerale pe teritoriul raionului sunt: zăcăminte de argilă betonică (bentonită) la Cociulia, Lărguța și zăcăminte de nisip aproximativ pe întreg teritoriu.

Relieful teritoriului Raionului Cantemir este puternic fragmentat, prezentat de coline de mari altitudini, culmi și vârfuri de dealuri, relativ înalte, văi în general largi și întinse, pe alocuri destul de adânci, ravene. Cel mai înalt deal este Lărguța - cu altitudinea de 301 m, alte vârfuri din perimetrului podișului sunt amplasate în preajma localităților Baimaclia (290 m), Tartaul (263 m) și Cociulia (231 m). Sunt prezente procesele de alunecare și cele de eroziune care au determinat răspândirea largă a hârtoapelor. În secolele XIX-XX presiunea antropică și efectele acesteia au modificat intens peisajul geografic al Dealurilor Tigheci.

Harta Reliefului și Apelor raionului Cantemir

Apele de suprafață ale raionului sunt: râul Prut cu afluenții Tigheci, Odaia, Larga, Salcia, Ialpușel, iazuri artificiale, etc. Teritoriul localităților Baimaclia, Chioselia și Coștangalia sunt întretăiate de râurile Odaia și Salcia. Localitățile Pleșeni, Cania, Stoianovca sunt pe râul Tigheci. Râul Salcia întretaie teritoriul unităților administrativ-teritoriale Cania, Plopi, Țiganca. Râul Odaia trece prin localitățile Haragâș, Baimaclia, Enichioi, Căietu.

Localitățile Lingura, Tartaul, Ciobalaccia, Gotești sunt pe râul Larga. Râul Prut străbate la vest unitățile administrativ-teritoriale Toceni, Antonești, Stoianovca, Țiganca, Gotești. Râul Ialpușel – Enichioi, r.Sarata – s.Toceni. Apele subterane sunt preluate în 1820 fântâni de mină și se atribuie apelor freatice la adâncimi de 5–20 m. Pe terenurile afectate de alunecări de teren, apele subterane se întâlnesc în straturile de nisip formate printre stratul de argilă la adâncimea de 3–11m. În raion sunt peste 70 sonde fântâni adânci de până la 100m.

2.1.4 CONDIȚIILE CLIMATICE

Clima Raionului Cantemir se poate caracteriza ca fiind moderat continentală cu veri călduroase și ierni cu ninsori slabe. Temperatura medie anuală este aproximativ de +11°C. Primele înghețuri sunt aparente la mijlocul lunii octombrie. Cantitatea medie de precipitații pe parcursul anului sunt în jur de 450–500 mm. Grosimea medie a stratului de zăpadă constituie 5–8 cm. Adâncimea de îngheț a solului e circa 0,6–0,7 m. Umiditatea relativă a aerului în perioada de vară a anului constituie 45–60%, iar în perioada de iarnă – 75–80%. Temperatura maximă absolută anuală este de +39°C. Temperatura minimă absolută anuală - 32°C. Perioada cu încălzire termică pe timp de iarnă constituie 170 zile. Direcția vântului este din partea nordică și sudică. Viteza medie constituie 3–10m/s.

2.1.5 RESUSELE NATURALE, FLORA ȘI FAUNA

Resursele naturale din Raionul Cantemir constituie pădurile, râurile și iazurile. Bogățiile naturale subterane sunt reprezentate de zăcăminte naturale de gaze naturale, nisip pentru construcții, pulbere de bentonit, lut pentru producerea cărămizii. Rezerve importante de apă potabilă și burcută.

Pe teritoriul Raionului Cantemir, pe podișul Tigheci sunt amplasate trei arii naturale protejate: Rezervația peisagistică „Codrii Tigheci”, Aria protejată “Flămânda”, Monumentul naturii de tip geologic sau paleontologic „Râpa Tartaul”.

Imagine: Codrii Tigheciului în apropiere de satul Cociulia

Flora teritoriului Rainului Cantemir poate fi descrisă ca una foarte variată, inclusiv cu un număr mare de plante incluse în Cartea Roșie. Pădure reprezintă suprafețe incomplete cu specii de stejar, arțar, tei, salcâm, fag, frasin, ulm și pădurile cu suprafețe mai mici de mesteacăn, salcie, plop.

În districtul botanic Tigheci au fost identificate 103 specii de plante cu diferit grad de vulnerabilitate din 76 genuri grupate în 39 familii (Rosaceae, Asteraceae, Fabaceae, Ranunculaceae etc.). Pădurile constituie aproximativ 20–30% din suprafața per ansamblu a masivului, alcătuită din următoarele specii: gorun, stejar pufos, jugastru, carpen, tei, arțar, frasin, ulm, salcâm, glădiță ș.a. În poiene și pe segmentele mai joase ale versanților cresc specii ierboase de stepă. Luncile râurilor sunt populate de plante halofile. Pe marginea drumurilor, în apropierea localităților, pe locurile vechilor stâne se dezvoltă vegetația ruderală. În prezent, zona dealurilor Tigheciului este supusă investigațiilor cu privire la zonele destinate pentru reîmpădurire.

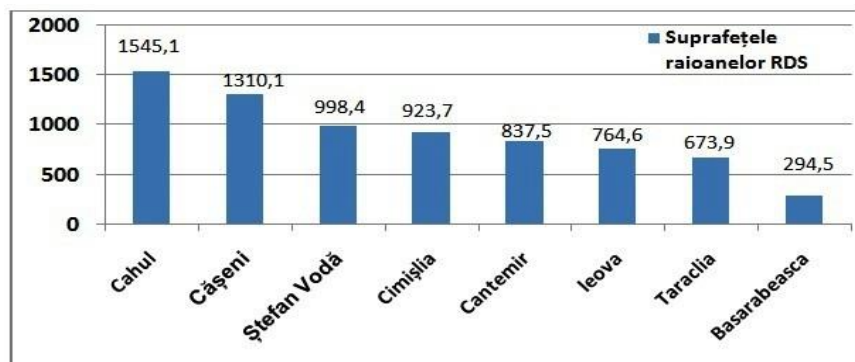
Lumea animală a teritoriului raionului este destul de variată, fiind reprezentată de: mamifere – căprioare, mistreți, iepuri de câmp, vulpi, bursuci; Păsări - gâsca și rața sălbatică, lișița, fazanul, porumbelul, potârnichea.

Imagine: Fauna raionului Cantemir

2.1.6 Terenuri și destinația lor

Suprafața totală a Raionul Cantemir ocupă locul 5 din 8 în ceea ce privește suprafața totală la nivel regional, urmată de raioanele Leova, Taraclia și Basarabeasca (figura de mai jos).

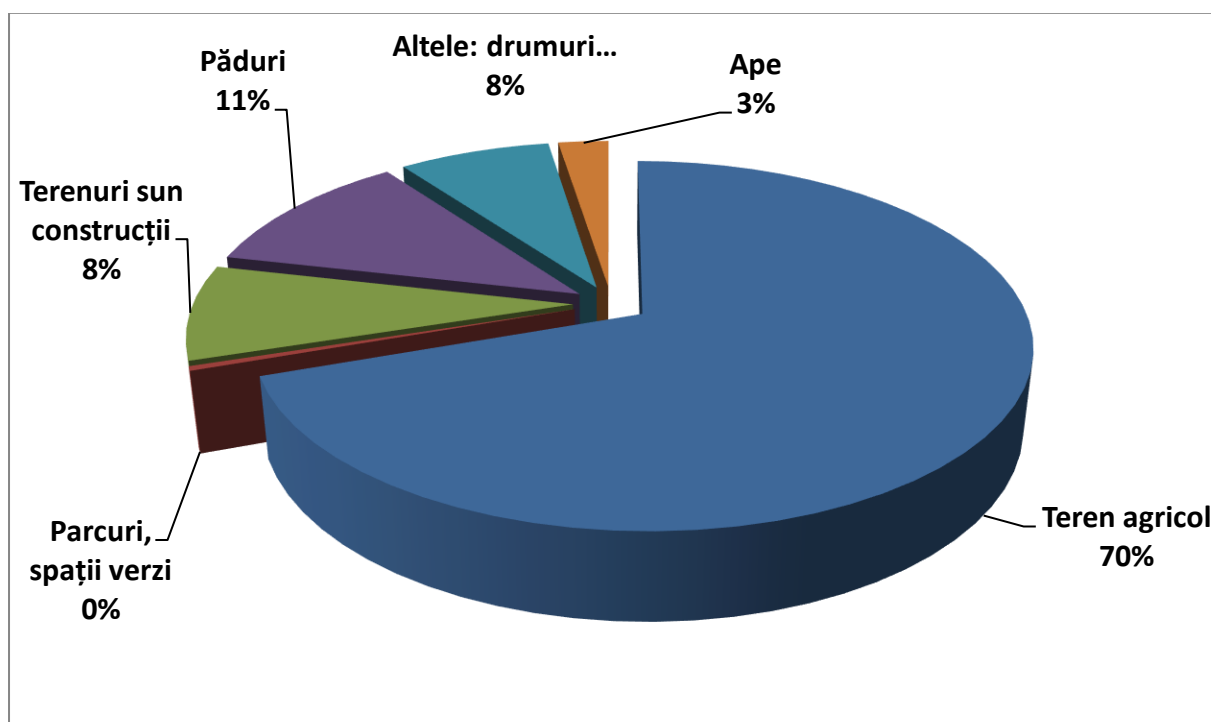
Figură: Clasamentul suprafețelor raioanelor din Regiunea de Dezvoltare Sud

Din punct de vedere al modului de folosință a terenurilor raionului, acestea pot fi împărțite în două categorii principale, și anume terenurile cu destinație agricolă (teren arabil, pășuni, fânețe, vii și livezi) și terenurile cu destinație nonagricolă (păduri, ape, construcții și căi de comunicații).

Tabel: Modul de folosință a terenurilor

Suprafața totală, ha	69511,06 ha
Terenuri agricole	48439,11 ha
Terenuri nonagricole	21071,95 ha
Parcuri, spații verzi	274,62 ha
Terenuri sub construcții (intravilan)	5896,52 ha
Păduri	7885,91 ha
Ape	1746,76 ha
Altele: drumuri, râpi, terenuri degradate	5268,14 ha

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1 din raionul Cantemir rezultă, că 69,7% din suprafața totală a raionului Cantemir este ocupată de terenuri cu destinație agricolă și respectiv 30,3% de terenuri cu destinație nongricolă.

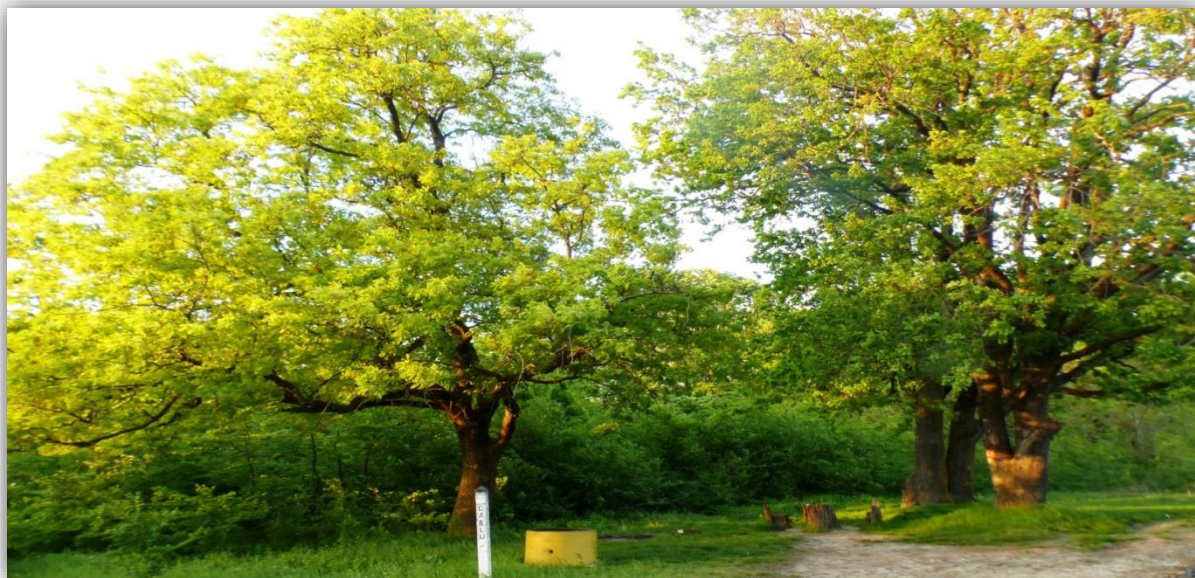

Figură: Modul de folosință a terenurilor

În concluzie, situația privind destinația și folosirea terenurilor predomină terenurile agricole. În mediu la un locuitor al raionului îi revine cca 0,89 ha teren agricol, indicele mediu pe raioanele Republicii Moldova fiind 0,63 ha. De aici rezultă, că în raionul Cantemir îndeletnicirile de bază ale populației locale țin de domeniul agricol.

Din diagrama de mai sus se vede, că cea mai mică pondere revine terenurilor destinate protecției naturii, ocrotirii sănătății și activităților recreative din terenurile raionului.

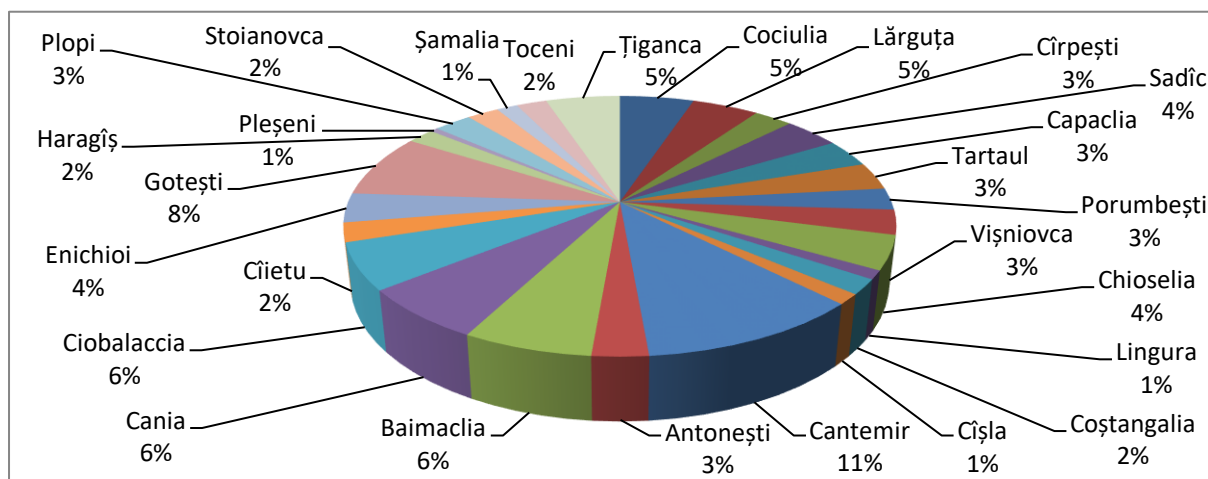
Totodată, de remarcat este faptul, pe locul II ca suprafețe de terenuri folosite sunt pădurile. Rezervația „Codrii Tigheciului” este o arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 2519 ha, între satele Lărguța și Capaclia, ocolul silvic Cantemir, c.Tigheci raionul Leova. Peisajul poate fi descris ca pădure naturală de tipul codrilor, pe cumpăna apelor și versanți abrupti cu stejar pedunculat, gorun, carpen, frasin, tei, cireș, sorbul și scoruș.

Imagine: Codrii Tigheciului

2.1.7 POPULAȚIA ȘI TENDINȚELE DEMOGRAFICE

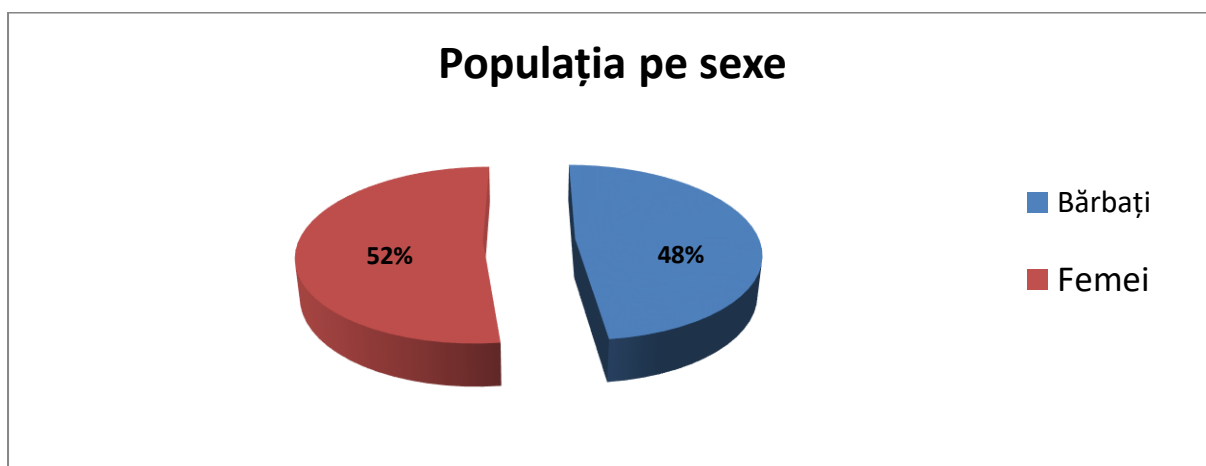
Conform datelor oferite de Biroul Național de Statistică, la 01.01.2023, populația raionului o constituie 55615 locuitori. În medie o localitate rurală pe teritoriul raionului este populată de 1880 locuitori, în 5 localități locuiesc mai puțin de 200 locuitori (Șofranovca, Popovca, Alexandrovca, Taraclia-c.Sadîc, Țiganca Nouă).

Figură: Ponderea populației raionului Cantemir pe localități

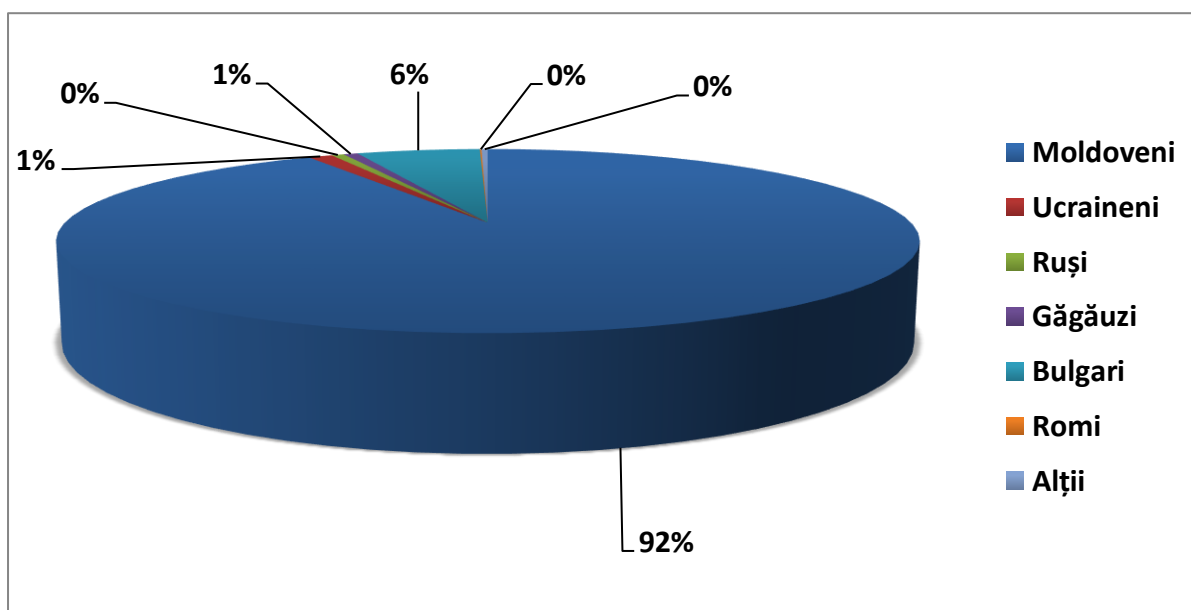
Localitățile rurale cu cel mai mare număr de locuitori sunt: c.Gotești cu 4122 locuitori și s.Cociulia cu 3184 locuitori, 18 unități administrativ teritoriale de nivelul I dețin de la 1500 locuitori și mai mulți. Orașul Cantemir deține 4866 locuitori la 01.01.2023.

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1 din raion, numărul femeilor pe teritoriul raionului Cantemir, la fel ca pe întreg teritoriul al Republicii Moldova, depășește numărul bărbaților, constituind 27692 persoane, ceea ce reprezintă 52% din populația totală și respectiv al bărbaților – 25672, ce reprezintă 48%.

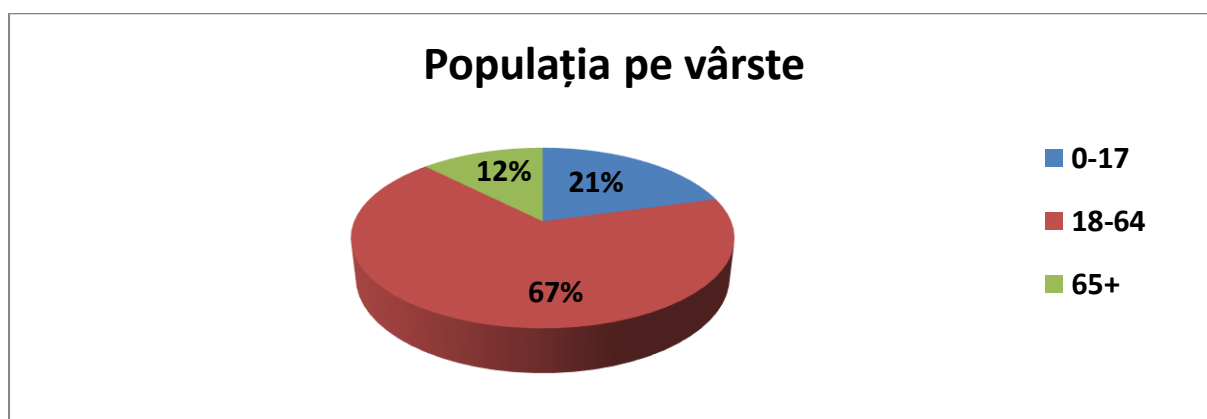
Figură: Reprezentativitatea populației raionului Cantemir pe sexe

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1 din raion, din punct de vedere etnic populația raionului Cantemir este relativ omogenă. Din totalul populației, 92% reprezintă moldoveni, constituind cifra de 52035 persoane. Excepție face doar s. Stoianovca, unde locuiesc preponderent bulgari, în număr de 1069 persoane. La fel, un număr mare de burgari locuiesc în s. Ciobalaccia – 729 persoane, ceea ce constituie majoritatea din populația UTA.

Figură: Reprezentativitatea populației raionului Cantemir din punct de vedere etnic

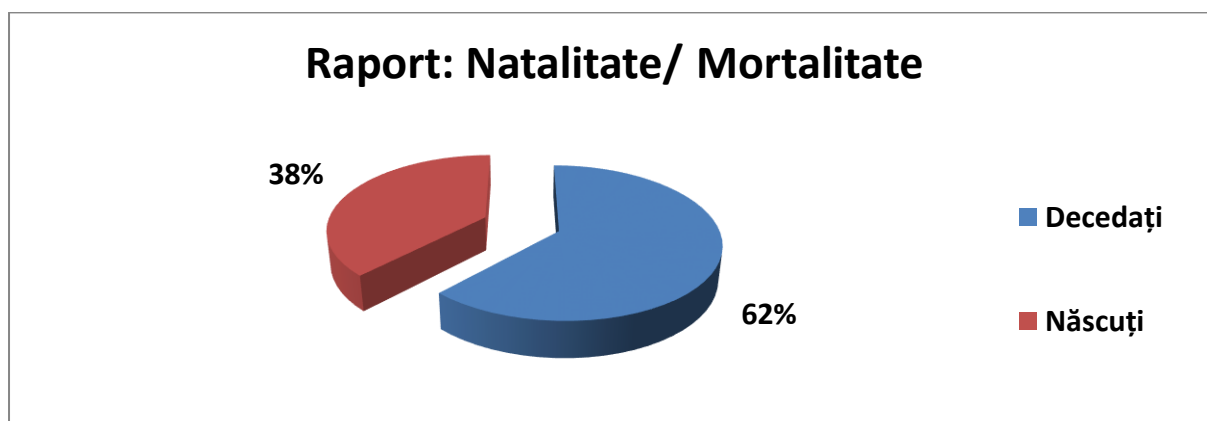
Conform datelor oferite de APL de nivelul 1, reprezentativitatea populației raionului Cantemir, din punctul de vedere al categoriilor de vârste este similară cu cea a țării. Astfel, numărul **total al copiilor este de 11319 persoane**, cel mai mare număr de copii revenindu-i or. Cantemir cu un număr de 1715 copii, urmat de s. Baimaclia cu 906 copii. Cel mai mic număr de copii revine satului Capaclia în număr de 108 copii. Numărul total al persoanelor în etate din localitățile rurale este de 6796 persoane, cel mai mare număr revenindu-i satului Cania – 560 persoane. Populația de vârstă 18-64 ani reprezintă cel mai mare număr din cifra totală, acesta fiind de 2064 persoane. Din localitățile rurale, cel mai mare număr de populație de această categorie revine satului Gotești cu 2782 persoane, iar cel mai mic satului Lingura - 157 persoane.

Figură: Reprezentativitatea populației raionului Cantemir pe categorii de vârstă

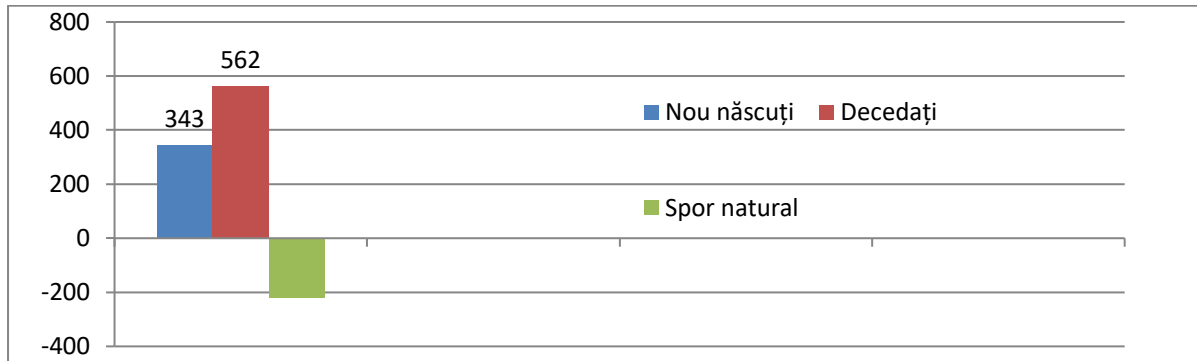
Sporul natural al populației din raionul Cantemir are valori negative. Conform recensământului din anul 2014 numărul total al populației raionului era de 57828 locuitori, iar la data de 01.01.2024, conform datelor oferite de APL de nivelul 1 din raion – 54621 locuitori. Acest fenomen în mare parte este caracterizat prin natalitatea redusă, decese în număr mare și alți factori-cauză, precum migrația în creștere, etc.

Dacă luăm în calcul doar raportul dintre cei născuți și cei decedați, atunci tabloul la nivel de raion este următor. Conform datelor din 01.01.2024, la nivel de raion, numărul celor decedați (562 persoane) depășește semnificativ numărul nou născuților (343 persoane).

Figură: Raportul dintre numărul de persoane născute și decedate pentru anul 2023

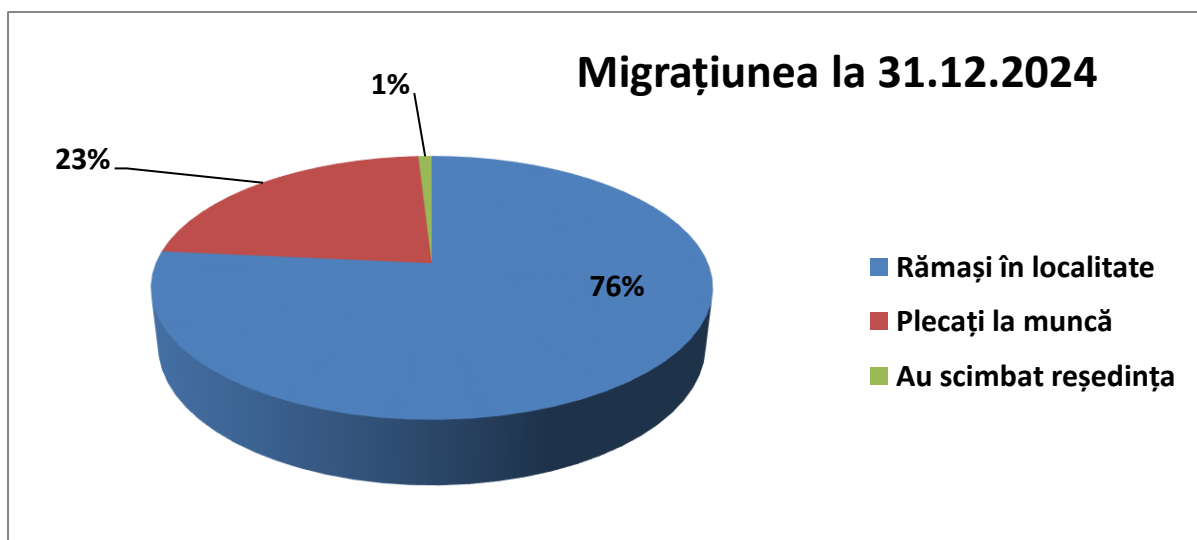
Astfel, sporul natural al populației raionului Cantemir pentru anul 2023 are valori negative (-219), cel mai mare spor negativ revenindu-i or.Cantemir și s.Canina, a câte (-22), urmate de s.Țiganca cu sporul (-20). Cu toate acestea, în raion există și localități cu spor pozitiv: Chioselia (+5), urmată de Tartaul și Cîietu cu sporul natul (+2).

Figură: Sporul natural al populației raionului Cantemir pentru anul 2023

Totodată, la nivel de raion, se înregistrează un “exod rural” al populației, caracterizat prin plecările, în special a tinerilor, din mediul rural spre cel urban sau spre străinătate, datorită factorilor socio-economici. Pentru evitarea depopulării teritoriului în perspectivă, este necesară formularea unor măsuri de contracarare a cauzelor responsabile de această tendință negativă. Se impune îmbunătățirea condițiilor de trai, dezvoltarea economico-socială și crearea perspectivelor de afirmare profesională a tinerilor specialiști în teritoriu, în scopul reținerii și chiar atragerii de populație din exterior.

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1, la 31 decembrie 2023, Din numărul total al populației raionului Cantemir, migrații au atins cifra de 12832, ceea ce constituie 23,5%. Din cei plecați peste hotare doar 501 persoane și-au schimbat viza de reședință, ceea ce reprezintă 0,9% din numărul total al populației. Ceilalți 12331 persoane (22,6%) sunt plecați peste hotare la muncă.

Figură: Migrațiunea populației raionului Cantemir

2.1.7 CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ ȘI FINANCIARĂ

Capacitatea administrativă.

În conformitate cu Legea privind administrația publică locală 436/2006, autoritățile administrației publice locale, prin care se realizează autonomia locală în raioane sunt consiliile raionale, ca autorități deliberative, și președinții de raioane, ca autorități executive.

Consiliul raional Cantemir își desfășoară activitatea în spațiul propriu, dotat din punct de vedere tehnic și material la un nivel satisfăcător. Angajații aparatului președintelui raionului, entităților publice din subordine, angajații primăriilor din localitățile raionului dispun de tehnică de oficiu, achiziționate din surse proprii sau din donații anual. Totodată, instituția este asigurată cu infrastructura edilitară necesară: apă și canalizare, grup sanitar, energie electrică, energie termică.

În contextul legii privind accesul la informație și transparența decizională, instituția publică informează de interes public pe pagina web a consiliului www.cantemir.md, dar și pe rețele de socializare (Facebook), care este mai frecvent accesată de locuitorii raionului. La moment modalitatea de informare și comunicare pe rețeaua Facebook este asigurată prin intermediul profilului "Cantemir Consiliul", care limitează accesul publicului larg din raion privind accesarea informațiilor postate. Se recomandă crearea paginii oficiale a Consiliului raional cantemir pe rețeaua de socializare Facebook, inclusiv efectuarea transferului informațiilor despre activitatea consiliului în perioada anterioară.

Consiliul raional Cantemir și APL de nivelul 1 din raion, utilizează diferite forme de consultare și implicare a cetățenilor în procesul decizional local. Cele mai frecvente fiind: adunările generale în localități, mese rotunde pe diferite subiecte de interes local și raional, sondaje și focus grupuri. Totuși, numărul de audieri și dezbateri publice este destul de redus, ceea ce arată un nivel relativ scăzut de informare și consultare publică.

Toate actele administrative adoptate de către Consiliul raional Cantemir (deciziile consiliului și dispozițiile președintelui) sunt elaborate în corespundere cu cadrul normativ în vigoare la data emiterii acestora, cu operarea unor modificări ulterioare la necesitate sau modificări a cadrului legal național.

Conducerea Consiliului Raional Cantemir este realizată de președinte, doi vicepreședinți (unul responsabil de promovarea reformelor în domeniul economic și al doilea de reformele din domeniul social) și secretarul consiliului.

Consilierii raionali (33 la număr, din care 10 femei și 23 bărbați) sunt instruiți la început de mandat și pe parcurs la necesitate. Permanent, în cadrul comisiilor de specialitate sau înainte de organizarea ședințelor Consiliului raional, consilierii se adresează cu diverse întrebări și sunt consultați la necesitate. Anual, prin decizia Consiliului raional este aprobat planul de activitate al Consiliului raional, unde se stabilesc și se aprobă sarcini și obiective pentru fiecare entitate publică din subordine. Activitatea aparatului președintelui raionului este organizată și realizată în conformitate cu Regulament de organizare și funcționare a aparatului președintelui raionului.

În cadrul Consiliului raional Cantemir și entităților publice din subordine fiecare funcționar public își realizează obiectivele anuale propuse în limita posibilităților și ca urmare în condițiile cadrului legal fiecare funcționar public beneficiază de spor de performanță pentru obiectivele realizate. Pentru fiecare angajat al Consiliului raional este elaborată Fișă de post cu stabilirea sarcinilor și atribuțiilor de bază, care este adusă la cunoștință titularului funcției.

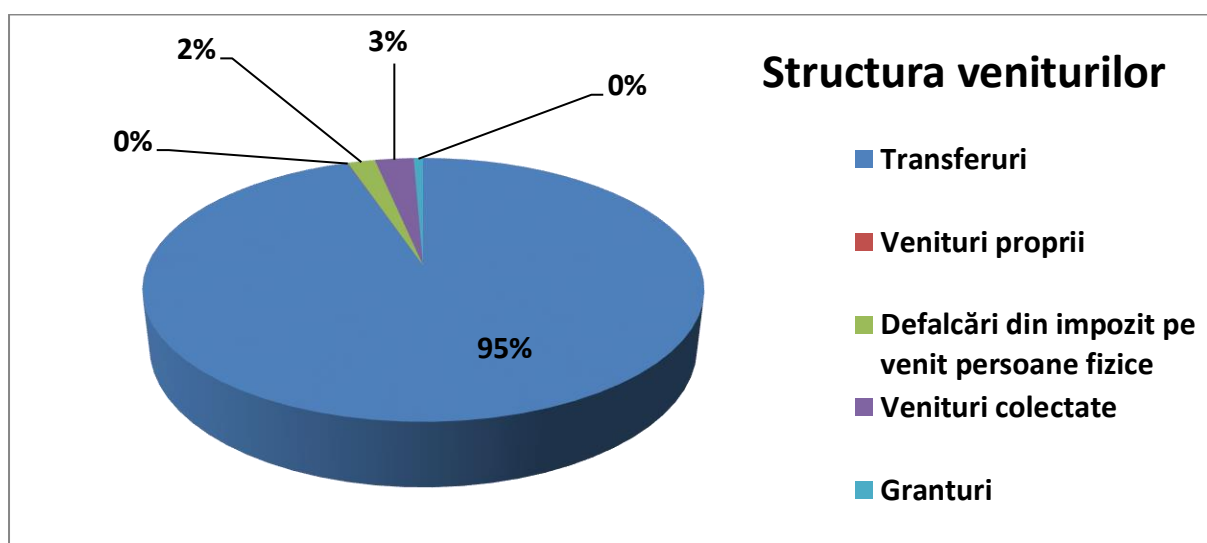
Capacitatea financiară.

Analiza veniturilor bugetului raional Cantemir, conform datelor oferite de Consiliul Raional, ne permite să constatăm o creștere permanentă a veniturilor în perioada anilor 2019-2024.

Tabel: Veniturile bugetului raional Cantemir, 2019-2024, mii lei

Componenta veniturilor	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Executat	Executat	Executat	Executat	Executat	Aprobat
1 Venituri generale, din care:	150155,2	168339,3	179972,3	198913,9	230875,5	191656,7
Venituri proprii	28,9	43,6	35,8	142,3	30,1	-
Defalcări de la impozitul pe venitul persoanelor fizice	5439,0	2414,1	3061,8	3180,3	4006,9	3662,5
Transferuri	144687,3	165881,6	176874,7	195591,3	226838,5	187994,2
2 Venituri colectate	6594,6	3604,5	3858,6	5127,7	6483,5	6443,8
3 Granturi pentru proiecte atrase din surse externe	-	2256,8	-	-	3926,2	-
TOTAL	156749,8	174200,6	183830,9	204041,6	241285,2	198100,5

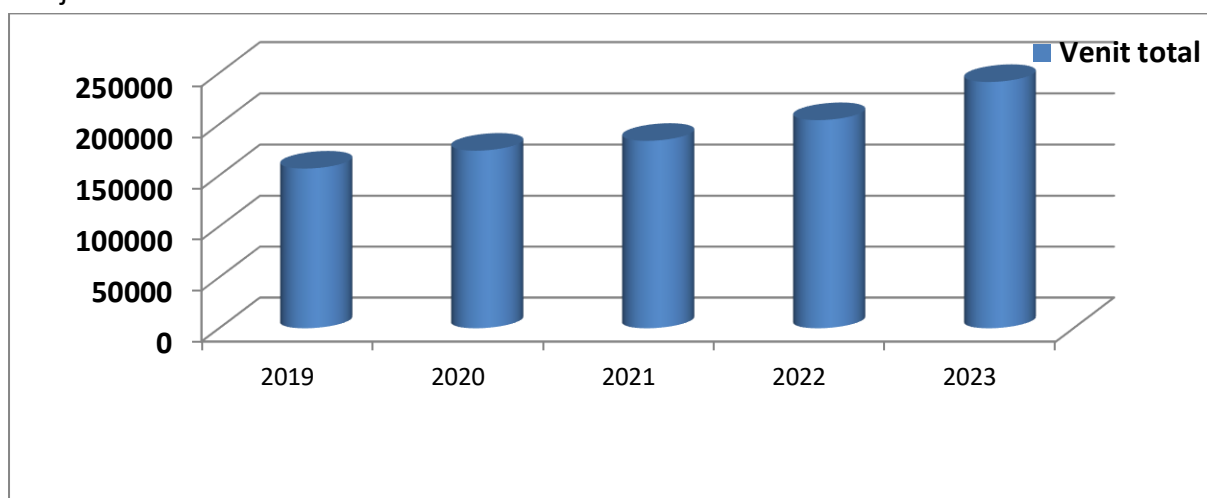
În structura veniturilor bugetului raional Cantemir pentru perioada 2019-2023, transferurile ocupă ponderea cea mai mare, cu 95%, iar veniturilor proprii le revine doar 3%. Acest lucru poate fi observat din figura de mai jos.

Figură: Structura veniturilor Consiliului Raional Cantemir, 2019-2024

Din analiză se observă că procesul de consolidare a autonomiei financiare a raionului a început și unica soluție pentru creșterea veniturilor proprii, este crearea condițiilor necesare pentru sporirea activității economice în raion. În acest scop autoritățile locale trebuie să acumuleze și analizeze periodic informațiile privind veniturile și utilizarea lor, veniturile obținute de alte administrații locale, să stabilească un program orientat spre recuperarea sumelor datorate și realizeze analize privind volumul și dinamica încasărilor taxelor și tarifelor pentru a determina gradul în care costurile fiecărui serviciu sunt acoperite din venituri.

Dinamica veniturilor totale ale bugetului raional Cantemir poate fi urmărită în figura de mai jos.

Figură: Dinamica veniturilor bugetului raional Cantemir, 2019-2023.

În perioada anilor 2019-2023, atât veniturile cât și cheltuielile bugetului raional Cantemir, în linii mari înregistrează o tendință crescătoare. În perioada de referință veniturile totale au crescut cu 53,9%, de la 156749,8 mii lei în 2019 la 241285,2 mii lei în 2023.

Cheltuielile angajate la nivel local joacă un rol important în funcționarea economiei naționale, dar diversitatea sistemelor financiare este mult mai accentuat decât cea a finanțelor naționale. Dimensionarea și structurarea cheltuielilor publice reprezintă un element cheie al oricărei politici economice ca și în cazul abordării politicilor fiscale. Aceste elemente țin de concepția și de teoria economică generală promovată de autoritatea publică, care încearcă să o transpună în practică prin intermediul programului său de guvernare.

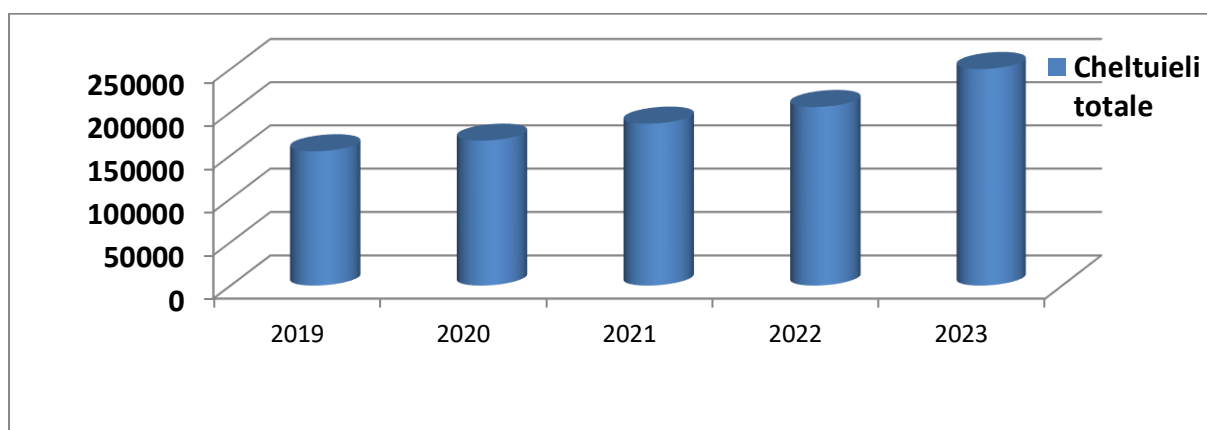
În structura evoluției cheltuielilor bugetului raional Cantemir, în funcție de destinație se observă diferite ritmuri de creștere a acestora. Cea mai mare pondere o au cheltuielile de educație și de întreținere activității Consiliului Raional. Pentru a îmbunătăți situația în sectorul finanțelor publice, se recomandă de a orienta eforturile spre dinamizarea și încurajarea activității economice la nivel de raion, ce ar permite lărgirea bazei impozabile și ar spori ponderea încasărilor proprii în totalul veniturilor. Aceasta poate fi realizat prin elaborarea și realizarea foilor de parcurs privind dezvoltarea economică a fiecărei localități din raion.

Analiza cheltuielilor bugetului raional Cantemir, conform datelor oferite de Consiliul Raional, la fel, ne permite să constatăm o creștere permanentă a cheltuielilor în perioada anilor 2019-2024.

Tabel: Cheltuielile bugetului raional Cantemir, 2019-2024, mii lei

Componența cheltuielilor	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Executat	Executat	Executat	Executat	Executat	Aprobat
Servicii de stat cu destinație generală	6560,0	7037,5	7747,6	9494,7	11345,0	10227,6
Apărare națională	74,2	52,1	55,2	57,5	67,2	45,0
Ordine publică și securitate națională	200,0	500,0	156,3	467,4	275,0	-
Servicii în domeniul economiei	13475,5	14727,9	17569,7	14013,7	25582,5	15696,8
Protecția mediului	-	-	199,8	-	-	-
Gospodăria de locuințe și gospodăria serviciilor comunale	2335,8	601,0	1225,0	1456,6	300,0	-
Ocrotirea sănătății	541,5	824,8	1696,1	1528,6	626,7	-
Cultură, sport, tineret, culte și odihnă	9931,5	9979,0	11990,0	12827,2	13728,4	11410,0
Învățământ	110532,2	120136,5	128272,3	146912,4	172298,6	159867,5
Protecția socială	12142,6	13192,7	17785,3	19356,2	25730,9	853,6
TOTAL	154713,7	167005,7	186697,4	205980,7	249954,3	198100,5

Cheltuielile totale ale bugetului raional Cantemir au crescut cu 61,6% de la 154713,7 mii lei în 2019 la 249954,3 mii lei în 2023. Pentru 2024 a fost aprobat un buget de 1981005 mii lei. Figura de mai jos prezintă evoluția cheltuielilor pentru anii 2019-2023.

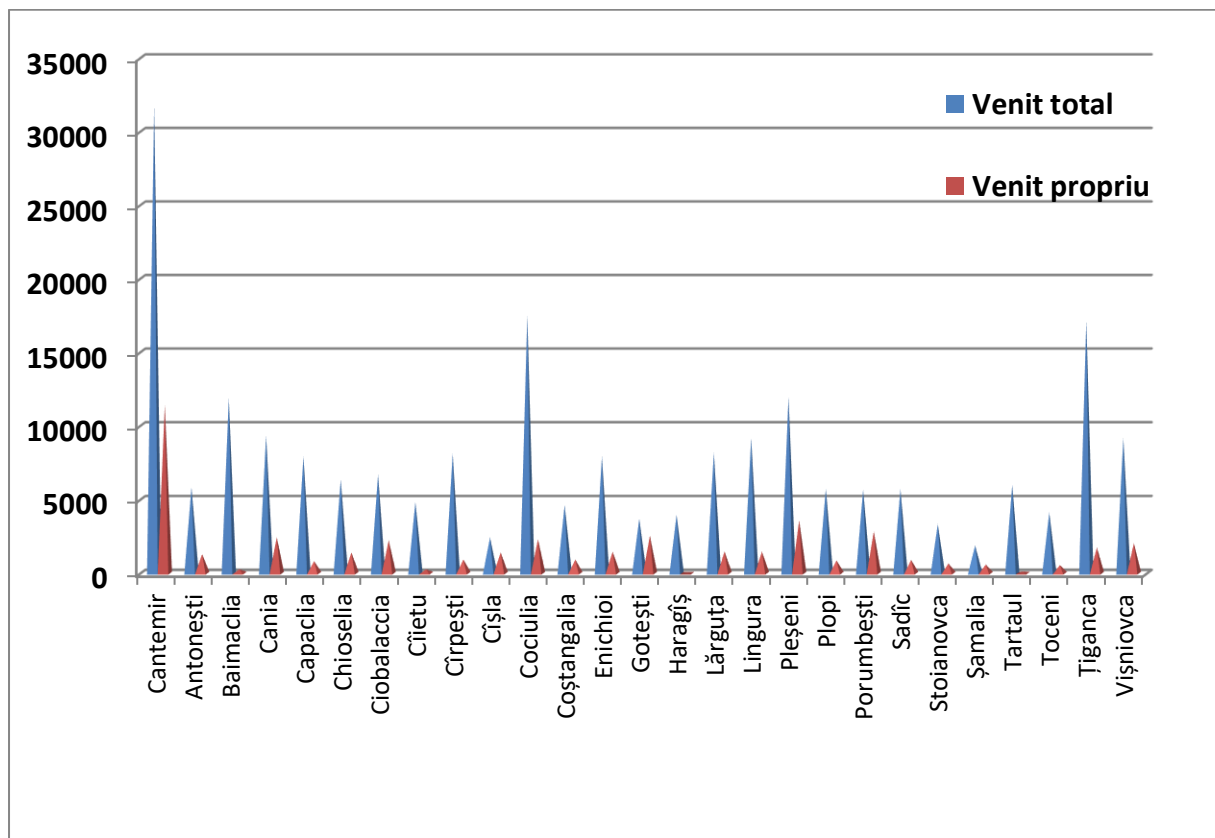
Figură: Dinamica cheltuielilor totale ale bugetului raional Cantemir, 2019-2023

Bugetele locale. Localitățile raionului Cantemir, atât or. Cantemir, cât și localitățile rurale, sunt mai mult consumatoare de transferuri centralizate de la bugetul de stat. Transferurile evaluate în funcție de numărul de locuitori și numărul micde proiecte susținute strategic de către donatorii internaționali și guvern au perpetuat starea de subfinanțare

cronică a raionului per ansamblu. Talia mică a comunităților a determinat și nivelul redus de consum de bunuri și servicii, influențând astfel și ritmurile scăzute de dezvoltare a infrastructurii private de vânzări și servicii (magazine, frizerii, auto-service, alte servicii). Constatăm, că la dezvoltarea locală contribuie foarte puțin instituțiile bugetare.

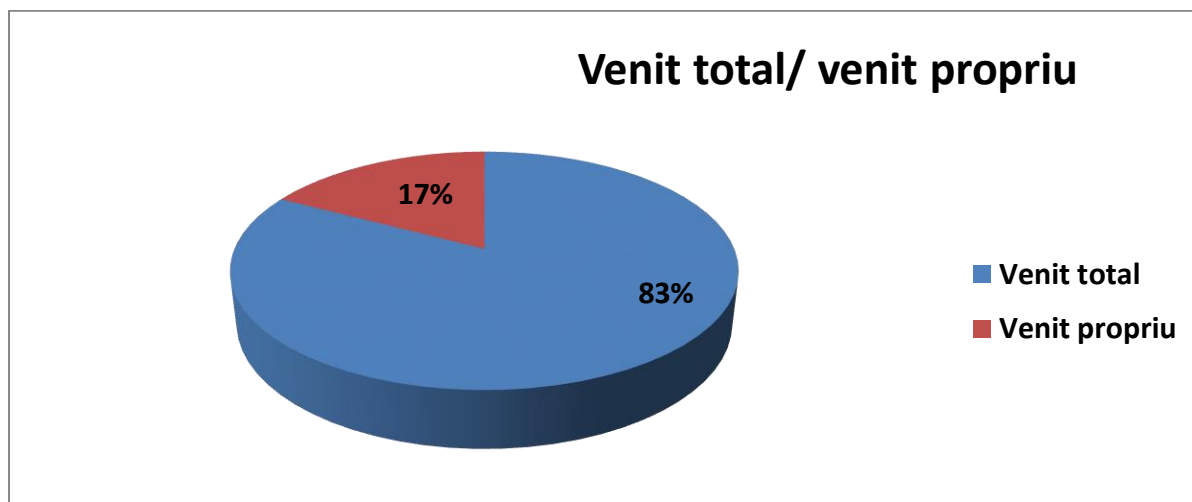
Capacitatea autorităților locale este puternic afectată de insuficiența resuselor bugetare și de atractivitatea redusă salarială pentru a angaja personal calificat și motivat să lucreze în beneficiul comunității. În ciuda caracterului lor electiv, primăriile dispun de resurse insuficiente pentru a-și exercita competențele recunoscute de lege. Până la 20 februarie 2013, APL erau obligate să urmeze indicațiile Guvernului în privința structurii și statelor de personal scriptic (HG, no.688 și 699 din 10.06.2013), iar după abrogarea lor, APL ar fi putut opera cu propriile decizii asupra personalului angajat, însă bugetele mici au inhibat schimbări majore în structura de personal. Primăriile angajează personal insuficient din lipsă de bani, iar calificarea modestă deseori compromise instalarea unui management corespunzător asupra resurselor locale, colectării de taxe, atragerii de resurse externe, comunicării eficiente cu comunitatea, etc. Bugetele insuficiente deseori nu permit primăriilor să angajeze specialiști tehnici, cadastrali calificați, ceea ce influențează atât punerea în valoare a resurselor locale, cât și elaborarea unor proiecte de dezvoltare (drumuri, infrastructură locală, parteneriate public private). De fapt, această este situația și la nivel de țară.

Conform datelor oferite de cele 27 UAT din raionul Cantemir, ponderea veniturilor proprii poate fi caracterizată drept una foarte mică în raport cu veniturile totale.

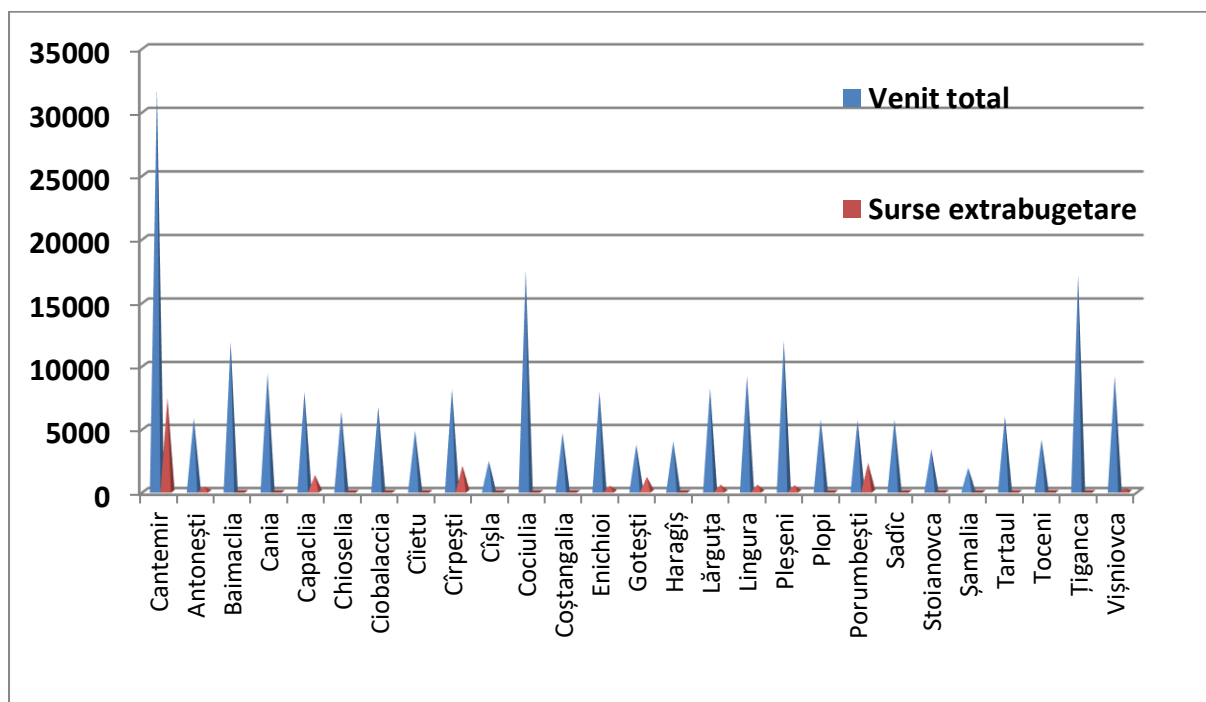
Figură: Nivelul veniturilor proprii în raport cu veniturile totale, 2023

Conform datelor oferite de cele 27 primării din raion cifra privind veniturile totale, per ansamblu pe raion, constituie 220948,8 mii lei, ceea ce constituie 83%, iar veniturile proprii – 46062,6 mii lei, ceea ce constituie doar 17%.

Figură: Veniturile totale ale 27 UAT din raionul Cantemir în raport cu veniturile proprii, 2023

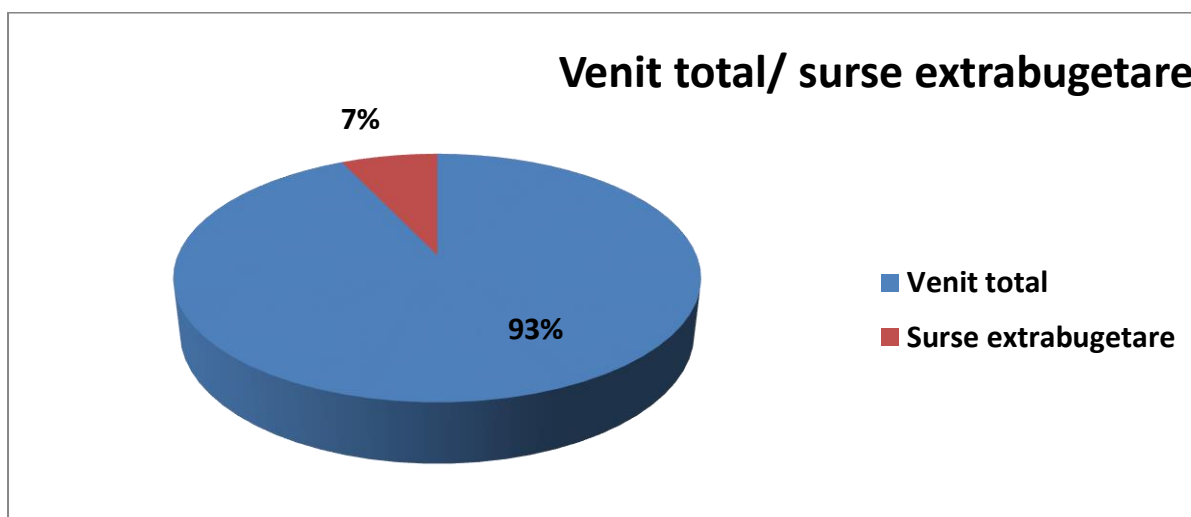
Dacă ne referim la capacitatea primăriilor de a atrage fonduri extrabugetare, atunci observăm că, la fel, se atestă un nivel foarte mic al veniturilor provenite din granturi, fapt care denota capacități reduse ale APL în acest domeniu. 14 din 27 UAT din raion (Baimaclia, Cania, Chioselia, Ciobalaccia, Cîietu, Cîșla, Coștangalia, Haragîș, Plopi, Sadîc, Stoianovca, Șamalia, Toceni și Țiganca), ceea ce constituie peste 50%, pe parcursul anului 2023, nu au avut experiența de atargere de fonduri extrabugetare.

Figură: Capacitatea UAT din raionul Cantemir de atragere de fonduri extrabugetare, 2023

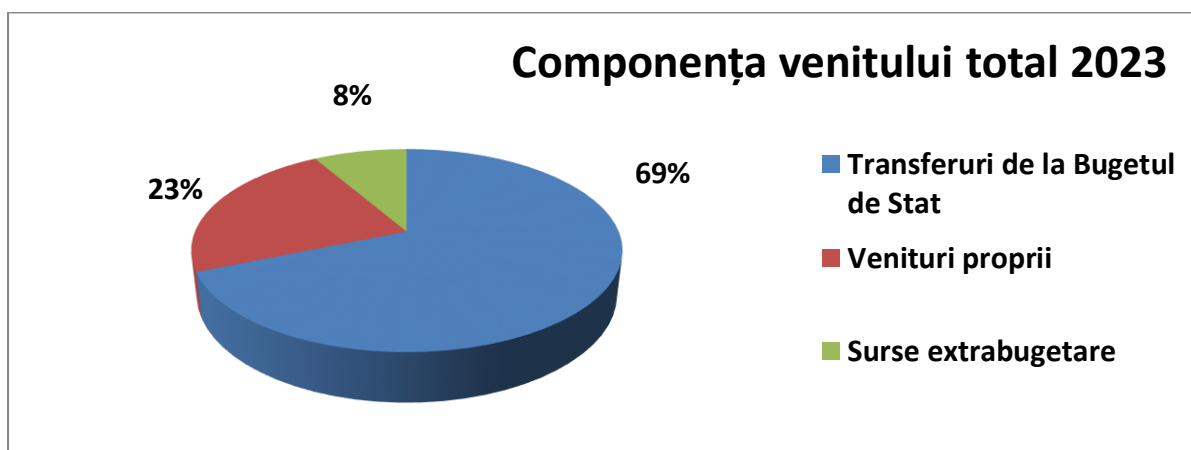
Totodată, observăm, că în anul 2023 unele primării din raion, au reușit să atragă fonduri în formă de granturi cu valoarea totală de 16816,6 mii lei ceea ce reprezintă 7% din bugetul total.

Urmează clasamentul UAT din raionul Cantemir, care pe parcursul anului 2023 au atras fonduri în formă de granturi, menționate fiind primele 6 ca mărime a sumelor în descresștere: or.Cantemir – 7398,9 mii lei, s.Cociulia – 4269,3 mii lei, s.Porumbești – 2266,5 mii lei, s.Cîrpești – 2025,3 mii lei, s.Capaclia – 1297,4 mii lei, com. Gotești – 1152,7 mii lei.

Figură: Raportul dintre veniturile totale și sursele extrabugetare atrase de UAT din raionul Cantemir, 2023

Dacă analizăm componența veniturilor APL de nivelul 1, constatăm, că cea mai mare pondere revine Transferurilor de la Bugetul de Stat. Deci, putem concluziona, că administrațiile publice locale nu dispun de surse proprii de venit majore. Actualele impozite și taxe locale generează sume mici, care reprezintă un procent redus din bugetele locale. În plus, autoritățile locale au o capacitate limitată de a: modifica nivelurile sau baza taxelor și impozitelor locale prevăzute în Codul fiscal; reevalua periodic proprietatea imobiliară; stabili facilități fiscale proprii pentru taxele și impozitele locale.

Figură: Componența veniturilor totale, 27 UAT din raionul Cantemir, 2023

2.2 INFRASTRUCTURA DE UTILITĂȚI PRIETENOASĂ MEDIULUI

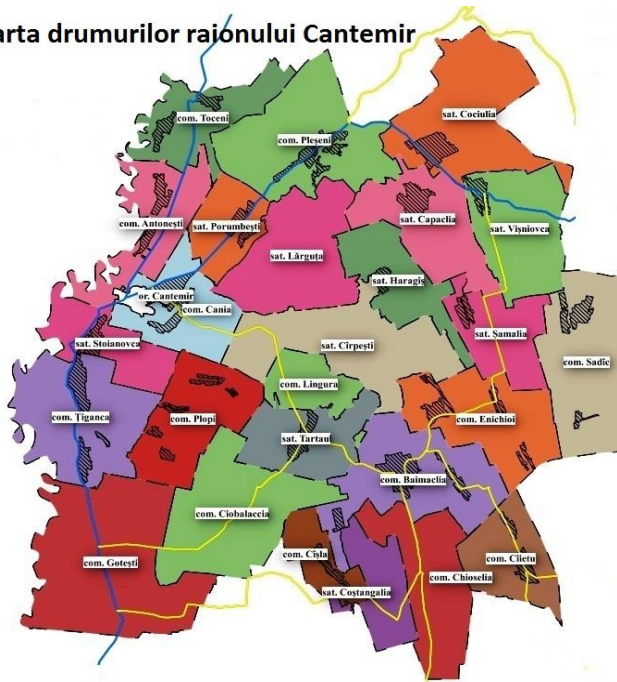
2.2.1 CĂI DE COMUNICAȚIE ȘI TRANSPORT

Teritoriul raionului Cantemir, este traversat de Drumurile naționale R37 (Ceadâr-Lunga – Comrat - Cantemir), R34 (Hîncești – Leova - Cahul), R56 (Cania – Baimaclia -Taraclia de Salcie), cu lungimea totală de 96.86 km.

Prin raionul Cantemir trece calea ferată pe o distanță de 28 km, care dispune de trei stații de tren (Prut-1, Prut-2 și Kilometru 8).

De la Cantemir peste râul Prut spre Fălciu, România este dislocat podul de trecere pe cale feroviară, prin care se realizează controlul de frontieră între România și Republica Moldova.

Harta drumurilor raionului Cantemir

Imagine: Harta drumurilor raionului Cantemir

Drumurile locale de acces constituie 186,15 km, inclusiv 104,3 km de drum aflați în gestiunea consiliului raional Cantemir.

Starea drumurilor, atât a celor naționale, cât și a celor locale la nivel de raion este nesatisfăcătoare. Doar 30% din drumurile locale sunt acoperite cu asfalt, celelalte 70% - cu piatră spartă, această situație fiind una din cauzele nivelului mic de dezvoltare economică la nivel de regiune, astfel încât zona dată nu este atractivă pentru investitori străini, dar și pentru agenți economici din țară. Totodată, au de suferit și producătorii de talie mai mică, precum GT, ÎI, dar și cetățenii de rând.

În acest context, Consiliul Raional Cantemir, în luna martie 2024 a inițiat procedura inventarierii, actualizării și evaluării drumurilor locale aflate în subordinea Consiliului Raional. Astfel, prin Decizia nr. 03/23 din 21.03.2024 au fost aprobate Lista drumurilor locale din subordinea Consiliului Raional Cantemir; Harta grafică a drumurilor locale din subordinea Consiliului Raional Cantemir și Lista drumurilor locale din subordinea consiliului, care necesită efectuarea lucrărilor de întreținere și reparație curentă. Totodată, s-a pus în obligația Direcției Construcții, Gospodărie comunală, Dezvoltare locală și regională elaborarea cietului de sarcini pentru inițierea procedurii de achiziții conform necesităților.

Totdată, unele măsuri privind îmbunătățirea calității drumurilor în ultimii ani (2021-2024) deja au fost întreprinse de către consiliul raional.

De ex. au fost raprate drumurile de interes local și regional:

L 599 Cociulia- Capaclia pe o lungime de 2,5 km; L 603 și R 35 - Lărguța cu o lungime de 4,3; L 610 - drumul de acces spre s.Stoianovca; de la R 34 pâna la Cimitirul de Onoare de la Țiganca cu lungimea de 0,8 km.

Imagini: Drumuri locale - s. Lărguța

Comunicațiile de transport intern. Amplasarea localităților Gotești, Țiganca, Stoianovca, Cantemir, Antonești și Toceni chiar pe drumul R 34, facilitează mult accesul populației locale spre cele mai importante puncte: Chișinău, Leova, Hîncești, asigurînd astfel și o conectivitate mai bună și cu orașele din nordul țării. Totodată, populația din satul Cîrpești, comuna Lingura, satul Tartaul și comuna Chioselia au acces direct la drumul național R-56, care face legătura dintre or. Cantemir și UTA Gagauzia, iar satul Vișniovca prin amplasarea sa geografică este favorizat avînd acces la drumul național R-35, care face legătura cu or. Comrat. Astfel, majoritatea localităților din cele 27 din numărul total din raion se bucură în măsură mai mică de acces la infrastructura drumurilor naționale și servicii de transport public național, chiar dacă există la nivel local rute de transport public, la distanțe mici. Respectiv, locuitorii și agenții economici din localitățile: Cociulia, Capaclia, Porumbesti, Lărguța, Tartaul, Cîșla și Coștangalia întâmpină dificultăți legate de transportarea mărfurilor, călătoriile pasagerilor necesare de efectuat spre localitățile urbane din țară și centre raionale.

Utilitățile din cadrul infrastructurii drumurilor, la nivel de raion, sunt asigurate diferit în diversele localități. De ex. în or, Cantemir cu cel mai mare număr al populației pe raion, există doar 4 stații auto de așteptare. La Capaclia nu există nici una, iar la Ciobalaccia și Plopi, respectiv - 8 și 7 stații. Se recomandă planificarea de către autoritățile locale a construcției stațiilor de așteptare, mai ales, că pentru ecste măsuri pot fi atrase surse extrabugetare prin intermediul GAL, etc., pentru aceasta fiind necesare costuri comparativ nu mari.

În or. Cantemir funcționează Gara Auto, care este parte componentă a întreprinderii SRL Gările Auto Moderne. Activitatea întreprinderii este asigurată de un personal în număr de trei persoane. Principalul gen de activitate realizat de Gara Auto Cantemir, este transportul auto de pasageri în interes public.

Filiala Gara Auto Cantemir, este punct de importanță strategică pentru raionul Cantemir. Prin intermediul Gării Auto Cantemir sunt atribuite spre deservire zilnică 295 curse, dintre care 7 internaționale, 222 interraionale, 66 raionale.

Recent, în scopul îmbunătățirii calității deservirii călătorilor a început vânzarea билетelor la rutele internaționale prin intermediul sistemelor electronice on-line www.autogara.md

Comunicațiile de transport extern. Acesta se desfășoară prin intermediul arterelor rutiere, care asigură traficul de mărfuri și de călători. Astfel, locuitorii din microregiune au conexiune cu Uniunea Europeană prin România. Conexiunea se asigură prin intermediul celor 2 puncte vamale: Cahul–Oancea și Giurgiulești–Galați. La est locuitorii raionului au conexiunea cu Ucraina prin punctele de trecere Basarabeasca și Vulcănești prin UTA Găgăuzia, pe drumul internațional M-3. La sud-est raionul are conexiune cu Ucraina prin 2 puncte vamale prin raionul Cahul: Palanca-Maiaki Udobnoe, inclusiv una feroviară la sud - Giurgiulești-Reni.

Conexiunea cu capitala Republicii Moldova (municipiul Chișinău), orașele Leova și Cahul este asigurată de drumul național R34 (Chișinău – Giurgiulești), care trece prin orașul Cantemir, iar cu orașul Comrat de drumul național R-37.

La fel, calea ferată asigură conexiunea cu România peste râul Prut prin intermediul podului de la Fălciu, prin care se realizează controlul de frontieră între România și Republica Moldova.

O perioadă, din anul 2012 podul feroviar nu a fost folosit, iar punctul de trecere a frontierei în regim feroviar, Fălciu (România)-Cantemir (Republica Moldova) nu a mai funcționat.

Pentru revigorarea traficului s-a propus soluția reconversiei podului prin adăugarea unei căi rutiere, celei feroviare. Posibilitatea reconversiei prin adăugarea unei căi rutiere cu 2 benzi de circulație este defavorizată însă de faptul, că locația nu a fost inclusă în rețeaua principală de transport. Totuși, în acest context, România și-a exprimat în anul 2023 intenția de a construi un pod rutier nou pe relația Fălciu-Leca.

Astfel, în luna martie 2022, linia feroviară Zorleni-Fălciu-Fălciu a fost redeschisă cu scopul de a reduce presiunea asupra celorlalte puncte feroviare de trecere a frontierei, în contextul invaziei Rusiei în Ucraina din 2022, scopul declarat fiind acela de preluare a fluxului sporit de refugiați.

Ațiunea de reabilitare/modernizare a podului în cauză este inclusă în direcția de intervenție 5.19 pct. 6) din Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022, „Reabilitarea/consolidarea și construcția podurilor rutiere de frontieră peste râul Prut, inclusiv la Ungheni, Sculeni, Nisporeni, Leușeni, Leova, Cantemir și Cahul, conform acordurilor semnate între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României”.

Poziționarea geografică a raionului Cantemir și vecinătatea acestuia cu România, avantajează raionul, oferindu-i acces la fondurile UE prin programe transfrontaliere.

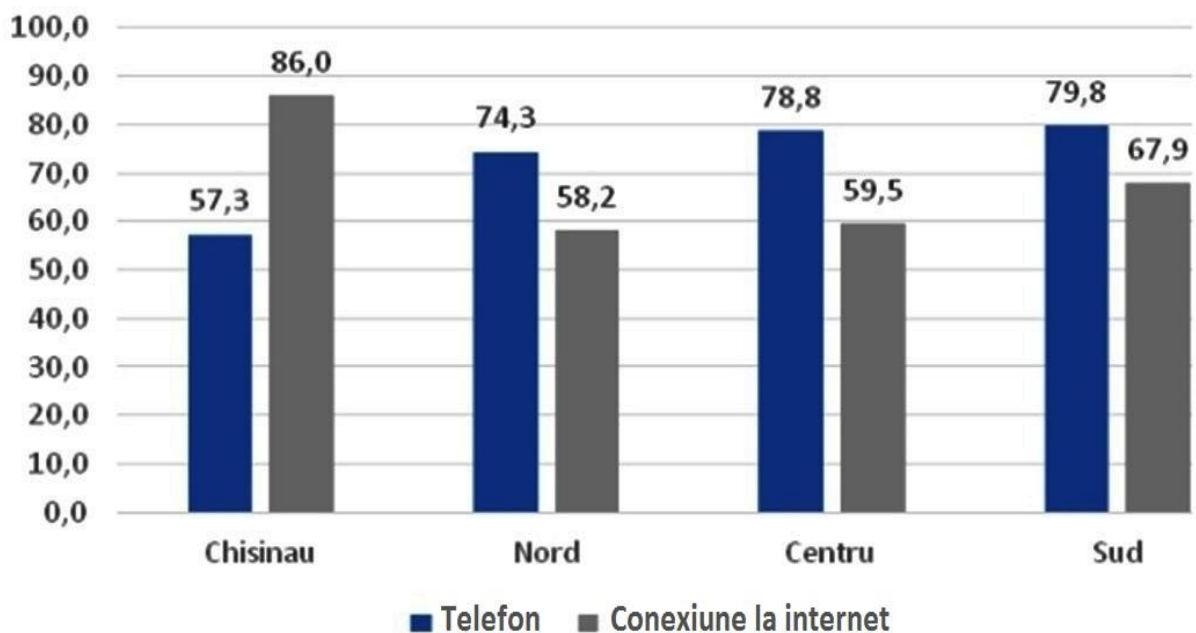
Respectiv, o astfel de amplasare a raionului creează oportunități pentru creșterea impactului dezvoltării socio-economice.

Alte căi de comunicații. Raionul Cantemir este acoperit de serviciile de telefonie fixă și mobilă, inclusiv conexiune Internet a tuturor operatorilor de rețea: Orange, Moldcell, Moldtelecom, StarNet.

Conform datelor oferite de administrațiile publice locale de nivelul 1 din raionul Cantemir, rezultă că la internet sunt conectate 29 instituții publice din or. Cantemir, reprezentând cel mai mare număr, urmat de com. Chioselia – 12 instituții. În celelalte localități numărul instituțiilor conectate la internet variază între 3 și 7, fapt care presupune necesitatea majorării numărului instituțiilor conectate la internet, inclusiv pentru a asigura eficiența și prestarea unor servicii calitative.

Din păcate nu există o statistică privind conectarea locuințelor la internet și telefonie fixă la nivel de raioane, însă din datele existente la nivel de regiune putem constata că 6 din 10 locuințe din raionul Cantemir sunt conectate la internet, iar 8 din 10 dispun de telefonie fixă.

Conform datelor BNS nivelul de dotare al locuințelor cu telefonie și Internet pe regiuni rezultă, că cele mai multe locuințe conectate la Internet sunt în mun. Chișinău - 86%, urmate de regiunea sud -67,9% (inclusiv r. Cantemir), apoi de centru - 59,5% și regiunea nord cu 58,2%.

Figură: Dotarea locuințelor cu telefonie și internet (Sursa - BNS)

În același timp, cele mai multe locuințe conectate la telefonie fixă sunt în regiunea sud – 79,8%, urmată de centru cu 78,8%, nord cu 74,3% și mun. Chișinău cu puțin sub 60%. În ultimii ani se păstrează tendința de diminuare a ponderii locuințelor conectate la telefonie fixă și creșterea celor conectate la internet.

Pe teritoriul raionului Cantemir sunt accesibile mijloace mass-media: regională, presa națională, posturi radio regionale și naționale, posturi TV regionale și cu acoperire națională. Ziare: „Gazeta de Sud”, „Adevărul”, „Ziarul de Gardă”, „Gazeta de Chișinău”, „Gazeta Satelor”, „ECONomist”, „Apropo magazin”. Reviste: Contabilitate și audit, Monitorul Oficial, „Natura”, „Business Class”, „Profit”/„Bănci și Finanțe”, „VIP Magazin”, „Sănătate”.

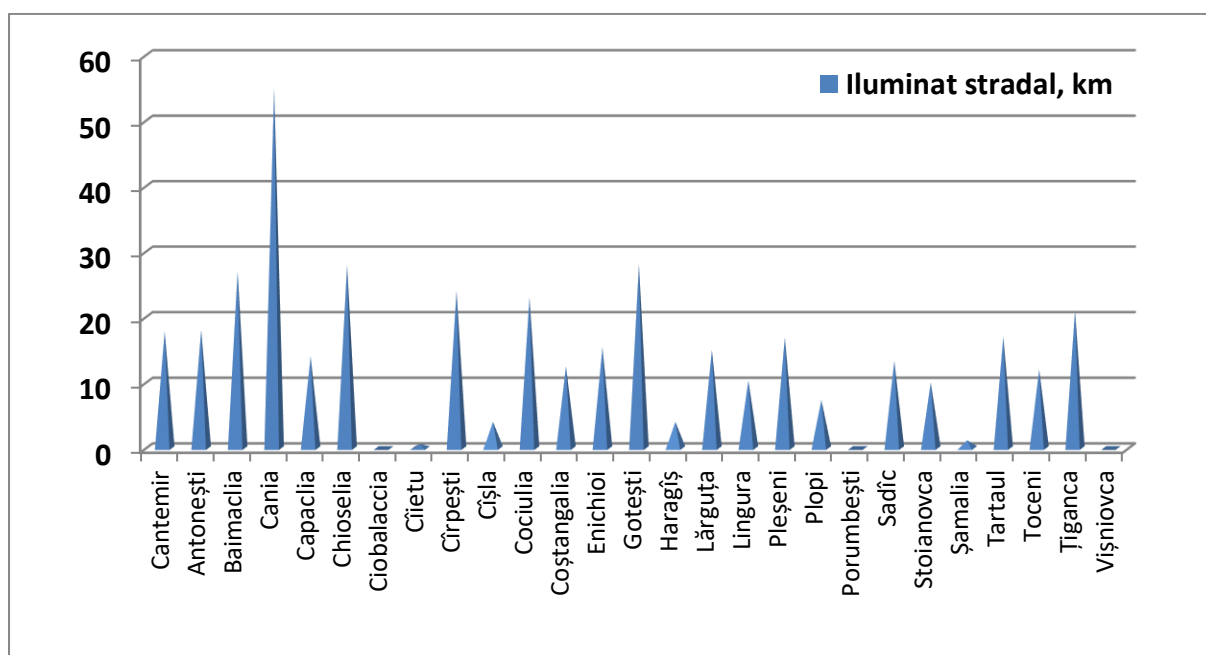
În raionul Cantemir sunt recepționate 4 posturi de radio: Radio Plai (89,4 MHz), Hit FM (89,9 MHz), Publika FM (92,1 MHz) Radio Moldova Actualități (106,8 MHz).

Televiziune digitală: Moldtelecom (abonamente Premier- 133 canale, Univers - 186 canale, Simplu - 95 canale, Smart TV- 133 canale), StarNet (3 tipuri de abonamente cu peste 200 canale și 82 canale HD).

2.2.2 ILUMINAT STRADAL

Conform datelor oferite de autoritățile locale de nivelul 1, serviciul de iluminat public stradal în localitățile raionului Cantemir este extins pe o lungime totală de 104,3 km, dar fiind este asigurat neuniform de la o UAT la alta. De menționat este faptul, că mărimea teritoriului și lungimea străzilor nu este un criteriu pentru a măsura gradul de acoperire cu acest serviciu. Astfel, în raion există localități mai mici ca suprafață și ca număr de populație, dar care au o rețea de iluminat stradal mai extins decât unele mai mari. De ex., lungimea rețelei de iluminat stradal a or. Cantemir, este extinsă pe o lungime de 17,8 km, iar a com. Cania – 55 km, care este urmată de s. Chioselia (28 km) și com. Baimaclia (27 km).

Totodată, în raion există UAT care pînă în prezent nu au dezvoltat de loc serviciul de iluminat stradal, acestea fiind: satele Vișniovca și Porumbești și com, Ciobalaccia.

Figură: Rețele de iluminat stradal ale raionului Cantemir

Iluminatul stradal în or. Cantemir

Mai mult de 90 % din străzile orașului Cantemir sunt iluminate. Rețeaua de iluminat public prin majoritatea sa este formată din lămpi de tip LED, în număr de 419 lămpi sau 80% din total. Sistemul de iluminat stradal existent permite dirijarea și controlul la distanță, prin intermediul rețelelor mobile GSM. Modernizarea sistemului de iluminat stradal a fost una din obiectivele incluse în PAED pe care orașul Cantemir l-a realizat. Așa un sistem modern a fost instalat în anul 2018 în cadrul proiectului „Undă verde, Moldova! Modernizarea și eficientizarea iluminatului stradal”, finanțat de către Uniunea Europeană în cadrul programului European SUDeP - Proiecte demonstraționale pentru o dezvoltare urbană durabilă. Costul total al proiectului în Cantemir a fost de 250000 Euro, din care 80% (200000 €) – fonduri nerambursabile ale Uniunii Europene, 30000 Euro – contribuția orașului Cantemir și 20000 Euro - grant oferit de Fondul pentru Eficiență Energetică.

La moment, primăria orașului planifică pentru următorii ani prelungirea sistemului de iluminat public cu utilizarea becurilor LED pentru străzile rămase. Însă, efectul principal la care va duce această măsură va fi creșterea nivelului de comoditate și siguranță în oraș, dar nu eficiență energetică.

Chiar dacă în raion sunt realizate mai multe proiecte de eficiență energetică, prin diferite parteneriate. Totuși este necesară, mai ales în localitățile rurale: Extinderea rețelelor electrice de iluminat public în localitățile raionului; Aplicarea sistemelor regenerabile și eficiente energetic în domeniul iluminării publice; Iluminarea stradală fotovoltaică a localităților rurale din raion; Iluminarea stradală fotovoltaică a suburbiilor or. Cantemir și clădirilor publice din oraș (spitale, grădinițe, școli); Instalarea panourilor fotovoltaice pentru localitățile rurale și urbane (spital, centre de sănătate, grădinițe, școli)

2.2.3 FONDUL LOCATIV ȘI CALITATEA LOCUIRII

Conform datelor prezentate de primăriile din raionul Cantemir, fondul locativ al raionului atinge cifra de 18735 case de locuit. Această cifră include atât, casele private din localitățile rurale, preponderent cu un etaj, unele cu două, cât și casele (blocuri etajate) cu apartamente, preponderent din or. Cantemir.

Analiza situației în care se află locuințele din raionul Cantemir denotă următoarele: locuințele, atât din zonele rurale, cât și din cele urbane sunt echipate cu utilități după cum urmează:

- a) conectare la apeduct – 10220 case de locuit;
- b) canalizare – 2402 case de locuit;
- c) serviciul de salubritate – 5769 gospodării;
- d) conectare la conducta de gaz natural – 5859 gospodării.

În figura de mai jos este prezentat gradul de conectare a fondului locativ din raionul Cantemir la utilități (a. 2023).

54,5%

12,8%

30,8%

31,3%

Figură: Gradul de echipare a fonduului locativ cu utilități publice, 2023

Cel mai mare număr de case de locuit revine or. Cantemir (1965 case), urmat de com. Gotești (1287 case) și s. Cociulia (1260 case). Cel mai mic număr de case de locuit din raion revine s. Cîșla cu 239 case de locuit.

Fondul locativ al or. Cantemir.

Fondul locativ al orașului Cantemir constă din blocuri locative cu nu mai mult de 5 etaje și din case individuale cu 1-2 etaje cu loturi pe lângă casă. Marea majoritate a caselor (apartamentelor) se află în proprietate privată. Fondul de locuințe este caracterizat de indicatori statistici precum: a) Blocuri locative - 27 unități; b) Apartamente în blocuri locative - 1274 unități; c) Case de locuit individuale - 645 unități.

Inventarierea construcțiilor din orașul Cantemir a relevat următoarele particularități ale construcțiilor cu destinație de locuință: Starea blocurilor locative diferă de bloc la bloc, deși aproape toate au fost construite într-o perioadă – anii 1970-80, materiale de construcții des utilizate sunt cotileț (calcar) și plite din beton.

Peste 95 % din blocuri locative sunt conectate la rețeaua de alimentare cu gaze naturale; Nu mai mult de 25% din apartamente sunt termoizolate. Termopane moderne sunt instalate la mai mult de 80% de apartamente; Peste 50% din case private de locuit sunt termoizolate și se află în stare bună.

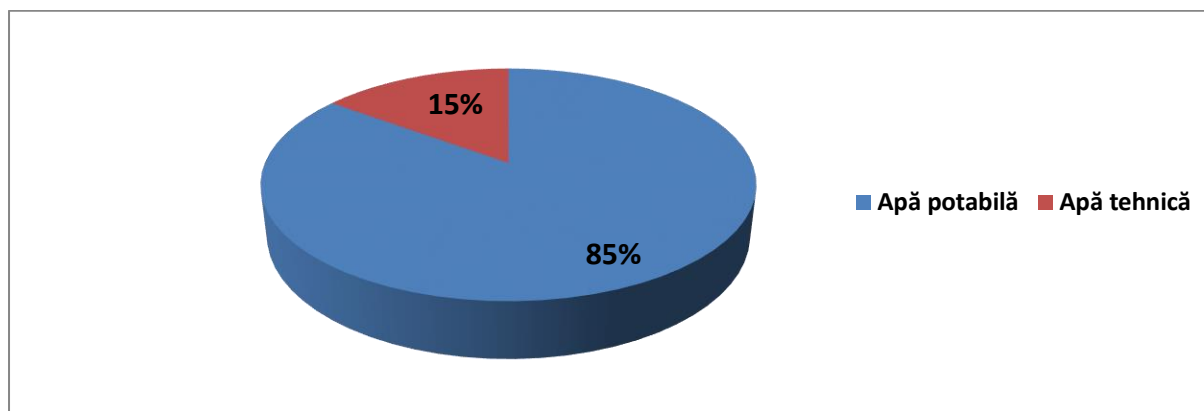
Situația rețelelor de apeduct din raionul Cantemir.

Aprovizionarea cu apă a Raionului Cantemir se efectuează atât din sursele de apă de suprafață, cât și din sursele subterane. În scopul aprovizionării cu apă potabilă pe scară largă din sursele de apă de suprafață, prezintă interes doar cele din râul Prut, care marchează hotarul de vest al regiunii. Pe râul Prut funcționează trei stații de captare, amplasate în orașele Leova, Cantemir și Cahul. Acestea, ar putea pe viitor furniza apă și pentru celelalte localități din raioanele respective sau chiar și pentru unele localități din alte raioane ale regiunii.

Conform datelor oferite de Consiliul Raional Cantemir, raionul dispune de 238,9 km rețele de apeduct, din care 203,9 km sunt funcționale. La fel, raionul dispune de 15 stații de captare a apei (12 din acestea fiind funcționale); 41 fântâni arteziene (32 din acestea fiind funcționale), 8 stații de tratare a apei (toate fiind funcționale) și 10 stații de pompare a apei (6 din acestea fiind funcționale).

Referitor la calitatea apei de care beneficiază populația raionului, aceasta se împarte în două categorii: apă potabilă și apă tehnică. Astfel, conform aceleiași surse, din numărul total

de gospodării (15052 gospodării), de apă potabilă beneficiază 12810 gospodării, iar de apă tehnică - 2242 gospodării. În figura de mai jos ste prezentat raportul dintre gospodăriile care sunt conectate la apeduct cu apă potabilă și cele cu apă tehnică.

Figură: Raportul dintre gospodăriile raionului Cantemir care beneficiază de apă potabilă și apă tehnică

Dacă ne referim la gradul de acoperire a localităților cu serviciul de aprovizionare cu apă, atunci situația poate fi descrisă ca una nesatisfăcătoare, deoarece din numărul total de 27 UAT ale raionului, în 5 localități (comunele: Chioselia și Cîșla, și satele: Cîrpești, Coștangalia, Haragîș) nu se prestează acest serviciu, fapt care denotă un gard scăzut de bunăstare a populației din localitățile respective. La sistemul de apeduct al or. Cantemir sunt conectate localitățile Antonești, Cania și Porumbesti. În majoritatea localităților problema aprovizionării cu apă potabilă este o problemă majoră, cauzată de infuncționalitatea, staționarea și nivelul scăzut de amenajare și restaurare a fântânelor arteziene.

Sistemele de canalizare.

Construcția și gestionarea rețelelor de aprovizionare cu apă a gospodăriilor casnice, presupune în mod expres construcția și gestionarea rețelelor de canalizare, acestea două fiind în strînsă legătură. Ideal ar fi, lungimea apeductelor la care sunt conectate gospodăriile să corespundă în tocmai (avînd aceleași valori) cu lungimea rețelelor de canalizare. În caz contrar, revărsarea apelor uzate direct în sol afectează grav starea mediului înconjurător și sănătatea populației.

La nivelul raionului Cantemir situația în acest domeniu poate fi descrisă ca una extrem de nesatisfăcătoare, deoarece, conform datelor oferite de primăriile din raion, rezultă că doar or. Cantemir asigură aproape integral gospodăriile cu acest serviciu (din numărul total de 1965 case, sunt conectate 1863 case). Din localitățile rurale din raion, doar în s. Cociulia există rețeaua de canalizare, la care sunt conectate 539 case din numărul total de 1260).

Dacă ne referim la instituțiile publice conectate la sisteme de canalizare (conform datelor oferite de APL de nivelul 1), atunci situația este puțin mai bună – este atinsă cifra de 52 instituții publice (școli, grădinițe, primării, etc.), cel mai mare număr revenind or. Cantemir (cu 29 instituții conectate), urmat de satele capaclia și Cociulia (cîte 7 instituții conectate).

Totodată, în ultimii ani, la nivelul or. Cantemir, se atestă o îmbunătățire a situației în domeniul infrastructurii de apă și sanitație, aceasta fiind cauzată direct de capacitatea administrației publice locale de atragere a investițiilor pentru dezvoltarea domeniului în cauză. Astfel, în perioada anilor 2018-2022, în cadrul proiectului "Consolidarea infrastructurii de alimentare cu apă și sanitație în zonele rurale prin evacuarea în siguranță a apelor uzate în orașul Cantemir", au fost realizate următoarele acțiuni: a) construit un nou sistem de canalizare în centrul orașului și extinsă rețeaua de canalizare în orașul Cantemir cu lungimea de 21,2 km, care încorporează 3 stații de pompare a apelor uzate; b) construită o nouă stație de epurare a apelor uzate în orașul Cantemir (capacitatea de 5420) - Proiectul tehnic al căreia permite extinderea epurării apelor pentru localitățile din vecinătate; c) optimizat sistemul de alimentare cu apă din orașul Cantemir. Astfel s-a reușit majorarea capacității de pompare a apei din râul Prut la 60 m³/h.

Imagine: Stația de epurare a ÎM "Apă Canal", or.Cantemir nou renovată în a. 2021

Managementul deșeurilor solide.

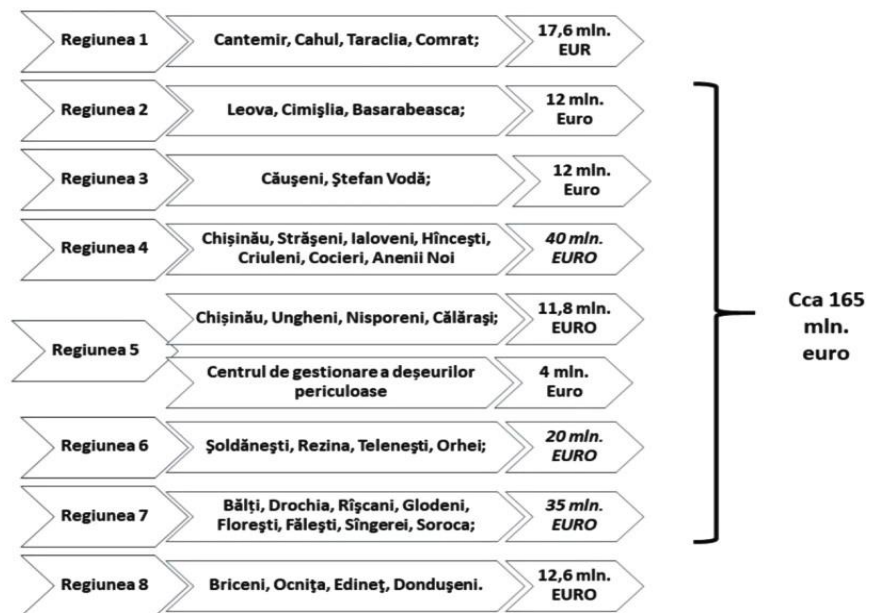
Infrastructurii din domeniul managementului deșeurilor solide la nivel de raion îi poate fi atribuit calificativul de nesatisfăcător, deoarece în majoritatea localităților rurale din raion nu există un serviciu de evacuare a deșeurilor funcțional, iar în cele în care există, nu toate gospodăriile casnice și persoanele juridice beneficiază de acesta. În majoritatea localităților, infrastructura pentru colectarea și transportul deșeurilor este precară, cu număr insuficient de recipiente de colectare, infrastructură rutieră slab dezvoltată și cu urmări negative asupra mediului ambiant.

Din anul 2013, Guvernul Republicii Moldova implementează Strategia națională privind gestionarea deșeurilor pentru perioada 2013 – 2027. Conform Strategiei, teritoriul Republicii Moldova este divizat în 8 zone de management al deșeurilor, Cantemir fiind inclus în zona 1 (raioanele Cantemir și Taraclia, UTA Găgăuzia). La sfârșitul anului 2019, Banca

Europeană de Investiții (BEI) a acordat un împrumut de 100 de milioane de euro către Republica Moldova pentru finanțarea îmbunătățirilor aduse serviciilor de gestionare a deșeurilor solide.

Toate investițiile ce vor fi realizate în ZMD 1 (aprox 17,6 mln EUR) vor fi oferite de Stat autorităților publice locale în calitate de grant, APL-le beneficiare fiind scutite de necesitatea de plată a dobânzii pentru creditul accesat de Guvern. Conform planului preliminar, Depozitul regional, inclusiv toată infrastructura conexă, ar trebui să fie construită și operaționalizată până în anul 2025. Odată cu funcționarea acestui sistem regional, toate gropile de gunoi din localități vor fi închise și lichidate.

Investiții necesare:

Figură: Zonele de MDS și cheltuielile necesare

Respectiv, pentru a îmbunătăți serviciul dat, a fost demarat procesul de creare a unui serviciu public comun, în baza asocierii localităților. Noul model de cooperare va contribui la crearea unui sistem durabil de gestionare a deșeurilor menajere, planificarea dezvoltării serviciului, realizării investițiilor pentru asigurarea accesului populației întregii regiuni (100 % grad de acoperire cu serviciu) la un serviciu organizat în conformitate cu exigențele legislației de mediu. Totodată, datorită proiectului pilot în ZMD 1, vor fi făcute investiții în infrastructura regională (depozit deșeuri, stație sortare reciclabile, stație compostare deșeuri verzi), și investiții în infrastructura de colectare a deșeurilor (autogunoiere, puncte de colectare, pubele).

La nivel național circa 10% din deșeurile reciclabile sunt recuperate, 90% sunt transportate la gunoști fără reciclare.

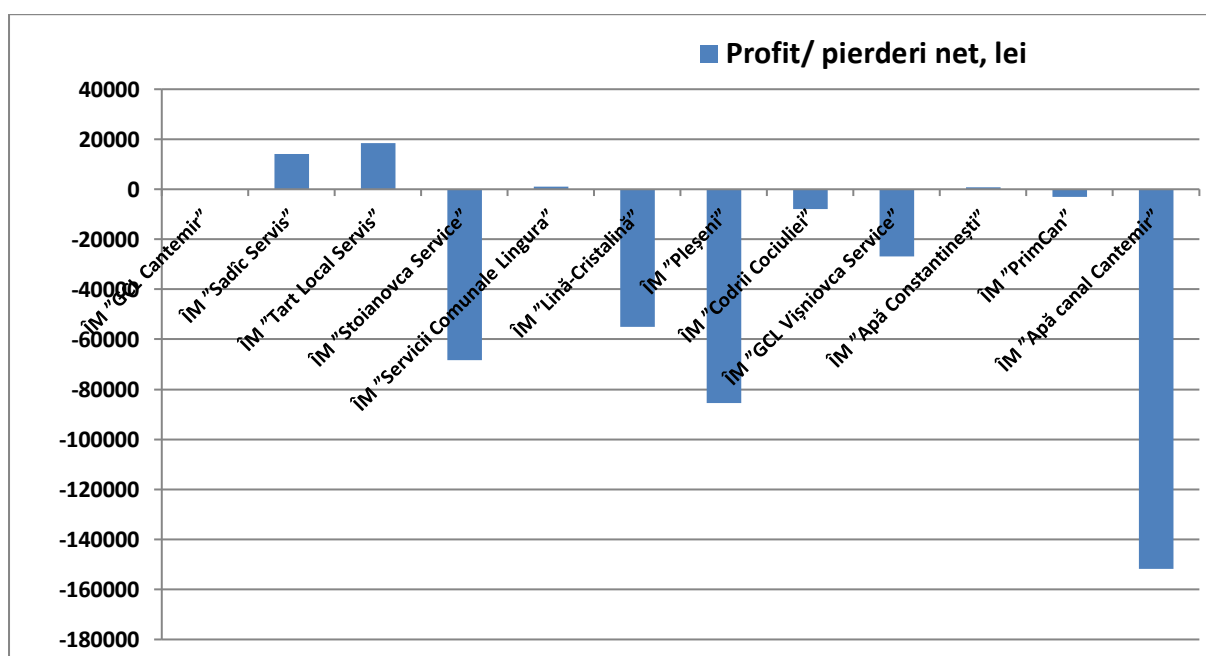
Situația Serviciului de MDS a raionului Cantemir este similară cu cea din întreaga țară.

În Republica Moldova numărul de depozite exploatate este de 1139 (o cifră semnificativă), cu suprafața de 1224 ha.

Serviciile specializate de colectare și evacuare a deșeurilor acoperă pe țară: circa 80 % a populației din mediul urban; 6 - 10 % a populației din mediul rural. În cca 80% din localitățile țării lipsesc servicii de colectare și evacuare a deșeurilor, situație similară cu cea a raionului Cantemir.

Conform datelor prezentate de Consiliul Raional Cantemir, la situația din 01.01.2024, pe teritoriul raionului activează Întreprinderi Municipale, care prestează servicii comunale locuitorilor raionului, atât pe filiera de colectare a deșeurilor, cât și de alimentare cu apă. În unele cazuri serviciile menționate sunt gestionate de primării.

Conform datelor oferite de Consiliul Raional Cantemir, ÎM funcționale în raionul Cantemir sunt la număr 12, fapt care denotă capacitatea scăzută a primăriilor de a oferi un serviciu MDS calitativ. În plus, din numărul total de ÎM din raion doar 4 au profit net, celelate 8 sunt în pierderi, unele având pierderi considerabile.

Figură: prezentarea grafică privind profitul/ pierderile net (lei) a ÎM din raionul Cantemir, la 01.01.2024, lei

Totodată, experiența de colectare separată a deșeurilor la nivel de raion este foarte ne semnificativă, fiind limitată doar la gospodăriile din or. Cantemir (1400 gosodării), în localitățile rurale lipsește cu desăvârșire.

În orașul Cantemir, serviciul de salubritate este realizat de ÎM "Apă-Canal Cantemir". Locuitorii și agenții economici ai orașului contactează servicii de colectare a deșeurilor în 1 fracție – deșuri menajere. Anual volumul total a deșeurilor colectate este de cca 5,500 m³ sau 825 tone. Colectarea și evacuarea separată a deșeurilor menajere și reciclabile este prevăzută de a fi realizată în următorii ani conform Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobate de către Guvernul RM. Strategia menționată prevede că toate deșeurile generate în orașul Cantemir vor fi evacuate la un

centru de sortare, valorificare și depozitare a deșeurilor, aranjat în apropierea orașului Cahul (49 km de la Cantemir).

Gaze naturale.

În localitățile raionului cantemir sistemul de alimentare cu gaze naturale este slab dezvoltat. Astfel, conform datelor oferite de APL de nivelul 1 din raion, rezultă că numărul caselor conectate la gazoduct este foarte mic. 15 din 27 UAT din raion nu sunt conectate la gazoduct. Cel mai mare număr de gospodării conectate revine or. Cantemir, în număr de 1948 gospodării, urmat fiind de com. Pleșeni cu 850 gospodării conectate și Gotești, porumbesți și Sadîc cu cca. a câte 500 fiecare.

În orașul Cantemir, sistemul de alimentare cu gaze naturale este constituit din rețele de medie presiune și de joasă presiune. Alimentarea se face de la stația de predare gaze SPG "Cantemir". De la stația de predare se formează sistemul de distribuție cu rețea de repartitie până la stațiile de sector din orașul Cantemir. Din stațiile de sector consumatorii sunt alimentați prin rețele de distribuție de redusă presiune, bransamente, posturi de reglare și instalații de utilizare. Mai mult de 95 % din toate instituțiile publice, agenții economici și locuitorii orașului sunt conectați la rețeaua de alimentare cu gaze naturale, deservită de compania "Moldovagaz".

2.2.4 Analiza SWOT – domeniul INFRASTRUCTURA DE UTILITĂȚI

Analiza SWOT a infrastructurii de utilități ne-a oferit date și constatări relevante, care ulterior au stat la baza elaborării obiectivului strategic "Dezvoltarea infrastructurii edilitare și serviciilor publice/ comunale", dar și a obiectivelor specifice din cadrul obiectivului strategic. Astfel, am identificat punctele tari și punctele slabe, dar și oportunitățile și constrângerile (riscurile) relevante pentru domeniul serviciilor publice:

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> • APL 1,2 antrenate în proiecte de dezvoltare a infrastructurii și îmbunătățirea serviciilor publice de apeduct, drumuri, eficiență energetică a edificiilor publice. • APL 1,2 dotate tehnic și material. • APL 1,2 dețin spații proprii necesare pentru activitate. • Creșterea interesului APL pentru atragerea de fonduri pentru implementarea proiectelor investiționale. • Parteneriate și înfrățiri dezvoltate. • Magistrală de gaz de presiune înaltă și presiune medie este proprietatea raionului. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa specialiștilor în domeniu. • Posibilități reduse privind procurarea tehnicii speciale: Compactor, Excavator, Tehnica p/u deszăpezire. • Lipsa apeductului în unele localități. • Lipsa de Documentație Tehnice. • Finanțare insuficientă pentru elaborarea documentației tehnice pentru proiecte de infrastructură. • Multe sectoare de drum în stare nesatisfăcătoare. • Acces limitat la gazificarea localităților (în număr de 19). • Dependența de criza energetică. • Lipsa surselor energetice alternative. • Insuficiența de personal instruit în domeniul

<ul style="list-style-type: none"> • 12 UAT parțial gazificate. • Unele APL dețin proiecte tehnice pentru construcția de apeduct, gazificare, reparație drumuri locale, etc. • Existența proiectelor tehnice pentru reparația drumurilor regionale – G 134 și G 133. • Existența GAL-ului în raion; • Aprobata Harta interactivă topografică și digitală a drumurilor locale și raionale. • Sistem de apă, canalizare și stație de epurare regional funcțional din r.Prut pentru or.Cantemir, Antonești, Cania, Porumbesti. • Existența serviciilor de salubritate în oraș și unele localități rurale. • Existența rețelelor raionale regionale de drum, apă, canalizare, telecomunicații. • Așezarea geografică favorabilă pentru aprovizionare cu apă din râul Prut. • Existența sistemelor de telecomunicații diversificate. • Colaborare bună între APL 1 și APL 2 pe domeniul dezvoltării infrastructurii. • Inspectoratul de protecție a mediului cu atribuții ca organ de control, cu drept de a înainta obligațiuni/ indicații. • Existența resurselor naturale (resurse acvatice, fond forestier) • Existența surselor de gaze naturale (Suhat, Victorovca). • Existența izvoarelor cu ape curative. • Experiență și inițiativă privind conștientizare populației privind protecția mediului. • Raionul cantemir este parte a Zonei 1 de management al deșeurilor în cadrul programului de regionalizare a serviciilor MDS. 	<p>protecției mediului.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Insuficiența resurselor financiare pentru protecția mediului, inclusiv a transportului și echipamentului necesar. • Gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor municipale (APL) • Colmatarea obiectivelor acvatice (iazuri, râuri), gestionarea necorespunzătoare a acestora. • Pomparea excesivă a apelor. • Deversarea apelor uzate în râurile Tigheci și Larga. • Lipsa rețelelor de canalizare și stațiilor de epurare tip ecologic. • Gestionarea necorespunzătoare a resurselor naturale (resurse acvatice, fond forestier). • Implicarea slabă a APL și Consiliul Raional în acțiuni de protecție a mediului. • Existența terenurilor degradate supuse alunecărilor, ravenelor, râpilor. • Acte legislației și normativelor tehnice în domeniu sunt depășite și necesită ajustate la standardele UE. • Acces limitat pentru un număr mare de cetățeni la rețele de apeduct, gazoduct, SMDS, canalizare. • Schimbul de experiență cu alte autorități sau municipalități de pe teritoriu sau din străinătate pe domeniul dezvoltării comunitare este insuficient. • Bugete a APL dependente de transferurile de la bugetul de stat. • Colaborare defectuoasă a APL cu Premier Energy - distribuitor regional de energie electrică. • Iluminat stradal parțial în localitățile rurale; • Potențial redus pentru unii cetățeni de a achita serviciile de salubritate, de gazificare. • Cultura ecologică a populației este redusă și panouri insuficiente de informare cu privire la cultura ecologică. • Lipsa unui sistem regional integrat de management a deșeurilor în raion. • Sistem regional de apeduct cu capacități reduse de extindere. • Capacități reduse a APL în administrarea și gestionarea deșeurilor.
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Gunoști neautorizate și poluare continuă a mediului cu deșeuri din plastic, sticlă și alte material cu perioadă lungă de descompunere. • Capacități reduse a APL în scrierea proiectelor pentru atragerea investițiilor externe. • infrastructura precară pentru colectarea, transportul și eliminarea deșeurilor. • cantitățile sporite de deșeuri produse și depozitate. • nivelul redus al colectării selective a deșeurilor.
OPORTUNITĂȚI	RISURI
<ul style="list-style-type: none"> • Acces sporit la programe investiționale regionale și naționale de dezvoltare a infrastructurii. • Preluarea bunelor practici și schimb de experiență cu alte APL din țară din UE. • Acces la Fonduri de preaderare la UE. • Acorduri de înfrățire cu localități din țară și din UE. 	<ul style="list-style-type: none"> • Schimbarea conjuncturii politice. • Calamități naturale. • Depopularea satelor din cauza migrației tinerilor. • Monopolizarea resurselor energetice. • Preț înalt la resurse energetice și capacități reduse de achitare pentru consumatori. • Tendința crescută de evacuare a deșeurilor la gunoști neautorizate. • Interes scăzut al cetățenilor în privința dialogului cu APL – urile. • Implicare scăzută a cetățenilor în procesul decizional, inclusiv de planificare. • Neasigurarea durabilității proiectelor de infrastructură implementate. • Nedorința consumatorilor serviciilor comunale de a încheia contracte. • Incapacitatea financiară a prestatorilor de servicii comunale privind dezvoltarea serviciilor. • Inflația. • Criză pandemică.

În concluzie: Pe componenta infrastructurii de utilități se atestă carențe mari în toate domeniile. În raion persistă un grad jos al calității serviciilor comunale per ansamblu și pe localități, ceea ce denotă și un nivel mic de bunăstare al populației locale. De ex., sistemul de alimentare cu apă potabilă, dacă în unele localități există parțial, în altele lipsește cu desăvârșire. Totodată, din numărul total al gospodăriilor situate pe teritoriul raionului conectate la conducta de gaz, de acest serviciu se bucură doar 31% din populație – un număr relativ mic. În ceea ce privește conectarea gospodăriilor la sistemul de canalizare, acesta există în puținele dintre localitățile raionului, atingând cifra de doar 12,8%. La fel e și situația privind serviciul de colectare a deșeurilor, care asigură doar o treime din populația raionului, în unele localități lipsește cu desăvârșire, în altele funcționează parțial. La fel, se atestă extrem de puține practici de colectare separată a deșeurilor – doar în 4 UAT din numărul

total de 27. Această situație afectează negativ și starea mediului înconjurător în microregiune, respectiv și sănătatea populației.

Referitor la serviciile comunale (alimenatre cu apă, canalizare, colectarea deșeurilor, iluminat stradal), dar și pe domeniul infrastructurii drumurilor, la nivel de raion se atestă un un șir de probleme, care inevitabil afectează gradul de bunăstare a locuitorilor raionului.

Problemele date reiese din: a) capacități reduse ale APL privind dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de utilități publice, care să fie și prietenoasă mediului, inclusiv pe componenta de atragere de fonduri; b) scăderea rezervelor de apă disponibile datorită schimbărilor climatice; c) potențial redus privind folosirea resuseror alternative de energie; d) dependența puternică a APL de transferurile de la bugetul de stat; e) carențe în planificarea dezvoltării infrastructurii de utilități.

Pentru îmbunătățirea situației în domeniu se recomandă: a) consolidarea capacităților APL de nivelul 1 și 2 privind dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de utilități prin instruirea persoanelor, inclusiv pe domeniul de atragere de fonduri. Eventual, angajarea specialiștilor pentru atragere de fonduri; b) identificarea soluțiilor alternative, prietenoase mediului privind consumul apei; c) promovarea și implementare acțiunilor privind folosirea resuseror alternative de energie, atât pe domeniul public, cât și la nivel de gospodării; d) atragerea fondurilor extrabugetare (granturi oferite de partenerii de dezvoltare; donații, granturi oferite de APL în cadrul acordurilor de înfrățire, etc.); planificarea participativă a procesului de dezvoltare a infrastructurii de utilități.

2.3 SERVICII PUBLICE

2.3.1 EDUCAȚIE ȘI SPORT

În Republica Moldova se implementează reforma structurală în educație, scopul căreia este asigurarea accesului pentru toți copiii la educația de calitate. Educația de calitate poate fi asigurată în instituțiile ce își desfășoară procesul educațional în clădiri – tip, care întrunesc regulile și normativele sanitaro – epidemiologice unice privind amenajarea, întreținerea și organizarea regimului în școli. Reorganizarea instituțiilor de învățământ se efectuează prin schimbarea statutului acestora sau prin lichidare.

Sistemul de învățământ din raionul Cantemir este compus din 72 instituții de învățământ structurat pe următoarele trepte de școlarizare: educația preșcolară, învățământul primar, învățământul gimnazial și învățământul liceal. Infrastructura educațională a raionului este dislocată în toate 27 UAT, inclusiv: grădinițe – 44, gimnazi, inclusiv școli primare – 25, licee – 3.

Învățământul preșcolar.

Oferta educațională din învățământul preșcolar este asigurată doar de sectorul public. Fiecare UAT dispune de cel puțin o instituție de educație timpurie. Comunele Baimaclia,

Enichioi și Gotești dispun de câte 3 instituții fiecare. Conform datelor oferite de APL de nivelul 1, numărul total de copii de vârstă preșcolară la nivel de raion constituie 3526 copii, din ei instituționalizați - 2098 copii. Procesul educațional este asigurat de 218 persoane. Se atestă un decalaj mare privind numărul de copii pe grădiniță. De ex. Numărul de copii din grădinițele N.1 și N.2 din or. Cantemir este de 140, respectiv 225 copii, iar din satul Șamalia – doar 10. Acest decalaj poate fi explicat de tendința depopuării satelor, dar și de o atractivitate mai mare a instituțiilor de educație timpurie din orașe. Această situație este specifică la nivel de regiune, dar și de republică.

Învățământul primar și gimnazial.

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1, în toate cele 25 instituții, numărul total de elevi din ciclul primar și gimnazial constituie cifra de 3880 elevi, procesul educațional fiind asigurat de 431 persoane. Numărul de instituții cu clase gimnaziale, la nivel de raion, per UAT, variază de la 2 (număr maxim – în or. Cantemir și com. Chioselia) la 1 (în majoritatea localităților). De menționat este faptul, că în UAT Toceni și Șamalia oferta educațională în cauză nu există. Copiii din aceste localități frecventează instituțiile din UAT vecine.

Învățământul liceal.

La nivel de raion oferta de studii pentru ciclul liceal există în trei UAT: or. Cantemir, com. Ciobalaccia și s. Cociulia. Conform datelor oferite de APL 1, numărul total al elevilor care își fac studiile a ciclul liceal este de 757, procesul educațional fiind asigurat de 72 cadre didactice. Liceul din com Ciobalaccia încorporează cel mai mare număr de elevi (353), fiind urmat de liceul din or, Cantemir (206 elevi) și cel din s. Cociulia (198 elevi).

Gradul de asigurare cu condiții bune în instituțiile de învățământ diferă de la o UAT la alta. În unele instituții educaționale, prin diverse proiecte, granturi, inclusiv din surse provenite de la bugetul de stat au fost deja create condiții bune și asigurat confortul termic. De ex., majoritatea instituțiilor educaționale din or, Cantemir au fost reparate și modernizate în cadrul proiectului „Reabilitarea Termică a Clădirilor Educaționale din Cantemir – CanTREB”, finanțat de Uniunea Europeană. Proiectul a fost realizat în anii 2018-2021 și prevedea reabilitarea termică a 4 clădiri publice de învățământ, printr-un complex de măsuri de eficiență energetică, precum: izolarea termică a clădirilor, instalarea stațiilor individuale de încălzire, instalarea centralei pe biomasă, instalarea sistemelor fotovoltaice și colectoarelor solare, montarea sistemelor de ventilare cu recuperare în ambele grădinițe.

Imagine: Grădinița "Ghiocel" din or. Cantemir

Urmare a analizei efectuate, se constată faptul că infrastructura de învățământ a raionului Cantemir este dezvoltată parțial. În raion și în localitățile din componența acestuia, sistemul de învățământ este format doar de 4 din cele 8 nivele stipulate de Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014: nivelul 0 – educație timpurie; nivelul 1 – învățământ primar; nivelul 2 - învățământ secundar, ciclul I (gimnazii); nivelul 3 - învățământ secundar, ciclul II (licee). Celelalte nivele: nivelul 4 - învățământul profesional tehnic post secundar; nivelul 5 - învățământul profesional tehnic post secundar non terțiar; nivelul 6 - învățământul superior, ciclul I: învățământ superior de licență; nivelul 7 - învățământul superior, ciclul II: învățământ superior de master; și nivelul 8 - învățământul superior, ciclul III: învățământ superior de doctorat, lipsesc cu desăvârșire. Respectiv, după absolvirea ciclului gimnazial sau licean, absolvenții, care doresc să-și continue studiile și să obțină o profesie, sunt nevoiți să se înscrie la studii în alte raioane ale țării, sau peste hotare. Cel mai apropiat și oportun punct geografic pentru continuarea studiilor la nivelul 4-8 este mun. Cahul.

Totodată, o problemă de bază o reprezintă la moment îmbătrânirea cadrelor didactice și deficitul de cadre didactice tinere pentru înnoire. O altă disfuncționalitate o reprezintă descreșterea demografică, înregistrată atât la nivel de țară, cât și la nivel de raion din ultimii 10 ani, reflectată de o reducere graduală a numărului de copii și elevi în instituții, și prin urmare lipsa unei mase critice pentru păstrarea în viitor a funcționalității instituțiilor de învățământ (ex. satului Șamaila, care disune doar de o grădiniță cu 10 copii, la 01.01.2024).

De menționat este faptul, că în afară de oferta educațională de bază, în raionul Cantemir, totuși, funcționează bine câteva instituții cu profil special.

Astfel, în raionul Cantemir serviciile de învățământ extrașcolar sunt prestate de Școala de Arte „Valeriu Hanganu” din or. Cantemir; Centrul de creație al copiilor Cantemir și Școala Sportivă Cantemir.

Școala de Arte „Valeriu Hanganu” a fost fondată în anul 1979, inițial fiind doar școală de muzică. Din anul 1992 instituția poartă numele vestitului trompetist Valeriu Hanganu, originar din satul Cociulia, raionul Cantemir. Mai târziu, în anul 2005, își schimbă statutul din școală de muzică în Școala de Arte „Valeriu Hanganu”. Școala este o instituție publică, care funcționează în baza regulamentului de ordin intern, subordonată Secției Cultură și Turism Cantemir. Procesul de studiu se realizează conform unor programe speciale în baza planului cadru elaborat de Ministerul Culturii. Fiind o instituție din învățământul extrașcolar, oferă copiilor și adolescenților o educație artistică de bază. Obiectivul principal fiind educația estetică, artistică și dezvoltarea competențelor creative a tinerei generații. Școala de Arte „Valeriu Hanganu” este dotată cu bibliotecă - 2 547 cărți, videotecă - 37 DVD, audiotecă - 177 SD, televizoare – 5, calculatoare/ notebook-uri – 9, instrumente muzicale, aparate video, audio. Unii discipolii ai Școlii de Arte „Valeriu Hanganu” și-au continuat activitatea în domeniul artistic. Actualmente instituția deține 2 filiale: s. Gotești, unde studiază - 35 elevi. s. Baimaclia, unde studiază - 47 elevi. Efectivul de elevi în anul de învățământ 2022 - 2023 era de 215 elevi, din ei la profil „muzică” - 125, profil „coregrafie” – 19, profil „arta dramatică” – 8, profil „arte vizuale” – 63.

Corpul didactic îl constituie – 23 pedagogi, din ei: 15 - cu studii superioare; 8 – cu studii medii speciale; 2 - deținători ai gradului didactic superior; 5 - deținători ai gradului didactic I; 9 - deținători ai gradului didactic II.

Centrul de creație al copiilor Cantemir (CCC Cantemir) cu sediul situat în incinta gimnaziului „M. Eminescu” din or. Cantemir, cu suprafața de 355m² prezintă o ofertă atractivă, dovada fiind numărul mare de beneficiari, care îl frecventează (613 persoane, la 01.01.2024, conform datelor oferite de consiliul raional Cantemir). Beneficiarii direcți ai serviciilor educaționale prestate sunt copiii din or. Cantemir și instituțiile de învățământ din raion.

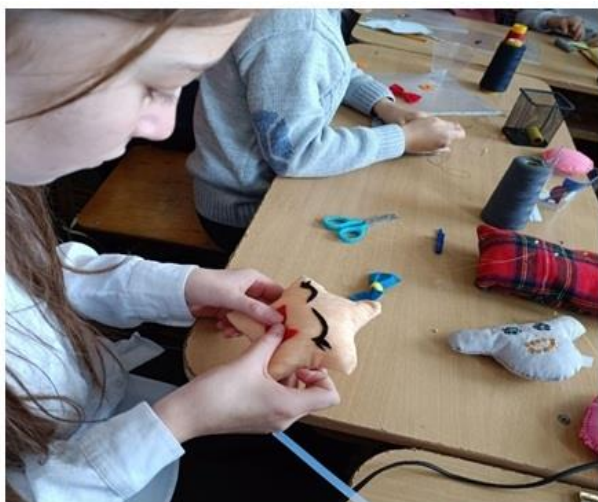
Cercurile pe interese ale CCC Cantemir frecventează copiii din instituțiile educaționale din oraș și raion: gimn. Haragiș, gimn. Cociulia, gimn. Hănăseni, gimn. Antonești, gimn. Gotești. L.T. Ciobalaccia, gimn. Tartaul. gimn. Baimaclia, gimn. Antonești, gimn. Coștangalia, gimn. Sadîc, gimn. M.Eminescu, Cantemir, gimn. A.Pușchin, Cantemir, L.T. D.Cantemir, gimn. Lingura.

Tabel: Oferta Centrului de Creație al Copiilor Cantemir, la 01.01.2024,

Sursa: Consiliul Raional cantemir

Denumirea cercurilor	Numărul de cercuri	Numărul de grupe	Numărul de copii
Aplicative	28	29	355
Artistice	13	17	258
Total	41	46	613

CCC Cantemir organizează anual, la nivel local, raional, național și internațional diverse activități și concursuri la care participă, atât cercurile aplicative, cât și cercurile artistice.

Imagine: Activitatea Centrului de creație al Copiilor Cantemir, sursa consiliul raional

Școala Sportivă Cantemir este o instituție extrașcolară de învățământ cu caracter special, care, prin metodele de antrenare și pregătire sportivă, contribuie la formarea persoanelor cu calități morale înalte și la educarea sportivilor de performanță.

Înmatriculați în Școala Sportivă Cantemir sunt 625 elevi în 42 grupe.

Școala Sportivă Cantemir dispune de 15 filiale în raion; Cociulia, Pleșeni, Cania, Cantemir, Gotești, Plopi, Tartaul, Ciobalaccia, Lărguța, Porumbesți, Lingura, Țiganca, Cîșla, Stoianovca, Baimaclia.

La Școala sportivă cantemir se practică 5 probe sportive: Fotbal, Lupta Liberă, Lupta Greco – Romană, Judo, Volei.

Tabel: Dinamica dezvoltării rețelei secțiilor sportive din cardul Școlii Sportive Cantemir, Sursa, consiliul raional Cantemir

Proba	Nr. filialelor		Contingentul de elevi	
	2021-2022	2022-2023	2021-2022	2022-2023
Fotbal	12	10	378	339
Volei	7	7	182	157
Lupta Liberă	3	3	83	81
Lupta Greco-Romană	1	1	14	12
Lupta Judo	1	1	27	36
Sambo	1	-	15	-
Total:	25	22	699	625

Dacă supunem analizei datele prezentate în tabelul de mai sus, observăm, că dinamica dezvoltării serviciilor școlii sportive, în măsură mică, dar este negativă. Astfel, în perioada 2021-2023 s-au desființat 2 probe de fotbal și una, care era unica - de Sambo. La fel, s-a diminuat și numărul contingentului de elevi – cu 74 persoane.

Urmare a analizei efectuate asupra întregului sistem educațional din raionul Cantemir, se constată faptul, că infrastructura de învățământ a raionului Cantemir este dezvoltată parțial. În raion și în localitățile din componența acestuia, sistemul de învățământ este format doar de 4 din cele 8 nivele stipulate de Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014: nivelul 0 – educație timpurie; nivelul 1 – învățământ primar; nivelul 2 - învățământ secundar, ciclul I (gimnazii); nivelul 3 - învățământ secundar, ciclul II (licee). Celelalte nivele: nivelul 4 - învățământul profesional tehnic post secundar; nivelul 5 - învățământul profesional tehnic post secundar non terțiar; nivelul 6 - învățământul superior, ciclul I: învățământ superior de licență; nivelul 7 - învățământul superior, ciclul II: învățământ superior de master; și nivelul 8 - învățământul superior, ciclul III: învățământ superior de doctorat, lipsesc cu desăvârșire.

Totodată, o problemă de bază o reprezintă la moment îmbătrânirea cadrelor didactice și deficitul de cadre didactice tinere pentru înnoire. O altă disfuncționalitate o reprezintă descreșterea demografică, înregistrată atât la nivel de țară, cât și la nivel de raion din ultimii 10 ani, reflectată de o reducere graduală a numărului de copii și elevi în instituții, și prin urmare lipsa unei mase critice pentru păstrarea în viitor a funcționalității instituțiilor de învățământ (ex. satului Șamaila, care dispune doar de o grădiniță cu 10 copii, la 01.01.2024).

2.3.2 SISTEMUL DE SĂNĂTATE

Nivelul bunăstării populației raionului depinde în mod direct de starea sănătății populației. Acordarea asistenței medicale populației raionului Cantemir este realizată prin intermediul unei rețele de instituții medico-sanitare, amplasate pe întreg teritoriul raionului. Infrastructura de ocrotire a sănătății a r-l Cahul este reprezentată de: Spitalul Raional Cantemir, Centrul de Sănătate Cantemir, care include 12 Oficii ale Medicilor de Familie și 5 Oficii de Sănătate, Centrul de Sănătate Cociulia, Centrul de Sănătate Baimaclia, Centrul de Sănătate Gotești și Centrul de Sănătate Ciobalaccia.

Respectiv, cea mai importantă infrastructură de sănătate este amplasată în or. Cantemir și patru localități rurale: Ciobalaccia, Baimaclia, Gotești și Cociulia. În majoritatea comunelor și satelor sunt furnizate doar servicii medicale de bază (medicină de familie). În toate UAT-urile din raion există cel puțin un centru de sănătate sau un oficiu al medicilor de familie sau un oficiu de sănătate.

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1, pe teritoriul raionului activează total 49 instituții care prestează populației servicii de sănătate, numărul total de specialiști fiind de 427 persoane, care fiind raportat la numărul populației din raion este extrem de mic (1specialist/128 locuitori). Astfel se atestă un număr insuficient de cadre antrenate în domeniul sănătății la nivel de raion. Cel mai mare număr de specialiști revine instituțiilor de sănătate din or.Cantemir (296 specialiști), urmat fiind de com.Cociulia (cu 32 specialiști), Gotești (cu 25 specialiști) și Baimaclia (cu 23 specialiști), Ciobalaccia (cu 16 specialiști). Populația din celelate localități din raion este deservită în mediu de 1-2 specialiști.

Situația descrisă mai sus denotă un șir de probleme existente în domeniul sănătății, fiind specifice pentru întreg teritoriu, preponderent rural al republicii, acestea referindu-se la: a) insuficiența cadrelor - un grad mai scăzut, de asigurare a populației cu medici și asistente medicale; b) repartizare inegală a personalului medical în profil „oraș-sat”.

Centrului de Sănătate Cantemir. Are o suprafață de 976,3 mp, fiind dat în exploatare în anul 1986. Numărul total al personalului angajat atinge cifra de 110 persoane.

Activitatea Centrului de Sănătate Cantemir (IMSP CS Cantemir) se desfășoară conform Nomenclatorului aprobat prin ordinul Ministerului Sănătății nr. 157 din 15.02.2024 „Cu privire la aprobarea Nomenclatorului Instituțiilor Medico-Sanitare Publice de Asistență Medicală Primară la nivel de Raion”. Conform datelor din 11.06.2024, oferite de Șeful IMSP CS Cantemir, în cadrul instituției activează: 12 Oficii ale Medicilor de Familie și 5 Oficii de Sănătate, după cum urmează:

Tabel: Componenta IMSP CS Cantemir – repartizare teritorială, la 11.06.2024

Oficii ale Medicilor de Familie	Oficii de Sănătate
<ul style="list-style-type: none">• OMF Toceni• OMF Antonești• OMF Lărguța• OMF Porumbesti	<ul style="list-style-type: none">• OS Vîlcele• OS Leca• OS Crăciun• OS Hîrtop

<ul style="list-style-type: none"> • OMF Hănăseni • OMF Cania • OMF Plopi • OMF Cîrpești • OMF Lingura • OMF Țiganca • OMF Stoianovca • OMF Pleșeni 	<ul style="list-style-type: none"> • OS Taraclia
---	---

În ultimii trei ani, atât cu suportul Consiliului Raional Cantemir, cât și cu suportul Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, au fost îmbunătățite condițiile de activitate a instituției prin implementarea următoarelor acțiuni:

Tabel: Investiții, IMSP CS Cantemir, 2021-2023, sursa: IMSP CS Cantemir

Anul	Sursa/Fonduri	Suma, lei	Denumirea lucrărilor de renovare
2021	CNAM	29420	Reparația cosmetică a cabinetelor
2021	Consiliul Raional	184000	Reparația cabinetului de radiografie
2022	Consiliul Raional	65747	Construcția din termopan a cabinelor PEN. Separarea cabinetelor la Triaaj
2022	CNAM	23408	Reparația cosmetică a cabinetelor CS
2023	Consiliul Raional	182100	Reparația balconului și curățirea burlanelor
2023	CNAM	26000	Reparația sistemii de încălzire (subsol)
2023	CNAM	130308	Reparația capitală a WC - elor de la et. I și II

IMSP Centrul de Sănătate Baimaclia

Activează la etajul 2 al fostului spital din s.Baimaclia, r-nul Cantemir din vara anului 1992. Edificiul este împărțit cu Farmacia, Urgența prespitalicească și o parte din Grădinița de copii. Instituția dispune de spațiu suficient, suprafața arendată fiind de 656 mp. Încăperile sunt mari și luminoase. Deși clădirea este învechită, instituția permanent execută lucrări de întreținere și îmbunătățiri majore pentru a crea condiții optime de activitate.

Instituția dispune în total de 15 angajați: 3 medici de familie, asistenta medicală superioară, 2 laboranți, asistenta medicală de proceduri, 4 asistente medicale de familie/comunitare, un registrator medical/ un Administrator local SIA AMP, un șofer, o infirmieră și un muncitor auxiliar.

IMSP CS Baimaclia are în subdiviziune: 6 Oficii ale Medicilor de Familie și 5 Oficii de Sănătate cu un total de personal de 32 de angajați.

Prezentăm pe scurt unele informații legate de lucrări de renovare efectuate atât în Centrul de Sănătate, cât și în subdiviziunile centrului.

Conform informațiilor oferite de CS Baimaclia instituția pune accent pe procurarea și dotarea cu mobilier, utilaje și dispozitive medicale. Deși nu dispune de un buget foarte larg, totuși modernizarea centrului de sănătate este o prioritate, care sporește satisfacția pacientului și a lucrătorului medical.

Condițiile de activitate ale instituției au fost îmbunătățite prin implementarea următoarelor acțiuni:

Tabel: Investiții CS Baimaclia, 2021-2023, sursa CS Baimaclia

Anul	Sursa/Fonduri	Suma, lei	Denumirea lucrărilor de renovare
2021	-	0	-
2021	Buget propriu	32367	Mobilier și tehnică
2022	-	0	-
2023	Buget propriu	113791	Reparație curenta în subdiviziuni
2024	Buget propriu	218248	Reparație curenta centru
2024	Buget propriu	175959	Mobilier și tehnică

Pe lângă sumele alocate renovării și dotării cu mobilier/ echipament tehnic, în anul 2021 a fost procurat - Analizatorul biochimic în sumă de 33 629,77 lei, iar în anul 2023 a fost procurat - Analizatorul hematologic în sumă de 43 200,00 lei din propriul buget. Iar pentru anul 2024 sunt la fel preconizate lucrări majore de renovare. ce sunt în plină desfășurare.

IMSP Centrul de Sănătate Cociulia

Edificiul a fost construit prin Proiectul și Finanțarea Ministerului Sănătății și al Băncii Mondiale, fiind dat în exploatare în anul 2010 .

Suprafața clădirii este de 278 mp, dotată cu încălzire cu gaze naturale, apeduct și canalizare. În ultimii 5 ani instituția nu a beneficiat de fonduri pentru renovare și reparare a clădirii. Au fost executate lucrări de reparații curente din surse proprii ale instituției.

Numărul total de populație deservită de IMSP CS Cociulia este de 9768 persoane, fiind deservite de 38 angajați: Medici de familie - 2persoane; Asistente medicale de familie - 19 persoane; Infirmiere - 11 persoane; Personal auxiliar - 8 persoane. Activitatea CS este permanent perfecționată în dependență de necesitățile și prioritățile în asistența medicală primară necesară a fi acordată populației.

Imagine: Centrul de Sănătate Cociulia renovat, sursa: CS Cociulia

IMSP Spitalul Raional Cantemir este unica instituție din raion care prestează populației locale servicii spitalicești. Cele 6 edificii au fost date în exploatare în diferite perioade de timp: două din ele - Blocul Terapeutic și Blocul de Boli Contagioase – în anul 1969, iar Blocurile Chirurgical, Alimentar, Gospodăresc și Laboratorul – în anul 1988.

Blocul terapeutic – clădire în 2 nivele, conectat la rețelele electrice, gaze naturale, apă rece, canalizare, încălzire de la cazangeria autonomă, internet. Acoperișul este reconstruit total din țiglă metalică. Starea actuală a edificiului, acoperișului, fundației este bună.

Blocul de boli contagioase - 1 nivel, conectat la rețelele electrice, gaze naturale, apă rece, canalizare, încălzire de la cazangeria autonomă, internet. Acoperișul este din foi de ardezie. Starea actuală a edificiului, acoperișului, fundației este satisfăcătoare.

Blocul chirurgical - 4 nivele, conectat la rețelele electrice, gaze naturale, apă rece și caldă, canalizare, încălzire de la cazangeria autonomă, internet. Acoperișul este reconstruit total din țiglă metalică. Pe acoperis sunt montate baterii solare pentru a asigura eficiența energetică. Starea actuală a edificiului, acoperișului, fundației este bună.

Blocul alimentar - 1 nivel, conectat la rețelele electrice, gaze naturale, apă rece, canalizare, încălzire de la cazangeria autonomă, internet. Acoperișul din plăci de beton, este renovat cu membrană bituminoasă. Starea actuală a edificiului, acoperișului, fundației este satisfăcătoare.

Blocul gospodăresc - 1 nivel, conectat la rețelele electrice, apă rece, canalizare, încălzire de la cazangeria autonomă. Acoperișul din plăci de beton, renovat parțial cu membrană bituminoasă. Starea actuală a edificiului, acoperișului, fundației este nesatisfăcătoare.

Blocul Laboratorul - 1 nivel, conectat la rețelele electrice, apă rece, canalizare, încălzire de la cazangeria autonomă, internet. Acoperișul din plăci de beton, avînd o stare complet nesatisfăcătoare. Starea actuală a edificiului, acoperișului, fundației este nesatisfăcătoare. La moment se necesită intervenție privind reparația acoperișului și fundației Blocului Gospodăresc și Laboratorului.

Imagine: Spitalul Raional Cantemir renovat, sursa consiliul raional

Sistemul de ventilare a fost renovat doar în anexa blocului chirurgical (bloc operator, reanimarea, internarea, cabinet Radiologie). Starea sistemului de ventilare a celorlalte clădiri este nesatisfăcător. Este necesar renovarea lui.

În perioada anilor 2022-2024 au fost întreprinse mai multe măsuri de renovare și dotare a instituției, în suma totală de 9143,3 mii lei, după cum urmează:

<i>Anul</i>	<i>Sursa/Fonduri</i>	<i>Suma</i>	<i>Denumirea lucrărilor de renovare</i>
2022	Consiliul Raional Cantemir	479,3 mii lei	Lucrări de renovare a acoperișului Blocului alimentar.
2022	Donații de la persoane juridice	107,0	Camera de salină
2022	Surse proprii	35,1	Camera de salină
2022	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	40,7 mii lei	Utilaj gospodăresc
2022	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	418,9 mii lei	Generator electric
2022	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	778,7 mii lei	Dispozitive medicale
2022	Surse proprii	24,0 mii lei	Dispozitive medicale
2022	CS Cociulia – gratis	897,8 mii lei	Dispozitive medicale
2022	Donații de la persoane juridice	17,2 mii lei	Dispozitive medicale
2022	Ambasada Germaniei	112,0 mii lei	Ambulanță
2022	Surse proprii	199,9 mii lei	Automobil
2022	Surse proprii	33,5 mii lei	Tractor

2023	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	239,3 mii lei	Lucrări de reparație a cazangeriei IMSP SR Cantemir.
2023	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	154,0 mii lei	Reparația unui sector de drum teritoriul IMSP SR Cantemir.
2023	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	218,2 mii lei	Lucrări de reparație a încăperilor secțiilor.
2023	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	246,4 mii lei	Lucrări de renovare a acoperișului la Blocul Spălătorie al IMSP SR Cantemir.
2023	UNFPA ajutor umanitar	466,8 mii lei	Dispozitive medicale
2023	UNFPA ajutor umanitar	220,3 mii lei	Dispozitive medicale
2023	UNFPA ajutor umanitar	1146,8 mii lei	Dispozitive medicale
2023	Consiliul Raional Cantemir	118,6 mii lei	Dispozitive medicale
2023	CAPCS proiect	101,9 mii lei	Dispozitive medicale
2023	Consiliul Raional Cantemir	217,6 mii lei	Baterii solare
2023	Proiect prin Consiliul Raional Cantemir	659,8 mii lei	Baterii solare
2023	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	1775,5 mii lei	Stație de oxigen

2024	Ministerul Sănătății al Republicii Moldova	235,4 mii lei	Dispozitive medicale
2024	Proiect de la Institutul Național de Intervenție Timpurie la Copii	151,6 mii lei	Utilaj gospodăresc
2024	Proiect de la Institutul Național de Intervenție Timpurie la Copii	47,0 mii lei	Utilaj gospodăresc

Tabel: Investiții în renovare și dotare a Spitalului Raional Cahul, 2022-2024, sursa consiliul raional Cantemir

În concluzie: În sistemul de sănătate, la nivel de raion, mai ales în mediul rural, se atestă un șir de probleme: a) unele persoane nu au acces în mod regulat la serviciile medicale; b) din cauza lipsei personalului medical permanent și a costurilor ridicate pentru medicamente și transport se atestă și un grad mai înalt de îmbolnăviri, inclusiv de boli cronice; c) o repartizare inegală a personalului medical în profil „oraș-sat”; d) nivelul scăzut de cultură sanitaro-medicală a populației, mai ales sătești; e) o adresare târzie a bolnavilor după asistență medicală; f) Informarea insuficientă a populației privind consecințele nerespectării igienei și condițiile unui mod sănătos de viață.

Starea sănătății depinde mult și de alegerea pe care o face pacientul de a merge sau nu la medic, motivele fiind variate (mărimea veniturilor, nivelul de educație), fiind influențate și de accesibilitate (mijloace de transport existente, existența dispensarelor sau a cabinetelor medicale, programul medicilor în localitate, etc.).

Problemele sociale afectează și lucrul medicilor de familie și a asistenților. Astfel, se impune inevitabil conlucrarea intersectorială cu alte servicii medicale (AMU, SR, CNSP), cu Autoritățile Publice Locale, asistența socială, poliția, etc.

În scopul dezvoltării și îmbunătățirii sistemului de ocrotire a sănătății din raion, precum și sporirii nivelului de calitate a serviciilor medicale prestate în următorii ani există următoarele posibilități:

- Atragerea granturilor nerambursabile și a investițiilor în domeniul sănătății;
- Îmbunătățirea în continuare a infrastructurii medicale;
- Achiziționarea continuă a echipamentului medical performant;
- Diversificarea domeniilor de asistență medicală;
- Revizuirea politicilor de cadre;
- Stimularea tinerilor specialiști pentru întoarcerea după finalizarea studiilor în raion.

2.3.3 ASISTENȚA SOCIALĂ ȘI PROTECȚIE

Serviciile de asistență socială din cadrul structurii teritoriale de asistență socială a raionului Cantemir sunt administrate și gestionate de către Agenția Teritorială de Asistență Socială Sud.

Prin servicii sociale se subînțelege un ansamblu de măsuri și activități realizate pentru a satisface necesitățile sociale ale unei persoane sau familii, în vederea depășirii unor situații de dificultate, de prevenire a marginalizării și excluziunii sociale.

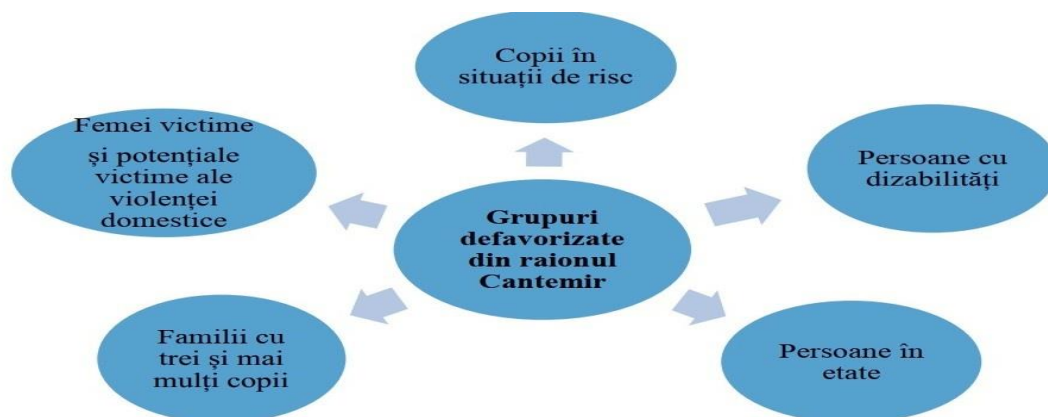
Direcția Asistență Socială a raionului Cantemir activează în baza Regulamentului de organizare și funcționare a Direcției de Asistență socială și Protecție a familiei Cantemir.

Prioritățile privind activitatea Direcției de Asistență Socială și Protecție a familiei Cantemir sunt menționate în Strategia Raională de Dezvoltare a Serviciilor Sociale în raionul Cantemir 2022 - 2023, aprobată prin Decizia Consiliului Raional nr.05/18-XXVII din 30.09.2021 și include Planul de Acțiuni pentru anii 2022-2026.

Prezenta Strategie asigură implementarea la nivel de raion a cadrului legal și a politicilor naționale în domeniul protecției și asistenței sociale, precum:

- a. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.408-XII din 12.12.90.
- b. Convenția ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități aprobată prin Legea nr.166 din 9 iulie 2010.
- c. Legea cu privire la asistența socială nr. 547 din 25.12.2013;
- d. Legea cu privire la serviciile sociale nr. 123 din 18.06.2010;
- e. Legea cu privire la protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013;
- f. Legea cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30.03.2012;
- g. Strategia pentru protecția copilului pe anii 2014-2020 aprobată prin HG nr. 434 din 10.06.2014
- h. Planul de acțiuni pentru anii 2016-2020 privind implementarea Strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020 aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 835 din 04.07. 2016;
- i. Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 723 din 08.09.2017;
- j. 10. Programul național de dezinstituționalizare al persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială (2018-2026) aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 893 din 12.09.2018;
- k. 11. Planul de acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active (2018-2021) aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 1147 din 20.12.2017.

În procesul de elaborare a Strategiei Raionale de Dezvoltare a Serviciilor Sociale din raionul Cantemir au fost identificate cinci grupuri defavorizate: a) copii în situații de risc; b) persoane cu dizabilități; c) persoane în etate; d) familii cu trei și mai mulți copii; e) femei victime ale violenței domestice.

Imagine: Clasificarea grupurilor defavorizate din raionul Cantemir: Sursa: Strategia de Dezvoltare a Serviciilor Sociale Cantemir.

Astfel, acțiunile majore incluse în strategie, sunt planificate de a fi întreprinse de autorități în colaborare cu societatea civilă, sectorul privat și comunitatea donatorilor în așa mod, încât să diminueze/ prevină preve riscul marginalizării și excluziunii sociale ersonelor din cele cinci grupuri.

Pentru a asigura eficiența serviciilor sociale prestate la nivel de raion se întreprind măsuri comune prin colaborare cu:

Administrațiile publice locale din localitățile raionului Cantemir, privind:

a) Soluționarea nevoilor populației defavorizate din localitățile raionului prin implicare și identificare de soluții comune; b) Contribuții financiare pentru acoperirea unor categorii de cheltuieli necesare dezvoltării și funcționării serviciilor sociale; c) Alocarea spațiilor pentru dezvoltare servicii sau pentru organizare de activități în scopul prevenirii excluziunii sociale a grupurilor defavorizate; d) Implicarea în monitorizare și evaluare calitate servicii sociale.

Centrele Medicilor de Familie, privind: a) Colaborarea intersectorială în identificarea și referirea cazurilor care prezintă anumite probleme de sănătate sau risc social de îmbolnăvire; b) Informarea Direcției asistență socială și protecției a familiei despre cazurile cu risc de separare a copilului după naștere, a cazurilor de abuz alcool sau alte substanțe în timpul sarcinii etc.; c) Colaborarea cu Direcția asistență socială și protecție a familiei și Direcția generală învățământ despre identificare unor cazuri suspecte de violență, abuz, neglijare; d) Informarea Direcției asistență socială și protecție a familiei și Direcției învățământ despre nevoile de asistență și suport în cazurilor copiilor cu dizabilități severe sau cu tulburări de comportament.

Instituțiile de drept (Inspectoratul de Poliție, Procuratura etc.), privind: a) Colaborarea în asigurarea protecției copiilor în conflict cu Legea și a celor cu probleme de comportament; b) Participarea la activități educaționale de prevenire a infracțiunilor comise de minori; c) Oferirea asistenței juridice garantată de stat copiilor care au comis infracțiuni, a copiilor martori la infracțiuni sau victime; d) Promovarea activităților de prevenire a violenței împotriva femeilor, copiilor, persoanelor cu dizabilități și persoanelor în etate.

Centrul comunitar de sănătate mintală Cantemir, privind: a) Organizarea activităților de instruire pentru personalul din servicii sociale în domeniul sănătății mintale; b) Informarea copiilor și a populației raionului de specificul bolilor mintale (anxietate, depresie) și modalitățile de accesare a serviciilor de sănătate mintală; c) Colaborarea cu Direcția asistență socială și protecție a familiei în dezvoltarea serviciilor sociale inclusiv pentru persoane cu probleme de sănătate mintală (cu profil psihiatric).

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1 în raionul cantemir sunt înregistrate 2382 persoane cu dizabilități, comuna Gotești deținând cel mai mare număr de persoane cu dizabilități din raion. Persoane în etate singuratice fiind înregistrate în număr total de 849 persane, comunei Țiganca revenind 200 persoane. Beneficiari de ajutor social la nivel de raion sunt înregistrate 438 persoane, din care 83 persoane sunt în com. Gotești, cu cel mai mare număr din raion.

Conform datelor oferite de Structura Teritorială de Asistență Socială din cadrul ATAS Sud, la 01.07.2024, în raionul Cantemir se prestează 12 servicii sociale, din care finanțate de:

- **Administrațiile Publice Locale de nivelul 1 (integral)** – 5 servicii sociale (Asistență socială comunitară, Echipa mobilă pentru asistența persoanelor cu dizabilități, Îngrijire socială la domiciliu, Serviciu de protezare și ortopedie și Compensații pentru transportul public);
- **Consiliul Raional Cantemir (integral)** – 2 servicii sociale (Casa Comunitară pentru persoane cu dizabilități și Locuința protejată pentru persoane cu dizabilități mintale);
- **Agencia Națională de Asigurări Sociale (integral)** – 1 serviciu social (Sprijin familial secundar);
- **Administrațiile Publice Locale de nivelul 1 și Agenția Națională de Asigurări Sociale** – 3 servicii sociale (Asistența parentală profesionistă; Casa de copii de tip familie și Tutela/ curatela);
- **Buget de Stat, UNICEF și APL** – 1 serviciu social (Asistența personală).

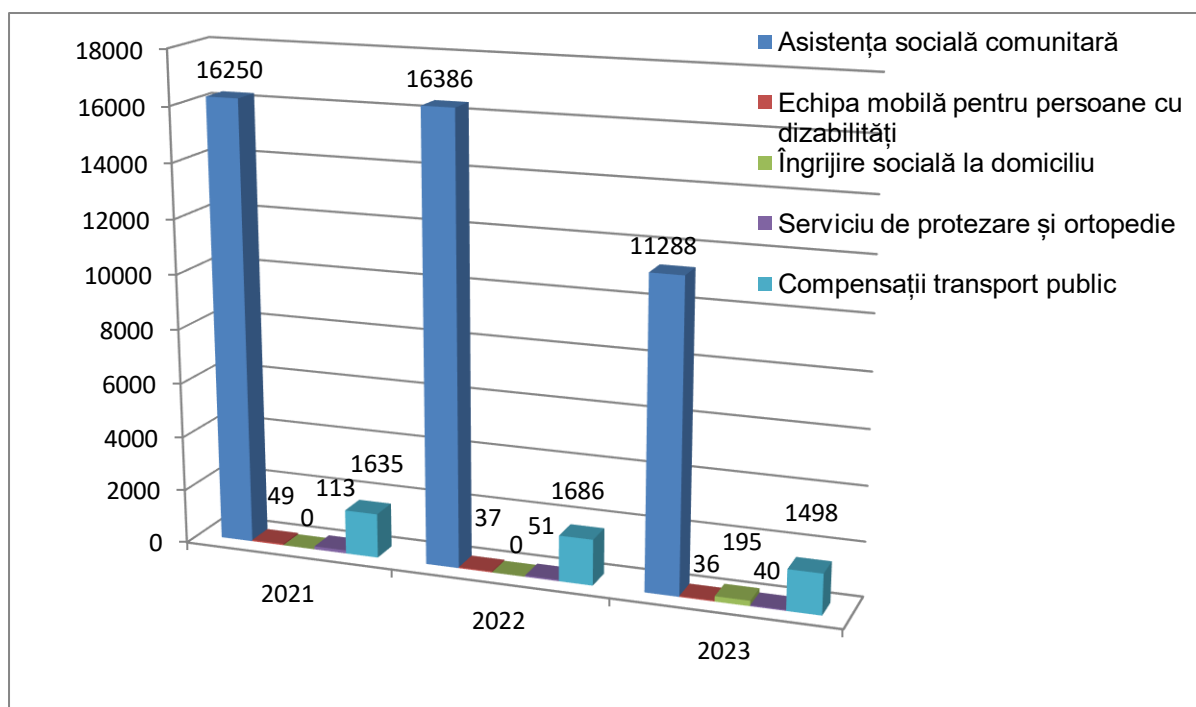
Conform datelor oferite de Structura Teritorială de Asistență Socială din cadrul ATAS Sud, din lista serviciilor sociale finanțate din bugetele locale ale APL 1, **Serviciul de asistență socială comunitară** cuprinde cel mai mare număr de beneficiari, numărul beneficiarilor fiind în creștere (2021-2022), și în descreștere în raport cu anul 2023. Acest serviciu funcționează în: or. Cantemir și localitățile: s. Antonești, com. Baimaclia, com. Cania, s. Capaclia, com. Chioselia, com. Ciobalaccia, com. Cîietu, s. Cîrpești, s. Cociulia, s. Coștangalia, com. Enichioi, com. Gotești, s. Haragîș, com. Lărguța, com. Pleșeni, com. Plopi, s. Porumbesti, s. Stoianovca, com. Șamalia, s. Tartaul, com. Toceni, com. Țiganca, s. Vișniovca

Numărul persoanelor cu dizabilități severe deserviți de **Echipa Mobilă**, în perioada 2021 – 2023 a fost în descreștere de la an la an, fiind prestat în localitățile: r-l Cantemir localitățile: s. Capaclia, s. Cociulia, s. Coștangalia, s. Haragîș, s. Lingura, com. Pleșeni, s. Porumbesti, com. Sadîc și s. Vișniovca.

De **îngrijire socială la domiciliu**, la nivel de raion, în anii 2021, 2022 nu a beneficiat nici o persoană, serviciul începând să fie prestat începând cu anul 2023, de care au beneficiat 195 persoane. Serviciul se prestează în localitățile: or. Cantemir, s. Antonești, com. Baimaclia, com. Cania, s. Capaclia, com. Chioselia, com. Ciobalaccia, s. Cociulia, com. Cîșla, s. Cîrpești, s. Coștangalia, s. Haragîș, com. Enichioi, com. Gotești, com. Lărguța, s. Lingura, com. Pleșeni, s. Hănăseni, com. Sadîc, s. Stoianovca, com. Șamalia, s. Tartaul, com. Toceni, com. Țiganca, s. Vișniovca.

Serviciul de protezare și ortopedie, la fel ca Serviciul de asistență comunitară în anul 2021 a fost prestat către 113 persoane, ulterior numărul beneficiarilor fiind în descreștere continuă – 51 beneficiari în anul 2022 și 40 beneficiari în anul 2023. Serviciul se prestează în localitățile: s. Antonești, com. Baimaclia, com. Cania, s. Capaclia, com. Chioselia, com. Ciobalaccia, s. Cociulia, s. Cîrpești, s. Coștangalia, s. Haragîș, com. Enichioi, com. Gotești, com. Lărguța, s. Lingura, com. Pleșeni, s. Hănăseni, com. Sadîc, s. Stoianovca, s. Tartaul, com. Toceni, com. Țiganca, s. Vișniovca.

De **compensații pentru transportul public**, în anul 2021 au beneficiat 1635 persoane, în 2022 – a crescut la 1686 persoane, iar în 2023 a scăzut la 1498 persoane, fiind prestat în or. Cantemir și câteva din localitățile raionului.

Figură: Dinamica numărului beneficiarilor serviciilor finanțate de APL1, pentru perioada 2021-2023; Sursa: ATAS Sud

Conform datelor oferite de Structura Teritorială de Asistență Socială din cadrul ATAS Sud, din lista serviciilor sociale finanțate din bugetul local al Consiliului Raional Cantemir sunt 2 servicii: **Locuința protejată pentru persoane cu dizabilități mintale** și **Casa Comunitară pentru persoane cu dizabilități**, ambele fiind localizate în com. Baimaclia. Pe parcursul anilor 2021-2023 de Serviciul Casa Comunitară pentru persoane cu dizabilități beneficiază anual 6 persoane cu dizabilități severe, iar Serviciul Locuința protejată pentru persoane cu dizabilități mintale a început să fie prestat în anul 2023, la moment pentru 2 beneficiari.

Pe teritoriul raionului cantemir activează și **Secția Situații Excepționale**.

În raion, la momet, sunt prezente: 1 Unitate de Salvatori și Pompieri Cantemir (USP) a IGSU al MAI constituită din 23 angajați atestați/ profesioniști și 2 Posturi de Salvatori și Pompieri Voluntari: 1 – în com. Baimaclia (intervine în zona de inteventie a com. Baimaclia, s. Cîrpești, com. Enichioi, com. Chioselia, s. Coștangalia, com. Cîșla, com. Cîietu, s. Tartaul, com. Ciobalaccia și com. Lingura) și 1 - s. Capaclia (zona de intervenție s. Capaclia, s. Haragîș, s. Cociulia, s. Vișneovca și s. Șamalia), ambele posturi intervin ca prime forțe de localizare a incendiilor și altor situații de urgență în zona deservită pînă la momentul de sosire a forțelor USP a Secției Situații Excepționale. Edificiile, atât la unitatea de salvatori și pompieri Cantemir, cît și a posturilor sunt noi, adaptate la toate condițiile de activitate. Unitatea de salvatori și Pompieri a fost dată în exploatare în anul 2021, postul din Baimaclia - în anul 2022 (lipsește conducta de gaz). Postul din s. Capaclia a fot renovat în anul 2023, unde la fel, lipsește conducta de gaz.

La fiecare post activează cîte 9 persoane în bază de voluntariat. Voluntarii fiind instruiți în domeniul de intervenții la incendii și alte situații de urgență de către Centrul Republican de Instruire a Inspectoratului General pentru Situații de Urgență al MAI.

2.3.4 CULTURA ȘI PATRIMONIUL CULTURAL

Teoriile culturale contemporane consideră patrimoniul cultural drept o parte a Patrimoniului comunității, domeniu în care patrimoniul cultural se completează armonios cu patrimoniul natural. Împreună, cele două subdomenii constituie moștenirea pe care fiecare generație o lasă urmașilor. În această ordine de idei, subdomeniul patrimoniului cultural cuprinde patrimoniul cultural material – cel imobil (monumentele istorice) și cel mobil (mai ales bunurile culturale aflate în muzee și colecții) – și patrimoniul cultural imaterial (obiceiurile, tradițiile, repertoriul colectivelor artistice, etc.). Raionul Cantemir se remarcă cu o istorie culturală bogată și cu un prezent în care cultura este un pilon important al comunității. Prin urmare, cultura este promovată în principal prin intermediul căminelor culturale, bisericilor, muzeelor, bibliotecilor, punându-se accent pe promovarea culturii și artei populare tradiționale. În raionul Cantemir sunt înregistrate 86 instituții culturale, dintre care 41 biblioteci, 9 muzee, 4 instituții de învățământ artistic, 32 case de cultură. În raion există UAT în care lipsesc instituțiile culturale (Casă de Cultură/ Cămin cultural) – de ex., în comunele Ciobalaccia și Sadâc și în satele Coștangalaia și Lărguța. Conform datelor oferite de APL de nivelul 1 din raion, Instituții de învățământ artistic/ Școli de arte, în raion există 4 - în or. Cantemir, com. Baimaclia și com. Lingura.

În cele 32 Case de Cultură activează un număr total de 70 specialiști, media per localitate constituind cifra de 2 specialiști, un număr extrem de mic. Toate casele de cultură sunt în subordinea Secției Cultură Cantemir - serviciu de stat descentralizat, care se supune metodologic Ministerului Culturii al Republicii Moldova iar administrativ APL de nivelul I. Multe dintre căminele culturale din raion se află într-o stare rea de funcționare, în special în perioada rece a anului, din cauza lipsei energiei termice sau din cauza, că necesită reparație capitală. Cu toate acestea, la nivel de raion, există și case de cultură bine îngrijite, unde funcționează și bibliotecile publice, sunt amenajate Casa Mare, își au sediile colectivele artistice, etc. Casele de cultură nu sunt încălzite în perioada rece a anului. În majoritatea localurilor lipsește aparatajul de sonorizare, de proiecție video, sistemele de iluminare scenică, sistemele acustice, nemaivorbind de dotarea cu tehnologiile informaționale, atât de necesare pentru buna organizare a evenimentelor cultural-festive.

Raionul dispune și de Casa de Cultură Raională, „Nicolae Sulac”, care se află în or. Cantemir, fiind înființată în anul 1963. În anul 2009 după renovare, i-a fost conferit numele marelui artist al neamului – Nicolae Sulac. În Casa Raională de Cultură își desfășoară activitatea 6 formații artistice cu titlu „Model”:

- Orchestra de muzică populară „Doina Prutului”, alcătuită din 11 membrii.
- Taraful tradițional „Alăuta”, care este alcătuit din 7 membrii.
- Ansamblul folcloric „Mierla Prutului”, alcătuit din 20 membrii.
- Ansamblul folcloric „Ciobănaș”, alcătuit din 18 membrii.
- Ansamblul vocal instrumental „Busuioc”, alcătuit din 7 membrii.
- Ansamblul vocal instrumental „La izvor”.

Secția Cultură și Turism Cantemir în scopul implementării și promovării politicii de dezvoltare a culturii artistice gestionează colectivele artistice cu titlul "Model".

Conform ordinului Ministerului Educației, Culturii și Cercetării „Cu privire la atestarea formațiilor artistice de amatori”, nr.1473 din 31.12.2020 în raionul Cantemir au fost atestate 22 formații artistice cu titlul „Model”:

- Orchestra de muzică populară „Doina Prutului”, or.Cantemir;
- Taraful tradițional „Alăuta”, or.Cantemir;
- Ansamblurile de dans popular din s. Cociulia: „Mocăncuța”, „Șoimii neamului”;
- Formația de estradă „Busuioc”, or.Cantemir;
- Formația folclorică „Ciobănaș”, or.Cantemir;
- Formațiile folclorice din s. Cîrpeșri: „La stână”, „În poiană la izvor”;
- Formația folclorică „Glia”, s.Hănăseni;
- Formația folclorică „Izvorce”, s.Victorovca;
- Formația folclorică „Plamace”, s.Stoianovca;
- Formațiile folclorice din s. Ciobalaccia: „Soacrele”, „Sălcioara”, „Pe aripile vântului”;
- Formația folclorică „Semănătorii”, s.Cociulia;
- Formația folclorică „Mierla Prutului”, or.Cantemir;
- Formația folclorică „Baștina”, s.Baimaclia;
- Formația folclorică „La izvoare”, s.Țiganca;
- Formația folclorică „Mărgăritare”, s.Lingura;
- Centrul de artizanat, s.Ciobalaccia, condus de meșter popular;
- Grupul vocal „Melancolie”, s.Vișniovca;
- Formația de estradă „La izvor”, or.Cantemir;

Secția Cultură și Turism Cantemir în scopul implementării și promovării politicii de dezvoltare a culturii artistice gestionează următoarele **Colective artistice cu titlul „model”**:

- **Orchestra de muzică populară „Doina Prutului”, or. Cantemir**, fondată în anul 2010, dar în anul 2020 în urma atestării colectivelor artistice i-a fost confirmat titlul „model”. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul Orchestrelor de Muzică populară din orașul Cimișlia; Festivalul raional de Muzică Populară „Asta-i floarea lui Sulac”; Festivalul Etniilor „Unitate prin diversitate” Departamentul Relații Interetnice; Spectacolul de gală al „Festivalului Rapsozilor”, jud. Iași; Spectacolul Folcloric Internațional „Toamna pe Prut”; Spectacolul dedicat împlinirii a 12 ani de la înființarea Euroregiunii „Dunărea de Jos”; Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Internațional „Malurile Dunării”; ș.a.
- **Taraful tradițional „Alăuta”, or. Cantemir**, fondat în anul 1995 pe lângă Casa Raională de Cultură „Nicolae Sulac”. În anul 2020 în urma atestării, tarafului i-a fost confirmat titlul „model”. De la data fondării până în prezent participă la diverse activități artistice, festivaluri locale, raionale și internaționale cum ar fi: Spectacol de omagiere a rapsodului popular „Nicolae Sulac”; Festivalul folcloric Internațional „Rapsozii”, jud. Botoșani; Festivalul Etniilor „Unitate prin diversitate”; ș. a.

- **Ansamblul de dans popular „Mocăncuța”, satul Cociulia**, fondat în anul 1992 cu 12 perechi de dansatori, cu vârsta cuprinsă între 15-20 ani. Prima apariție în scena mare a avut loc în anul 1994, pe scena Palatului Național unde i-a fost acordat titlul onorific de colectiv „model”. Din anul 2005 participă la diverse festivaluri, raionale, regionale, republicane. În anul 2011 devine laureat al Festivalului Internațional „Ca la noi la Covurlui”, jud. Galați, România. În anul 2014 participă la Ziua Independenței pe Piața Marii Adunări Naționale. În anul 2023 au fost invitați la TVM, în platoul emisiunii „La noi în sat”; Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul Regional al etniilor „Unitate prin diversitate”; ș.a.
- **Ansamblul de dans popular „Șoimii neamului”, s. Cociulia**, a fost înființat în anul 1995 cu un contingent de 12 perechi, cu vârsta cuprinsă între 7 – 14 ani. În anul 2020 i-a fost acordat titlul onorific de colectiv „model”. În anul 2021 a participat la Festivalul raional „Mărțișor” unde i-a fost înmănat Premiul Mare; a participat la Festivalul raional „Lăstărașii neamului”; Festivalul - Concurs Național de dans folcloric pentru copii „Hai la joacă pe toloacă”; Festivalul - Concurs Regional al dansului popular „Jocul din strămoși lăsat”; Festivalul Raional „Mărțișorul copiilor”; ș.a.
- **Formația folclorică „Ciobănaș”, or. Cantemir**, fondată în anul 1995, de la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri: Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Raional „V-am ura, v-am tot ura”; Festivalul păstoresc „Dragu - mi-i să cânt la stână ”; Festivalul Național al tradițiilor și obiceiurilor populare „La poale de codru”, s. Căpriană, r. Strășeni.; Concurs raional al cântecului popular „Drag mi-i cântul”; Concursul Național al cântecului popular „În jurul teascului”; Festivalul Regional „Cântați Lumina Domnului”, ed. a IV-a”; ș.a.
- **Formația folclorică „La stână”, s. Cîrpești**, fondată în anul 1988. În anul 2016 i-a fost conferit titlul „model”, de la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Raional „V-am ura, v-am tot ura”; Festivalul muzical raional „Mărțișor”; Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul Regional „Cântați Lumina Domnului ed. a IV-a”; ș.a.
- **Formația folclorică „În poiană la izvor”, s. Cîrpești**, fondată în anul 1995 participând la mai multe activități, sărbători, festivaluri, dar în anul 2020 deține titlu de colectiv artistic „model”. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul cântecului popular pascal „Duminică de flori”; Festivalul românilor de pretutindeni „Vatra”; Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul Național „Capra, Breaza”; Festivalul regional „La vatra horelor Bucurene”; Festivalul Internațional „Zilele municipiului Brăila”, România; Festivalul Regional „Cântați Lumina Domnului, ed. a IV-a”.
- **Formația folclorică „Glia”, s. Hănăseni**, fondată în anul 1979 organizând și participând la diferite activități culturale locale, raionale. Mai târziu, în anul 2004 i-a fost conferit titlul onorific „model”, de la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul păstoresc „Dragu - mi-i să cânt la stână”;

Festivalul Internațional „Podureanca”, România, jud. Bacău, com. Poduri; Festivalul Internațional „Din străbuni la oameni buni”, România, jud. Botoșani; Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Național „La izvorul Osoiencelor”, satul Horești, ed. V; Festivalul Regional „Cântați Lumina Domnului”; Centrul Republican Chișinău; Invitați în platoul TVM –emisiunea „Prima oră”, „Cântec Pascal”; ș. a.

- **Formația folclorică „Izvor”, s. Victorovca**, fondată în anul 1989, dar în anul 1994 i-a fost conferit titlul onorific „model”. Pe parcursul anilor de activitate colectivul artistic a participat la diferite activități artistice: Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul național „Unitate prin diversitate”; Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festival Republican „Cântecele Bugeacului”; Festival Republican „Zilele bulgarilor din Basarabia”; Festivalul Național „Cu Bulgaria în inimă”, Moștenirea folclorică pentru generații”; Festivalul regional „Cântați Lumina Domnului”; Festivalul Republican „Zilele culturii și scrisului slavon”; Festivalul Internațional „Cu Bulgaria în inimă”, Bulgaria; Festivalul Internațional Veligdeschi”, Serbia ș.a.
- **Centrul de artizanat, s. Ciobalaccia**, condus de meșterul popular-Crudu Natalia, Centrul de artizanat a fost fondat în anul 1987. Personalul centrului organizează master-classuri, primesc vizitatori, participă la Festivaluri locale, raionale, regionale și naționale cu diverse expoziții: Festivalul Național „Mărțișor”, Palatul Național Chișinău; Festivalul „La Vatra horelor”, or. Chișinău; Festivalul Regional, or. Leova „Moștenim din bătrâni”; „Festivalul Internațional „Nufărul Alb”, or. Cahul; Târgul Național al Covorului „Covorul Dorului”; ș.a.
- **Grupul vocal „Melancolie”, s. Vișniovca**, conducător artistic-Sîrbu Mihail. Grupul vocal a fost fondat în anul 2002 în componența de 10 persoane. Pe parcursul activității, în anul 2005 a fost conferit titlu de colectiv „model”. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul regional „Unitate prin diversitate”; Hramul satului Vișniovca „Sf. Petru și Pavel,”; Festivalul Regional „Cântați Lumina Domnului”; ș.a.
- **Formația de estradă „La izvor”, or. Cantemir**, a fost fondată în anul 1986 la Casa de Cultură „N. Sulac”, din or. Cantemir. În anul 2020 i-a fost conferit titlul „model”, conducător artistic fiind Mihai Baranov. Pe parcursul anilor au colaborat cu colective artistice din raion, au participat la diverse activități artistice cum ar fi: Festivalul tradițional al primăverii „Mărțișor”; Concurs de frumusețe „Miss - Cantemir ”; Concursul de frumusețe „Mister Cantemir”; Festivalul raional al cântecului pascal „Malurile Prutului”; Concursul „Bravo, Bravissimo”; Concursul raional „Mărțișorul copiilor”; Festivalul Internațional „Moineșteanca” România, jud. Bacău, com. Moinești; Festivalul raional „Parfum de salcâm”; ș.a.
- **Formația folclorică „Plamace”, s. Stoianovca**, fondată în anul 2008, cu un număr de 13 membrii, organizând și participând la diferite activități culturale locale, raionale, republicane și internaționale. Mai târziu, în anul 2020 i-a fost conferit titlul onorific

„model”, de la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Concursul raional „Crizantema albă”; Festivalul național „Unitate prin diversitate”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul Internațional „Cu Bulgaria în inimă”, Bulgaria; Festivalul regional „Cântați Lumina Domnului”; ș.a.

- **Formația folclorică „Soacrele”, s. Ciobalaccia**, fondată în anul 2011 organizând și participând la diferite activități culturale locale, raionale. Mai târziu, în anul 2016 i-a fost conferit titlul onorific „model”, având în componența formației 15 membrii. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Raional „V-am ura, v-am tot ura”; Festivalul păstoresc „Dragu - mi-i să cânt la stână ”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul regional „Vatra horelor Bucurene”, r. Cahul s. Bucuria; Festivalul regional „Vetre strămoșești”, r. Rezina; Au fost invitați la emisiunea „Vocea Basarabiei”; Au fost invitați la Palatul Republicii „Obiceiuri de iarnă”; ș.a.
- **Formația folclorică „Sălcioara”, s. Ciobalaccia**, fondată în anul 2012, pe parcursul anilor de activitate colectivul artistic a participat la diferite activități artistice. În anul 2016 i-a fost conferit titlul onorific „model”, având în componența formației 11 membrii. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Raional „V-am ura, v-am tot ura”; Festivalul Internațional „Moineșteanca”, România, jud. Bacău, com. Moinești; Festivalul raional „Parfum de salcâm”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul folcloric „La cireșe”; Ziua Națională a portului popular „Pâinea noastră cea de toate zilele”; Festivalul Național „Anii tinereții mele”; Festivalul Internațional „Zilele municipiului Moinești”, România, jud. Bacău, com. Moinești; ș.a.
- **Formația folclorică „Semănătorii”, s. Cociulia**, fondată în anul 1987, dar în anul 1992 i-a fost conferit titlul onorific „model ” și a fost condusă de maestrul-folclorist Mihai Batâr. Colectivul are în componența sa 25 persoane. Pe parcursul anilor de activitate colectivul artistic a organizat și participat la diferite activități artistice. Festivalul Regional „Jocul din strămoși lăsat”; Festivalul Regional „De la neam la neam”; Festivalul Regional „La Vatra Horelor”; Festivalul Regional Concurs „Colindul de Crăciun”; Festivalul Național „Aprindeți Luminile”; Festivalul muzical raional „Mărțișor”; Festivalul folcloric „La prispa casei părintești”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul Internațional „Unirea Principatelor Române”, România, jud. Bacău, com. Moinești; Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul Regional al etniilor „Unitate prin diversitate”, au fost invitați la TVM, în platoul emisiunii „La noi în sat”; ș.a.
- **Formația „Pe aripile vântului”, s. Ciobalaccia**, fondată în anul 2008, pe parcursul anilor de activitate colectivul artistic a participat la diferite activități artistice. În anul 2016 i-a fost conferit titlul onorific „model”, având în componența formației 17 membrii. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festival Internațional de dans sportiv

- „Armoniile Dunării”; Festivalul regional „Unitate prin diversitate”; Concursul raional „Crizantema albă”; Concurs raional „Stea Logo Stea”; Festivalul muzical raional „Mărțișorul”; Festivalul Internațional de folclor „Meșterul Manole”, Concursul „Bravo, Bravissimo”; Festivalul Regional „Pe prispa casei părintești”; ș.a.
- **Formația de estradă „Busuioc”, or. Cantemir**, a fost fondată în anul 2003, la Casa de Cultură „N. Sulac”, din or. Cantemir. În anul 2020 i-a fost conferit titlul „model”. Pe parcursul anilor a colaborat cu colective artistice din raion, a participat la diverse activități artistice cum ar fi: Festivalul tradițional al primăverii „Mărțișor”; Spectacol muzical - artistic dedicat „Zilei lucrătorilor din domeniul medicinei”; Spectacol muzical – literar dedicat Marelui Poet Mihai Eminescu; Concert de muzică ușoară – Comemorarea soldaților căzuți în Războiul de pe Nistru; Spectacol – teatralizat al obiceiurilor de iarnă „Zilele de Crăciun ”; ș.a.
 - **Formația folclorică „Mierla Prutului”, or. Cantemir**, fondată în anul 2017, dar în anul 2020 i-a fost conferit titlul onorific „model ”. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Internațional „Moineșteanca” România, jud. Bacău, com. Moinești; Festivalul raional „Parfum de salcâm”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul regional „Parada florilor”; Sărbătoarea scrisului sloven”, r. Taraclia; Spectacol de Ziua municipiului Moinești, jud. Bacău; Festivalul pascal internațional „Malurile Prutului”; Festivalul Regional al etniilor „Unitate prin diversitate”; Spectacol literar artistic „Ziua Națională a Culturii”; Spectacol artistic dedicat: „Zilei Internaționale a familiei”; Festivalul regional al cântecului, dansului și portului popular „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul regional „Cântați Lumina Domnului” ș.a.
 - **Formația folclorică „Baștina”, s. Baimaclia**, fondată în anul 2015, dar în anul 2020 i-a fost conferit titlul onorific „model ”. Pe parcursul anilor de activitate colectivul artistic a participat la diferite activități artistice. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul Regional „Flori de liliac”; Festivalul păstoresc „Dragu - mi-i să cânt la stână”; Festivalul raional „Parfum de salcâm”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul folcloric „La cireșe”; Festivalul cântecului pascal „Malurile Prutului”; Festivalul Regional al etniilor „Unitate prin diversitate”; Festivalul raional „Aurul toamnei,”; Festivalul regional „Cântați Lumina Domnului”; ș.a.
 - **Formația folclorică „La izvoare”, s. Țiganca**, fondată în anul 2018, dar în anul 2020 i-a fost conferit titlul onorific „model ”. Pe parcursul anilor de activitate colectivul artistic a participat la diferite activități artistice. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Raional „V-am ura, v-am tot ura”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul Regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul folcloric „La cireșe”; Festivalul cântecului pascal „Malurile Prutului”; Festivalul regional „Din zestrea

neamului, Portul popular și a bucatelor tradiționale”, com. Zîrnești, r. Cahul; Festivalul regional „Cântați Lumina Domnului”; ș.a.

- **Formația folclorică „Mărgăritare”, s. Lingura**, fondată în anul 2018, dar în anul 2020 i-a fost conferit titlul onorific „model”. Pe parcursul anilor de activitate colectivul artistic a participat la diferite activități artistice. De la data fondării până în prezent participă la diferite festivaluri cum ar fi: Festivalul regional „Joc și cântec de la Prut”; Festivalul Raional „V-am ura, v-am tot ura”; Festivalul muzical raional „Mărțișor”; Festivalul Regional al etniilor „Unitate prin diversitate”, Festivalul Regional „Parfum de salcâm”; Festivalul păstoresc „Dragu - mi-i să cânt la stână”; Festivalul cântecului popular pascal „Icoana sufletului meu”; Festivalul regional „Cântați Lumina Domnului”; ș.a.

Imagine: Festivalul Regional al Cântecului popular, s Cociulia.

Secția Cultură și Turism Cantemir anual organizează și desfășoară **festivaluri folclorice** la care participă majoritatea colectivelor artistice din raion:

- Festivalul Cântecului Popular Pascal „Cântați Lumina Domnului”.
- Festivalul Regional de dans popular „Jocul din strămoși lăsat”.
- Festivalul Regional al cântecului și dansului folcloric, cu genericul „De la neam, la neam”, dedicat măiestrului - folclorist Mihai Batîr.
- Festivalul Regional de muzică populară „Asta-i floarea lui Sulac”.
- Festivalul raional al tradițiilor și obiceiurilor de iarnă „V-am ura, v-am tot ura”.

Meșteri populari din raionul Cantemir.

În 9 UAT din raionul Cantemir activează meșteri populari, care execută diferite meșteșuguri. Meșterii populari participă activ la concursuri, festivaluri, târguri și expoziții naționale, regionale și internaționale organizate în cadrul: Târgul Meseriilor artizani Tezaur, Expoziții Naționale „MOLDEXPO”, „Fabricat în Moldova”, „Covorul dorului”, Expoziția - concurs a „Cioplitorilor în lemn”.

În raionul Cantemir activează Centrul de artizanat și țesut artistic din s. Ciobalaccia, unde anual sunt organizate expoziții de artizanat coordonate de doamna Natalia Crudu – meșter popular cu titlu „Model”. În anul 2017 a deschis în casa părintească muzeul local de etnografie, care mai târziu la propunerea locuitorilor din satul Ciobalaccia a inițiat și Festivalul „La prispa casei părintești”.

Tabel: Activitățile de meșteșugărit pe localități, raionul Cantemir, la 01.07.2024.

N/O	Localitatea	Meșteșuul
1	Antonești	Fibre vegetale, Ceramică
2	Baimaclia	Cusut în biser
3	Cociulia	Croșetare, Fibre vegetale
4	Ciobalaccia	Țesut artistic, Artizanat
5	Flocoasa	Broderie
6	Țolica	Artizanat, păpuși decorative în port național. Țesut tradițional
7	Lingura	Croșetare
8	Sadîc	Țesut artistic
9	Vișniovca	Ceramică și pictură în ceramică

Imagine: Lucrări artistice realizate de meșterii populari din raionul Cantemir

Biblioteci publice există în fiecare UAT, 45 în număr total pe raion, unele din dotate cu NOVATECA, care sunt dotate cu calculatoare și conexiune la internet. Acestea prestează populației servicii de informare și instruire privind utilizarea tehnologiilor informaționale.

Misiunea bibliotecilor publice este de a servi interesele de informare, studiu, educație, lectură și recreere ale utilizatorilor, oferind acces liber, gratuit la informație, lectură și tehnologii informaționale. Asigură accesul cetățenilor la toate tipurile de informație comunitară în vederea realizării obiectivului principal, satisfacerea nevoilor utilizatorilor, crearea și întărirea deprinderilor de lectură la copii de vârstă fragedă. Promovarea conștientizării moștenirii culturale, aprecierea artei, realizărilor științifice și inovațiilor în biblioteci.

Rețeaua de biblioteci publice a raionului Cantemir este compusă din 45 de biblioteci, (dintre care 4 sunt biblioteci publice pentru copii), edificiile a 11 biblioteci sunt speciale și 34 sunt reamenajate (în incinta caselor de cultură, școlilor, etc.). Sunt conectate la rețeaua de gaz 5 biblioteci, se încălzesc parțial cu cămine electrice și climatizoare 18 biblioteci, conectate la încălzire autonomă sunt 3 biblioteci (primărie, gimnaziu), 19 biblioteci dispun de sobe. În bibliotecile publice din raionul Cantemir sînt angajate 55 persoane: cu un salariu de funcție – 44 persoane; 0,5 salariu – 7 persoane; 0,75 salariu – 2 persoane; 0,25 salariu – 2 persoane. Din numărul total de bibliotecari studii superioare – dețin 13 persoane (3 - de specialitate); medii speciale – 41 persoane (7 - medii de specialitate). Categorie de calificare dețin 18 specialiști din 55, inclusiv: categoria I –10 specialiști; categoria II – 8 specialiști. 34 de biblioteci dețin calculatoare (cu un numar total de 110 clculatoare). 31 biblioteci sunt conectate la rețeaua de internet (cu un număr total de 104 calculatoare). Toate bibliotecile dispun de regulament cadru de funcționare, regulament de ordine interioară și strategii de dezvoltare.

În anul 2023, mărimea colecției de publicații la nivel de raion constituie 402 092 u.m. din care în limba de stat 275 143 u.m. Completarea colecțiilor se efectuează prin achiziții și donații. Toate bibliotecile au beneficiat de donații ale Ministerul Culturii. Au fost scoase din circuit publicații deteriorate, depășite moral, nesolicitate în număr de 495 u.m. din care în limba română 349 de u.m.

Imagine: Biblioteca Publică din s. Cociulia, raionul Cantemir

Bibliotecile publice pe parcursul anului încheie contracte de colaborare și parteneriat cu instituțiile publice, gimnazii, grădinițe, care oferă sprijin bibliotecilor publice. Deasemenea bibliotecile din raion au încheiate și parteneriate internaționale: Biblioteca publică pentru copii Cociulia - parteneriat cu Fundația „Progres”, România, „Atelierul de lectură”, România. Cu „Ecovizio”, Civil Society Cooperation (Germania, Austria, Suedia) au încheiate parteneriate Biblioteca publică pentru copii Cociulia, biblioteca publică Pleșeni, biblioteca publică Chioselia. Biblioteca publică pentru copii din Baimaclia a încheiat contract de parteneriat cu Asociația Obștească Aachen Moldova, Germania. Biblioteca Publica Raională Cantemir parteneriat - cu „Centrul pentru dezvoltarea educațională și comunitară”,

ONG sponsorizat din fondurile UE și SUA. Biblioteca publică Ciobalaccia - parteneriat cu comuna Tenova, regiunea Ruse, Republica Bulgaria. Biblioteca publică Stoianovca - parteneriat cu biblioteca satului Popina, regiunea Selistra, Republica Bulgaria. Biblioteca publică Capaclia - parteneriat cu județul Botoșani, România.

Bibliotecile publice din raionul Cantemir continuă să-și realizeze scopurile pentru a deveni Centre de informare și documentare ce corespund cerințelor actuale ale comunității prin dezvoltarea serviciilor de bibliotecă pentru comunitate, oferind servicii pentru diverse categorii de utilizatori.

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1 din raion, numărul muzeelor atinge cifra de 9:

- Muzeul „La prispa casei părintești” din com. Ciobalaccia;
- Muzeul de Istorie și Etnografie din s. Tartaul;
- Muzeul comunei Pleșeni;
- Muzeul din s. Lărguța;
- Muzeul din s. Cociulia;
- Muzeul din com. Cania;
- Muzeul din com. Baimaclia;
- 2 muzee din or. Cantemir.

La fel, în două UAT există muzee școlare (s. Enichioi și s. Stoianovca), iar în s. Leca, com. Antonești - Locul vizitei lui A. Pușkin.

De menționat este faptul, că muzeele din com. Pleșeni și s. Cociulia duc lipsă de specialiști angajați. În celelalte muzee din raion, există cel puțin câte 1 persoană angajată, cel mai mare număr de angajați în sectorul muzeistic revine s. Tartaul, (conform datelor oferite de APL de nivelul 1).

În satul Sadîc de ex. există Casa memorială „Nicolae Sulac”. Muzeul a fost ridicat pe locul în care a copilărit marele interpret Nicolae Sulac, după modelul locuințelor țărănești din acea perioadă. A fost clădită din chirpici, are pereții văruiți și pragul din lut, fiind compusă dintr-o tindă și două camere.

Imagine: "Casa memorială Nicolae Sulac"

Muzeul de Istorie și Etnografie (s. Tartaul)

Muzeul de Istorie, Etnografie și Studiarea Ținutului din s.Tartaul este unul dintre cele mai importante muzee din raionul Cantemir. Muzeul dispune de circa 1496 de exponate dintre acestea: documente istorice – 400, obiecte numismatice – 351, obiecte tehnice – 260, fotografii – 173, obiecte etnografice – 166 și alte materiale ce țin de studiarea ținutului natal. Din obiectele muzeului 123 de piese au fost computerizate. Muzeul de Istorie, Etnografie și Studiarea Ținutului expune vestigii ale trecutului și dă mărturie despre traiul, munca și viața culturală a băștinașilor.

Raionul Cantemir deține pe teritoriul său monumente incluse în Registrul Național al monumentelor istorice protejate de stat. Cel mai mare număr per localitate revenind s. Vișniovca, în număr de 4 monumente:

Tabel: Monumentele raionului Cantemir incluse în Reșistrul de Național al monumentelor inistorice protejate de stat

Localizarea administrativă	Denumire	Datare	Gen
com. Chioselia (s. Țărăncuța)	Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	Sec. XIX	Arhitectură
s. Cociulia	Biserica „Sf. Arhanghel Mihail”	Anul 1818	Arhitectură
com. Sadîc	Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”	Sec. XIX	Arhitectură
s. Stoianovca	Case cu arhitectură populară	Sec. XIX - XX	Arhitectură
com. Toceni	Biserica „Sf. Ilie”	Anul 1895	Arhitectură
s. Vișniovca	Monumentul Paraskivei Vișnevski	Anul 1892	Arhitectură
s. Vișniovca	Aleea monumentelor funerare nemțești, poloneze (muzeu în aer liber)	Anii 1847 - 1848	Arhitectură
s. Vișniovca	Biserica nemțească care azi e folosită ca casă de cultură	Anul 1910	Arhitectură
s. Vișniovca	Casă de locuit nemțească	Anul 1907	Arhitectură

Imagine: Complexul memorial al eroilor din com.Țiganca

Totodată, raionul Cantemir deține pe teritoriul său și monumente de for public, care sunt incluse în Registrul Local al Monumentelor (2 monumete în or. Cantemir, câte 1 în satele Vișniovca, Haragăș și Gheltosu).

Tabel: Monumentele din raionul Cantemir incluse în Registrul local al monumentelor de for public.

Localitate	Adresa	Denumirea monumentului	Datare
or. Cantemir	or. Cantemir, parcul public central	Memorial consacrat eroilor din raionul Cantemir căzuți pe câmpul de luptă pentru integritatea teritorială și independența RM	2014
or. Cantemir	or. Cantemir, str. Trandafirilor	Bustul lui Dimitrie Cantemir	2016
s. Vișniovca	s. Vișniovca, gimnaziu	Monumental Paraskiewei Wiszniowska	2016
s. Gheltosu	com. Țiganca, s. Gheltosu, biserica din localitate	Sculptură, lumânare cu înscrierea veșnică pentru eroii căzuți pe câmpul de luptă pentru independența și integritatea teritorială a R.Moldova	2011
s. Haragîș	s. Haragîș, rl. Cantemir	Memorial Eroilor echipajului SMURD căzuți la datorie	2017

La fel, de remarcat este faptul, că în spațiile publice pe teritoriul raionului Cantemir, pînă în prezent s-au păstrat și Opere de artă plastică monumentală realizată în tehnica mozaicului. În tabelul de mai jos, acestea fiind menționate:

Tabel: Amplasarea monumentelor realizate în tehnica mozaic pe teritoriul raionului Cantemir

Localitatea	Denumirea
com. Cania	Operă de artă plastică realizată în tehnica mozaicului amplasată pe peretele edificiului I.P. gimnaziul „I. Creangă”
com. Țiganca, s. Ghioltosu	Mozaic amplasat pe Pavilionul auto din s. Ghioltosu
com. Țiganca	Mozaic pe peretele Izvorului public din comuna Țiganca
s. Porumbesti	Mozaic pe peretele Izvorului „Neptun”
s. Vișniovca	Mozaic amplasat pe Pavilionul auto din s. Vișniovca

2.3.5 TINERET și SPORT

Domeniul tineret în raionul Cantemir funcționează conform Strategiei de Dezvoltare a Sectorului de Tineret a Raionului Cantemir (SDST), care are menirea să consolideze și să ghideze acțiunile Administrației Publice Locale pe sectorul de tineret pentru anii 2022 – 2025. Strategia este elaborată în concordanță cu principalele priorități, strategii și programe

în domeniul de tineret, la nivel internațional, național și local. Documentul transpune viziunea Consiliului Raional Cantemir pentru dezvoltarea sectorului de tineret și pune în aplicare principiile și direcțiile prioritare stabilite în Legea Nr. 215/2016 cu privire la tineret și Legea Nr. 436/2006 privind administrația publică locală. Strategia a fost elaborată în conformitate cu rigorile și standardele în domeniu, inclusiv prevederile Hotărârii de Guvern Nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice.

Scopul Strategiei este de a crea condiții favorabile de dezvoltare a tinerilor, oferirea oportunităților de participare în procesele decizionale, precum și accesul tuturor tinerilor la o gamă largă și diversă de servicii pentru tineri. Scopul propus poate fi atins prin oferirea tuturor tinerilor, în special celor mai vulnerabili, sprijinul adecvat pentru a-și consolida autonomia, a-și realiza drepturile și potențialul deplin, precum și asigurarea accesului la servicii prietenoase tinerilor (din domeniile de sănătate, participare, voluntariat, agrement etc.). La nivelul raionului Cantemir, implementarea politicilor de tineret și dezvoltarea sectorului de tineret revine autorităților administrației publice locale, prin structurile și subdiviziunile sale mandatate în domeniu (Consiliul Raional Cantemir, Direcția Învățământ Cantemir etc.), în colaborare cu prestatorii locali de servicii de tineret și structuri de reprezentare a tinerilor (Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor, Consiliul Raional al Tinerilor Cantemir, organizațiile neguvernamentale de și pentru tineret ș.a.).

Centrele de tineret sunt structuri de interes public, subordonate APL de nivel II sau I, care prin serviciile sale trebuie să asigure informarea, orientarea profesională, consilierea, educația, organizarea și petrecerea timpului liber a tinerilor, contribuind la pregătirea integrării lor sociale și profesionale.

Strategia de Dezvoltare a Sectorului de Tineret a raionului Cantemir pentru anii 2022-2025 are drept beneficiari toți locuitorii raionului Cantemir cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 ani. Strategia ia în calcul necesitățile diferitor grupuri de tineri și actori cheie în dezvoltarea lucrului și programelor de tineret, inclusiv:

- Persoanele cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 ani;
- Tinerii din grupuri vulnerabile sau cu oportunități reduse;
- Familiile tinere;
- Autoritățile publice locale;
- Organizațiile neguvernamentale de tineret;
- Specialiștii și lucrătorii de tineret;
- Prestatorii de servicii de tineret;
- Consiliile locale ale tinerilor și structurile neformale de participare ale tinerilor;
- Structurile de paritate de tineret.

La nivel național ponderea tinerilor în structura populației este în descreștere continuă. Iar numărul tinerilor cu vârsta cuprinsă între 14 – 35 ani scade drastic de la an la an. Migrația, atât inter-comunitară, cât și inter-statală, cât și tendințele naționale cu referire la rata de natalitate și fertilitate, se transpune asupra înregistrării acestei tendințe negative.

La nivel raional, este observată o slabă dezvoltare a infrastructurii de tineret. Accesul limitat la serviciile de tineret se enumeră printre provocările enunțate de majoritatea tinerilor din Cantemir (conform strategiei de tineret menționate). Astfel, prezența și activitatea unui număr mic de structuri de tineret la nivel de oraș și sate, care ar presta servicii centrate pe necesitățile tinerilor, ar putea veni ca și o explicație pentru manifestarea acestei situații.

În raionul Cantemir activează GALul „Colinele Tigheciului”, care întrunește diverși actori comunitari și structuri de participare orientate spre dezvoltarea comunitară. Dat fiind oportunitățile de participare, orientate inclusiv spre implicarea tinerilor (implicarea ca și grupuri de inițiativă locală, înaintarea ideilor de proiect ce țintesc spre dezvoltarea infrastructurii, antreprenoriatului la nivel local etc.), respectivele ar putea fi enumerate printre structuri de implicare a tinerilor.

Urmează de specificat aici că, în raion persistă o slabă cooperare între entitățile ce activează la nivel raional și cele din sate, ceea ce face dificilă identificarea atât a eforturilor întreprinse în scopul abordării problemelor tinerilor din Cantemir, cât și a entităților (precum ONG-uri, alte grupuri locale, etc.) ce prestează servicii sau organizează activități orientate spre această categorie de populație.

Accesibilitatea scăzută a infrastructurii, cât și a informației reprezintă o problemă la nivel raional, privind incluziunea tinerilor din grupurile vulnerabile. Persistența problemei accesibilității atât la nivel național, cât și raional, determină un nivel sporit de excluziune socială a tinerilor din grupurile mai dezavantajate. Deși la nivel raional există o serie de măsuri de suport pentru tinerii vulnerabili, totuși evaluarea entităților ce oferă servicii de tineret la nivel raional evidențiază un nivel limitat de aliniere a acestora la necesitățile grupului dat de membri ai comunității. Posibilități limitate de petrecere a timpului liber și de participare în activități culturale și de socializare contribuie la creșterea gradului de vulnerabilitate a grupei date de tineri. La fel, infrastructura redusă de servicii de tineret la nivel de sate, diminuează din posibilitatea tinerilor din categoriile cu un venit mai scăzut să poată accesa activitățile organizate la nivel de oraș (pe motivul costurilor de transport, cât și a timpului mai mult necesar pentru deplasarea către aceste entități).

Nivelul de participare a tinerilor din raionul Cantemir este unul mic, mai ales dacă ne referim la implicarea tinerilor în activități civice (membri ai ONG-urilor, grupuri de inițiativă locală, voluntari, etc.), dar și la participarea în procesele de luare a deciziilor la nivel comunitar. Aceasta se datorează ne dorinței tinerilor de a se implica în careva activități, lipsei de motivare și informare. Pe de altă parte, specific raionului Cantemir, problema este alimentată din lipsa infrastructurii necesare care ar oferi diferite oportunități în acest sens, inclusiv care ar sprijini tinerii să fie mai activi și a-i educa și informa despre importanța implicării civice în sine.

Totodată, tinerii din raionul Cantemir au o reprezentativitate mică și în funcțiile de luare a deciziilor, astfel încât numărul mandatelor în consiliile locale și raional este mic.

Printre cauzele care vin să explice nivelul scăzut de participare pot fi enumerate: a) nivelul redus de pregătire și informare a tinerilor de a participa eficient în procesul de luare a

deciziilor, din considerentul nivelului limitat de structuri de tineret la nivel raional și local orientate spre oferire serviciilor de abilitare politică, decizională și mobilizare comunitară a persoanelor de 18-35 ani, b) nivelul redus de motivare a tinerilor de participare în luarea deciziilor la nivel local, c) nivelul scăzut de încredere a tinerilor în factorii de decizie, o tendință observată la nivel național și care (nu excludem că) se răsfrânge și asupra situației la nivel raional și local.

Adițional, procesul de participare a tinerilor este unul mai puțin incluziv, ceea ce se transpune asupra unui nivel redus de participare decizională a tinerilor din grupurile mai de marginalizate. Dat fiind a) nivelul limitat de prezență a structurilor de tineret la nivel local (în sate), care ar contribui la o implicare mai mare a tinerilor din mediul rural în procesul de educare în termeni decizionali și politici, și la afilierea acestora la diverse entități de tineret (ONG-uri, grupuri de inițiative locale, structuri publice de tineret etc.), b) nivelul insuficient de cunoaștere a necesităților acestora, cât și c) gradul redus de accesibilizare informațională și a infrastructurii la necesitățile specifice ale tinerilor, influențează prezența scăzută sau chiar lipsa tinerilor vulnerabili în procesul de luare a deciziilor.

La nivel raional, persistă necesitatea dezvoltării sportului de masă și recreativ, orientat spre necesitățile fiecărui tânăr din Cantemir. Conform informației deținute, pe teritoriul raionului Cantemir, în incinta instituțiilor educaționale sunt 85 de edificii sportive, dintre care 6 terenuri de baschet, 13 terenuri de fotbal, 21 de terenuri de mini-fotbal, și 14 terenuri de volei. La fel, sunt 25 de săli sportive și 4 încăperi adaptate de a practica exercițiile fizice și sport. Întrucât aceste edificii în mare parte sunt în incinta spațiilor educaționale, tinerii care nu sunt cuprinși în procesul educațional au un acces mai limitat la aceste activități. Cu referire la spațiile publice, deși, în Cantemir au loc competiții sportive (Consiliul raional Cantemir în parteneriat cu Asociația raională de fotbal Cantemir, organizează pe parcursul anului activități sportive raionale la care participă echipele din localitățile raionului de sportivi amatori, unde se promovează cultura fotbalului și modul sănătos de viață), există doar 1 stadion autorizat. Majoritatea spațiilor pentru activitățile sportive necesită amenajare și adaptare la standardele europene. La fel, oportunitățile de participare în activități sportive sunt mai multe pentru băieți, decât pentru fete. Adițional orientării spre dezvoltarea sportului de performanță, la nivel raional se necesită o extindere a oportunităților de practicare a sportului în rândul tinerilor în scop recreativ (de asociere la diferite categorii de tineri, de desfășurare a activităților interactive, jocuri între diverse echipe, etc.) și cel de practicare a unui mod sănătos de viață.

Activitățile sportive organizate anual în raionul Cantemir:

- Campionatul raional de volei
- Campionatul raional de baschet
- Campionatul raional de mini – fotbal
- Campionatul raional de tenis de masă
- Cupa președintelui raionului la orientarea sportivă
- Turneul raional de mini-fotbal "Tricolorul"
- Turneul raional de fotbal "Cupa Victoriei"

- Turneul raional de fotbal „Cupa Satelor”
- Turneul de fotbal ”Cupa Independenței”
- Cupa tineretului la baschet
- Cupa tineretului la volei
- Cupa tineretului la tenis de masă
- Cupa tineretului la mini fotbal
- Cupa tineretului la orientarea sportivă
- Gala Sportului

Echipele participante la competițiile raionului la profilul de sport – fotbal, volei și baschet, sunt constituite din jucătorii localităților raionului Cantemir. Doar la Turneul raional de mini-fotbal ”Tricolorul”, participanții vin din sfera serviciilor publice locale.

Cele mai active echipe la întrecerile sportive a raionului se enumeră: Echipa Cantemir (Consiliul Raional/ Primăria Cantemir), echipa Cîrpești, echipa Lărguța, echipa Ciobalaccia, echipa Cociulia, echipa Pleșeni, echipa Stoianovca, echipa Baimaclia, echipa Porumbesti, echipa Gotești.

Fotbalul în raionul Cantemir este cea mai populară activitate de sport, prin faptul că, acest domeniu este promovat de către participanții echipelor mai des decât celelalte activități sportive. Tot aici un rol important joacă că, există Asociația Raională de Fotbal, care dirijează și oferă suport la turneele și campionatele de fotbal organizate în raion.

Și nu în ultimul rând, în multe țări, inclusiv și în Republica Moldova, fotbalul este un simbol al identității naționale, accesibil tuturor, indiferent de vârstă, sex, statut social sau abilități, adunând oamenii și stimulând un sentiment de mândrie.

Imagine: Echipele de fotbal din raionul Cantemir

În raionul activează și Școala de sport Cantemir, care organizează anual activități sportive de ordin intern:

- Festival Fotbalistic la Mini – Fotbal
- Turneul de Toamnă/ Primăvară al Școlii Sportive Cantemir la Fotbal
- Turneul Școlii Sportive Cantemir la Volei Masculin/Feminin
- Turneul Deschis al Școlii Sportive Cantemir la Lupta Liberă
- Turneul Deschis al Școlii Sportive Cantemir la Lupta Judo.

La fel, Școala sportivă Cantemir participă anual și la diverse activități în afara raionului, precum:

- Turneul Republican la Fotbal, consacrat memoriei „A.A.Bolgar”, desfășurat în mun. Comrat,
- Turneul Internațional de Fotbal „ Prietenia în numele păcii”,
- Turneul de Mini – Fotbal Feminin desfășurat în mun. Cahul,
- Turneul Tradițional la Volei Feminin „Primăvara”, desfășurat în s. Colibabovca, r. Leova,
- Campionatul Republicii Moldova la Volei Feminin, ediția 2023, Zona Cahul,
- Turneul Deschis al Raionului Vulcănești la Judo desfășurat în s. Cișmichioi, r. Vulcănești,
- Campionatul Deschis la proba sportivă Judo cu genericul „45 de ani de activitate”, desfășurat în or. Leova,
- Turneul consacrat „Zilei Găgăuziei” la Lupta Judo, desfășurat în s.Cazaclia, r.Ciadîr - Lunga,
- Campionatul Deschis al Găgăuziei la Judo, ediția XV desfășurat în mun. Comrat,
- Campionatul Raional la Lupta Liberă, desfășurat în s.Borogani, r. Leova.

2.3.6 Analiza SWOT a serviciilor publice

Analiza SWOT a serviciilor publice ne-a oferit date și constatări relevante, care ulterior au stat la baza elaborării obiectivului strategic ”Îmbunătățirea calității serviciilor publice”, dar și a obiectivelor specifice din cadrul obiectivului strategic. Astfel, am identificat punctele tari și punctele slabe, dar și oportunitățile și constrângerile (riscurile) relevante pentru domeniul serviciilor publice:

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> • Instituții teritoriale de intervenție și control funcționale; • Experiența unor activități comune de sensibilizare și în echipă ; • Conlucrarea instituțiilor de control armonioasă cu APL și agenții economici; • Instituții de control cu competență în identificarea riscurilor; • Experiență în campanii de informare a populației privind măsurile de protecție și 	<ul style="list-style-type: none"> • Opinia publică negativă în rezultatul aplicării sancțiunilor administrative pentru constatări a încălcării legislației; • Insuficiență resurselor umane calificate în domeniul securității; • Salarii mai mici pentru angajații începători; • Insuficiența hidranților și acces limitat la unele surse de apă pentru

<p>consecințele expunerii la risc în situații excepționale;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Măsurile de protecție și prevenirea situațiilor de urgență și situațiilor excepționale în conformitate cu instrucțiunile oficiale aprobate; • Existența planului raional aprobat de remediere; • Existența a 2 posturi benevole de salvatori și pompieri (s.Capaclia și s.Baimaclia) și a Unității salvatori și pompieri Cantemir; • Puncte de salvatori dotate parțial cu echipament de intervenții; • Personal angajat instruit; • Sistem instituțional de sănătate funcțional la nivel raional. • Existența instituțiilor: Spitalul Raional, 5 Centre de sănătate, 45 OMF, Centrul de Sănătate Publică, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor, Centrul de Sănătate Mintală, Centrul de Intervenție Timpurie la Copii 0-5 ani "Haiducel", SAMU- 5 puncte AMU. • Secția de Reabilitare în cadrul spitalului raional dotată. • Unele instituții medicale sunt reparate și dotate. • Existența și funcționarea Centrului de Fitness pentru persoane cu boli netransmisibile în satul Cania. • Existența și funcționarea Centrului de zi pentru persoane cu boli netransmisibile în s. Cania și spălătorie. • Se organizează campanii de sensibilizare și informare a populației cu ocazia zilelor naționale și internaționale în domeniul sănătății. • În cadrul IMSP CS Cantemir activează cabinetul de sănătate a reproducerii pentru grupe de risc, contracepție gratuită pentru persoane cu vârsta 10-24 ani. • În raion există Inspectoratul de poliție, care are în subordine 3 sectoare de poliție (Sectorul de poliție nr.1 Cantemir; SP-3 Baimaclia și SP-4 Cociulia). • Activează real 80 de angajați; 	<p>intervenții operative;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conștiință redusă a cetățenilor de a se conforma și de a respecta legislația; • Capacități reduse a persoanelor în sfera de producție; • Calificare insuficientă a personalului în domeniul IT; • Dotări insuficiente cu autospeciale noi și performante; • Inițiativă redusă a cetățenilor în activități de voluntariat; • Insuficiență de cadre medicale pe durată îndelungată (medici și asistenți medicali). • Salariu neatractiv și migrația specialiștilor. • Volum crescut a sarcinii de muncă pentru medici care activează, scăderea satisfacției personalului medical la locul de muncă și scăderea calității serviciilor medicale. • Colectivul îmbătrânit. • Atractivitatea mică pentru tinerii specialiști în localități și instituții medicale cu număr redus de specialiști (nu li se oferă locuință, salariu), medicul începător are un salariu ce nu-i permite achitarea chiriei pentru locuință. • Starea învechită a unor clădiri a instituțiilor medicale. • Spectrul îngust de servicii medicale prestate pacienților. • Acces limitat a pacienților la servicii de înaltă performanță în IMSP din raion (CT, RMN) din cauza lipsei în dotare a acestor aparate. • Mijloacele de transport ale instituțiilor medicale sunt învechite. • Scăderea numărului de persoane vaccinate. • Conștientizarea scăzută a populației privind importanța donării de sânge. • Lipsa în raion a centrelor de zi
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Ca rezultat al muncii polițiștilor în ultimii ani a crescut încrederea populației în Poliție; • Accesul cetățenilor la serviciul unic de reacționare 112; • Au fost încheiate acorduri de colaborare cu APL-urile din raion; • Sunt create și lucrează în prezent în cele 27 primării Consiliile de Siguranță Comunitară; • Se desfășoară mai multe campanii de informare a cetățenilor pe diferite domenii (prevenirea: furturilor patrimoniale, violenței în familie, buling în instituțiile de învățământ, alcool, tutun, droguri). • Structura teritorială de asistență socială Cantemir deține un dialog și o colaborare constructivă cu mai multe direcții și structuri ale raionului Cantemir. • Colaborarea cu ONG-uri din raion AO VIS, AO Parteneriatul Aochen Moldova, Alsacia Capaclia. • Autoritățile publice deschise spre colaborare în scopul dezvoltării serviciilor sociale. • Serviciile sociale dezvoltate care reprezintă un model la nivel național și anume (Casa Comunitară, Locuința Protejată, Cantina socială Capaclia, Cantina socială Coștangalia, AO Concordia. • Practici pozitive de îmbunătățire a bazei tehnice materiale a serviciilor sociale (autoturism pentru deplasarea echipei mobile, automobilul de serviciu) 	<p>pentru persoane vârstnice, social-vulnerabile, pentru pacienți paliativi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lipsa unui loc amenajat de joacă pentru copii în preajma secției de pediatrie a SR Cantemir. • Lipsa monitorizării video a locurilor publice și de concentrare a populației cu acordarea accesului la sistemul de monitorizare organelor de poliție pentru reacționarea la cazurile de încălcare a ordinii publice; • Numărul redus de angajați; • Dotarea cu automobile de serviciu insuficientă; • Salariu neatractiv; • Volum mare de sarcini improprii; • Fluctuația de cadre; • Cursuri de formare continuă insuficiente pentru angajați. • Serviciile sociale insuficiente sau lipsa pentru anumite categorii ale populației aflate în dificultate (Azilul de bătrâni/ centre pentru copii / femei victime ale violenței în familie) • Insuficiența cadrelor calificate în unele servicii sociale (psihologi, terapeuți, asistenți sociali, • salariul mic ce este un impediment în angajarea persoanelor. • Finanțarea insuficientă a unor categorii de cheltuieli pentru serviciile sociale. • Instrumente și mecanisme insuficiente de monitorizare și evaluare a serviciilor sociale. • Lipsa unor politici și măsuri de ajustare a serviciilor sociale în contextul unor situații de urgență sau epidemiologice. • Rezistența din partea unor consilieri de a susține domeniul social. • Lipsa informațiilor, bazei de date cu privire la populația ce se află în categorii defavorizate pentru a putea prognoza serviciile sociale
--	--

OPORTUNITĂȚI	RISURI
<ul style="list-style-type: none"> • Existența cadrului normativ în domeniul controlului din partea Inspectoratului General pentru Situații de Urgență, ANSA; • Acces la proiecte pentru școlarizarea populației; • Instituțiile naționale de suport; • Acces sporit la programe investiționale regionale și naționale de dezvoltare a infrastructurii. • Preluarea bunilor practici și schimb de experiență cu alte APL din țară din UE. • Acces la Fonduri de preaderare la UE. • Acorduri de înfrățire cu localități din țară și din UE. • Atragerea de fonduri externe care susțin dotare cu aparataj (CT; RMN) și crearea condițiilor adecvate pentru copii aflați la tratament în secția de pediatrie a SR Cantemir (amenajarea unui teren de joacă). • Schimb de experiență națională și internațională cu alte autorități publice pentru dezvoltarea capacităților instituționale și profesionale, realizarea de Parteneriate cu proiecte de finanțări prin cooperare transfrontalieră. • Colaborare intersectorială pentru sporirea gradului de sensibilizare a cetățenilor/pacienților prin promovarea modului sănătos de viață și prevenirea contaminării cu boli transmisibile. • Acorduri și relații de colaborare cu Fundații și AO de caritate. • Participarea angajaților poliției la diferite seminare, mese rotunde, traininguri. • Atragerea investițiilor din partea altor instituții non-guvernamentale • Proiectele UE care susțin dezvoltarea serviciilor sociale • Prezența misiunii sociale Diaconia din sudul Țării în special prin Banca de Alimente. • Parteneriate cu proiecte și organizații ale societății civile din țară (Keystone Moldova , Parteneriate pentru Fiecare Copil , Copil, Comunitate, Familie, Diaconia). 	<p>viitoare.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conflictul armat; • Calamități naturale, sociale, biologice; • Potențial sporit pentru angajați de a fi expuși accidentării și situațiilor excepționale; • Incendii provocate intenționat pentru acapararea terenului din zona râului Prut de către cetățeni inconștienți; • Schimbarea conjuncturii politice. • Depopularea satelor din cauza migrației tinerilor. • Interes scăzut al cetățenilor în privința dialogului cu APL – urile. • Implicare scăzută a cetățenilor în procesul decizional, inclusiv de planificare. • Inflația. • Criză pandemică. • Migrația sporită a cadrelor medicale. • Stagnarea Economică; • Legislație imperfectă. • Ultragierea angajaților poliției și lipsa protecției din partea statului; • Tărăgănarea proceselor de ajustare a legislației. • Riscurile de contaminare a angajaților din serviciile sociale cu boli transmisibile și infecții, inclusiv Covid 19. • Instabilitate politico-economică din țară. • Stoparea finanțării unor servicii care sunt susținute prin pachetul minim de servile sociale. • Riscul de stopare a finanțărilor din partea donatorilor pe motive politice. • Schimbarea conjuncturii politice. • Depopularea satelor din cauza migrației tinerilor. • Interes scăzut al cetățenilor în privința dialogului cu APL – urile.

<ul style="list-style-type: none"> • Cadrul legal în continuă perfecționare, schimb de experiență națională și internațională cu alte autorități publice. • Fundația "Daniel Minsenkinderen" • Acces sporit la programe investiționale regionale și naționale de dezvoltare a infrastructurii. • Preluarea bunelor practici și schimb de experiență cu alte APL din țară din UE. • Acces la Fonduri de preaderare la UE. • Acorduri de înfrățire cu localități din țară și din UE. 	<ul style="list-style-type: none"> • Implicare scăzută a cetățenilor în procesul decizional, inclusiv de planificare.
--	--

În concluzie:

Rețeaua de instituții publice (școli, grădinițe, centre de sănătate, biblioteci, muzee, etc.) este dotată parțial cu echipamente, mobilier, consumabile pentru buna funcționare. Unele edificii necesită a fi reparate, preponderent cele din domeniul culturii.

Se recomandă dezvoltarea parteneriatelor intersectoriale la nivel de raion, acțiune care va contribui la eficientizarea activității instituțiilor publice, astfel încât serviciile prestate să fie pe măsura așteptărilor locuitorilor raionului.

Rețeaua de instituții culturale din raionul Cantemir, este formată din 82 instituții: 32 case de cultură; 41 biblioteci și 9 muzee. Analizând prognozele demografice, instituțiile culturale sunt suficiente pentru populația raionului Cantemir. Respectiv administrația Publică Locală de nivelul I și II, în perioada următoare, trebuie să-și orienteze eforturile în:

- Reparația și modernizarea clădirilor în corespundere cu normativele în vigoare;
- Dotarea instituțiilor cu echipamente, mobilier, în biblioteci cu fondul de carte;
- Asigurarea mentenanței fondului de exponate în cadrul Muzeelor.

Dezvoltarea Centrului de Tineret în cadrul raionului ar putea fi văzută ca și o oportunitate de creare a mediului sigur și activ de implicare și dezvoltare a tinerilor, inclusiv ale celor din comunități, unde serviciile de tineret sunt la un nivel limitat (sau nu există).

În acest context, se recomandă:

- Stimularea nivelului de participare a tinerilor din raionul Cantemir;
- Fortificarea serviciilor și structurilor de tineret, pentru a determina formarea cunoștințelor, abilităților, deprinderilor, atitudinilor și comportamentelor necesare pentru integrarea cât mai reușită a tinerilor în societate;
- Integrarea perspectivei tinerilor în politicile locale, astfel încât să abordeze problemele sectoriale ale tuturor tinerilor din localitate.

Totodată, existența în raion a GAL-ului "Colinele Tigheciului", oferă șanse mari pentru dezvoltarea infrastructurii instituțiilor publice, prin aplicare de către acestea cu proiecte și obținerea finanțării pentru asigurarea condițiilor bune de activitate.

La fel, se recomandă creșterea numărului înfrățirilor cu UAT din România, pentru schimburi de experiențe, dar și dezvoltare infrastructurii educaționale și culturale.

2.4 DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

2.4.1 STRUCTURA ECONOMIEI RAIONULUI

Raionul Cantemir se caracterizează printr-o poziție economico-geografică relativ favorabilă, prin frontiera extinsă cu România la vest. Raionul este traversat de căi de transport de importanță internațională, care favorizează stabilirea relațiilor economice cu alte regiuni din țară, cu statele învecinate, inclusiv cu Uniunea Europeană prin intermediul României. Prezența căii ferate, la fel, creează premise pentru dezvoltarea în perspectivă a economiei raionului.

În funcție de numărul mediu anual de salariați, de cifra anuală de afaceri sau de totalul activelor pe care le dețin, Legea Republicii Moldova nr. 179 din 21 iulie 2016 „Cu privire la întreprinderile mici și mijlocii”, clasifică întreprinderile după cum urmează:

- întreprindere micro - întreprindere care are cel mult 9 salariați, realizează o cifră anuală de afaceri de până la 9 milioane de lei;
- întreprindere mică - întreprindere care are de la 10 până la 49 de salariați, realizează o cifră anuală de afaceri de până la 25 de milioane de lei;
- întreprindere mijlocie - întreprindere care are de la 50 până la 249 de salariați, realizează o cifră anuală de afaceri de până la 50 de milioane de lei sau deține active totale de până la 50 de milioane de lei.

Întreprinderile mari sunt întreprinderile care au peste 250 de salariați, realizează o cifră anuală de afaceri de peste la 50 de milioane de lei.

Conform datelor oferite de Consiliul Raional Cantemir, în raionul Cantemir majoritatea agenților economici, practică activitatea în cadrul întreprinderilor mici și mijlocii. Această formă de organizare este practică de 96% din numărul total de întreprinderi. Modelul respectiv a devenit un impediment în promovarea agriculturii intensive, deoarece nu permite folosirea tehnicii înalt productive, obținerea volumelor mari de producție omogenă, ieșirea pe piață cu un produs competitiv.

Din 4820 de unități de producere, majoritatea agenților economici, activează în cadrul: Gospodăriilor Țărănești (GȚ), Societăților cu Răspundere Limitată (SRL) și Întreprinderilor Individuale (ÎI).

Ciar dacă numărul Gospodăriilor Țărănești (GȚ) și altor persoane fizice înregistrate în microregiune, de ex.: care activează în bază de patentă sau Întreprinderi Individuale (ÎI) nu este foarte mic, entitățile de această formă nu oferă multe posibilități de angajare a unui număr mare de persoane, mai ales, că GȚ practică preponderent munca sezonieră, astfel populația încadrată în această formă de activitate nu-și asigură venituri pe parcursul întregului an.

Numărul persoanelor juridice înregistrate ca agenți economici la nivel de raion nu este foarte mare, există câteva întreprinderi de producție în care activează populația locală, dar numărul lor nu corespunde necesităților zonei. În satul Lărguța, de ex. activează Societatea Comercială „Raimilt-Agro” SRL, care se ocupă atât de producere cât și de comercializare a producției agricole. Aceasta oferă populației din zonă oportunități de obținere a veniturilor, dar la fel, în mare parte, procesul poartă un caracter sezonier. SRL „COZMALEX” practică, atât genuri de activitate licențiată (Construcțiile de clădiri și construcții ingineresti, instalații și rețele tehnico-edilitare, reconstrucții, consolidări, restaurări), cât și nelicențiate (activități agricole).

Conform datelor oferite de APL, principalele sectoare ale ramurii economice în microregiune sunt agricultura, industria agroalimentară și comerțul. Agricultura și industria agroalimentară sunt cele mai importante sectoare ale economiei raionului. În linii mari, raionul Cantemir este caracterizat printr-o diversificare redusă a economiei, o dependență majoră de agricultura de subsistență și slaba calificare a resurselor umane. Deși majoritatea populației este ocupată în agricultura, nu sunt înregistrate multe firme în acest domeniu, activitățile fiind practicate preponderent pentru consumul propriu și, marginal, pentru piață. Dar, oricum, cel mai mare număr al populației înregistrate din raion, obține venituri anume din activități agricole, fiind urmat de domeniile industrie, comerț, construcții și transport și prestări servicii.

Tabel: Domeniile de activitate a populației în cardul economiei locale

Ramurile economiei	Nr. angajați oficial
Agricultură	1332
Industrie	436
Comerț	214
Construcții si transport	164
Servicii	113
TOTAL	2259

În figura de mai jos este reprezentată ponderea populației angajate în diverse domenii ale economiei raionului.

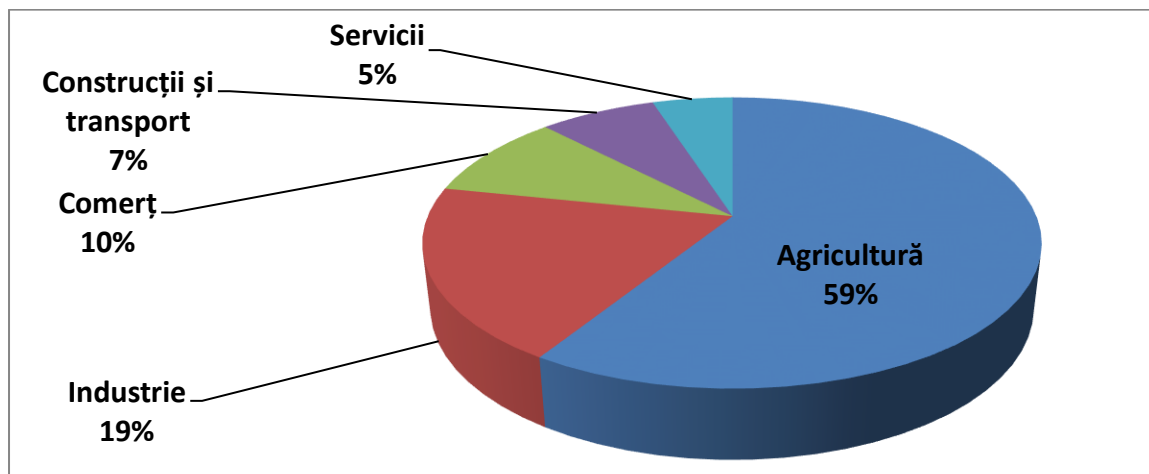

Figura: Domeniile economice de activitate ale populației raionului Cantemir

2.4.2 FORȚA DE MUNCĂ

Similar și altor raioane ale Republicii Moldova, în condițiile unor tendințe puternice de emigrare externă, în raionul Cantemir continuă să existe o rezervă semnificativă de forță de muncă disponibilă.

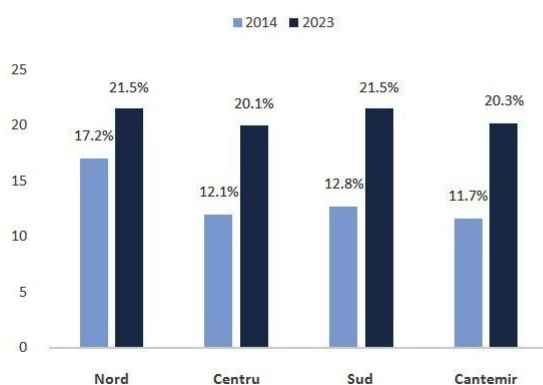
Procesele demografice în raionul Cantemir sunt similare cu cele de la nivel național și regional. Conform datelor oferite de BNS, numărul populației apte de muncă (15+ ani) este în continuare scădere în raion, diminuându-se în perioada 2014 – 2023 tocmai cu 22,8%, una dintre cele mai înalte rate de contractare în țară. Dinamica demografică în raionului Cantemir este vizibil mai proastă decât media națională (-12,6%) și mediile tuturor regiunilor - Nord (-13,4%), Centru (-17,6%) și Sud (-17,6%). În pofida faptului că diminuarea cumulativă în raionul Cantemir a fost mai pronunțată decât în toate regiunile țării, ratele de contractare a populației apte de muncă rămân în continuare destul de înalte și se amplifică. De exemplu, până în anul 2018 ratele anuale de contractare a populației apte de muncă se amplificau până la 4,0%, apoi a urmat o perioadă de temperare bruscă până la -0,6% în 2020, dar după pandemia COVID-19 procesul de diminuarea a populației s-a intensificat din nou până la -4,0%.

În pofida diminuării numărului populației apte de muncă, ponderea acestui grup în totalul populației din raion a fost în creștere. De exemplu, la începutul anului 2023 ponderea populației apte de muncă în raionul Cantemir a fost de 80,1% și era mai scăzută decât valoarea medie a regiunii Sud (82,3%) din care face parte, dar și mai scăzută decât în regiunile Centru (81,0%) și Nord (83,6%). Ponderea populației apte de muncă a fost într-o ușoară creștere în perioada după recensământ, când a fost înregistrată ponderea de 78,5%. Ponderea în creștere a populației apte de muncă calculată pentru populația aflată în scădere vorbește despre faptul, că numărul total al populației s-a diminuat mai puternic decât populația aptă de muncă. În aceste condiții demografice majorarea ponderii populației apte de muncă este un fenomen temporar, care se va schimba ca o tendință pe termen mai lung.

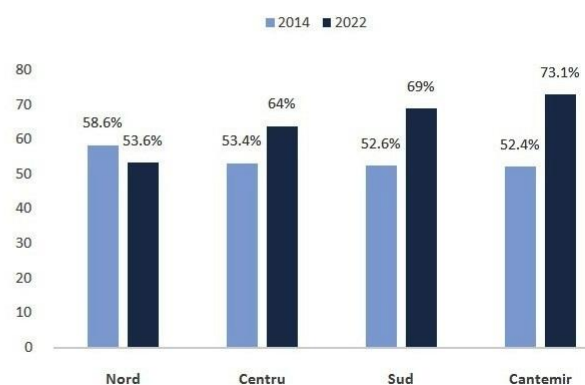
Procesele de îmbătrânire a populației în raionul Cantemir sunt mai pronunțate decât în alte regiuni, ceea ce poate influența negativ oferta potențială a forței de muncă. De exemplu, în anul recensământului 2014 ponderea populației de 65+ ani în totalul populației apte de muncă în raionul Cantemir era de 11,7% și această valoare era comparabilă cu mediile pentru regiunile Centru și Sud. Către începutul lui 2023, ponderea populației 65+ ani a crescut în raion până la 20,3%, deci cu 8,6 puncte procentuale, fiind un proces comparabil ca intensitate cu mediile pentru regiunile Centru și Sud. De exemplu, în aceste regiuni ponderea populației 65+ a crescut cu peste 8 puncte procentuale, iar în regiunea Nord cu 4,4. Drept rezultat al acestor procese de îmbătrânire rapidă a populației, către 2023 ponderea populației 65+ în raionul Cantemir a fost comparabilă cu mediile tuturor regiunilor statistice. Astfel, îmbătrânirea mai rapidă a populației în raion reprezintă un factor adițional ce poate afecta negativ oferta forței de muncă pe termen mediu.

Ponderea populației economic inactive în raion este mai înaltă decât media regională și în ultimii ani situația practic nu s-a schimbat. Date privind populația inactivă la nivel de raion sunt disponibile doar pentru anul 2014, când a fost organizat Recensământul populației și al locuințelor. Conform datelor recensământului, în raionul Cantemir 52,4% din populația aptă de muncă era inactivă în acel an. Această pondere era comparabilă cu mediile tuturor regiunilor statistice, cu excepția celei din Nord. Către anul 2022 ponderea estimativă a populației economic inactive s-a majorat la 73,1%, fiind cu 4,1 puncte procentuale mai înaltă decât media pentru regiunea statistică Sud din care face parte. Totodată, în ultimii trei ani ponderea populației inactive practic a rămas la același nivel.

Ponderea populației 65+ ani în totalul populației apte de muncă, %

Ratele de inactivitate ale populației în profil regional, %¹

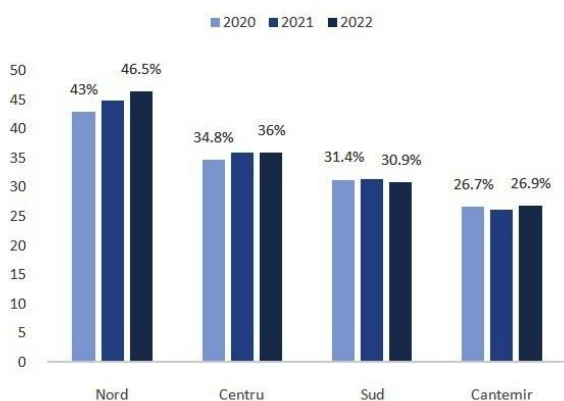

În ultimii trei ani oferta forței de muncă în raionul Cantemir a înregistrat o stagnare în termeni relativi, dar s-a contractat în termeni absoluți. Oferta forței de muncă, care este echivalentă cu populația economic activă, a înregistrat o diminuare în termeni absoluți de la 8188 persoane în 2020 la 7664 persoane în 2022 (-6,3%), contractarea fiind înregistrată pe parcursul la toți trei ani. În termeni relativi a fost înregistrată însă o stagnare. Rata estimată de activitate a populației a crescut puțin de la 26,7% la 26,9% în perioada analizată. Stagnarea ratei de activitate a populației poate fi explicată prin faptul că numărul total al populației apte de muncă (15+ ani) s-a contractat puțin mai lent decât forța de muncă în perioada analizată. Diminuarea numărului forței de muncă în ultimii ani a avut loc în pofida unei potențiale întoarceri pe piața muncii a celor care au devenit inactivi în perioada pandemiei COVID-19.

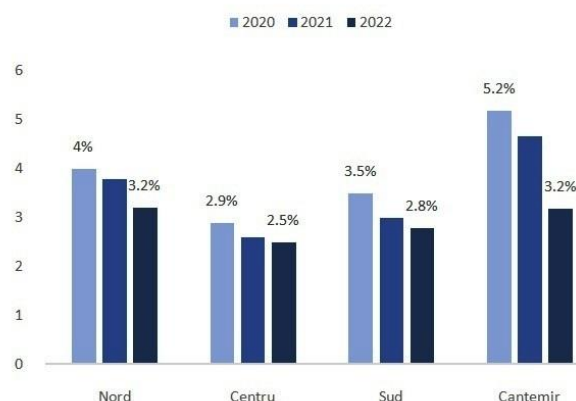
Populația din raionul Cantemir are rate de activitate mai joase decât majoritatea raioanelor din regiunea Sud, având valori mai scăzute și decât media pe regiune. În 2022 rata estimată de activitate în raion a fost de 26,9%, fiind mai joasă decât media pentru regiunea Sud de 30,9%, din care face parte acest raion (vezi figura de mai jos). După nivelul de activitate a populației raionul Cantemir se află printre raioanele cu cele mai scăzute rate de activitate din regiunea Sud. Ratele de activitate în raion sunt mai joase decât media pentru toate regiunile, discrepanța fiind cea mai semnificativă în comparație cu Nord. Totodată, rata de activitate în raionul Cantemir a înregistrat o majorare ușoară în ultimii trei ani, crescând cu 0,2 puncte procentuale.

Diminuarea ofertei de muncă în r. Cantemir a fost cauzată atât de contractarea numărului populației ocupate, cât și de diminuarea numărului șomerilor. Stocul mediu anual al șomerilor înregistrați în raion s-a diminuat de la 425 persoane în 2020 la 361 persoane în 2021, scăzând apoi la 244 persoane în 2022. Rata estimată de șomaj a fost și ea într-o descreștere de la 5,2% la 3,2% în perioada analizată. Nivelul șomajului în raion este mai înalt decât în mai multe raioane din regiunea Sud și este peste media regională (vezi figura de mai jos). Dinamica șomajului în raionul Cantemir a fost similară celei înregistrate la nivelul de regiune, care a fost într-o ușoară scădere. Nivelul șomajului existent în raionul Cantemir poate fi explicat prin mai mulți factori precum cel demografic și cel de migrațiune, dar și printr-o anumită creștere a cererii din partea agenților economici în ultima perioadă.

Ratele de activitate în profil regional, %

Ratele de șomaj în profil regional, %

Conform datelor Agenției pentru Ocuparea Forței de Muncă raionale, numărul șomerilor oficiali înregistrați în 2022 a fost de 947 persoane, din care 97 persoane au beneficiat de ajutor de șomaj și 13 persoane – de pregătire profesională.

Tabel: Beneficiarii alocațiilor din bugetul statului, raionul Cantemir

Au fost înregistrați la AOFM	193 persoane
Au beneficiat de alocații	0 persoane
Ajutor de șomaj	97 persoane
Pregătirea profesională	13 persoane

Numărul persoanelor ce nu au un loc permanent de lucru în realitate este mai mare decât cel oficial înregistrat.

Totodată, conform aceleiași surse, în anul 2023 au fost înregistrați, conform datelor statistice, 5092 angajați în câmpul muncii. Din ei, cel mai mare număr – în domeniul educației și culturii (1718 persoane), urmat de agricultură (1332 persoane), sănătate (491 persoane), administrație publică (458 persoane), industrie (436 persoane), comerț (214 persoane), asistența socială (166 persoane), construcții și transport (164 persoane), prestări servicii (113 persoane).

Tabel: Ponderea persoanelor angajate pe ramuri ale economiei, raionul Cantemir

Ramuri ale economiei raionului Cantemir	Număr de persoane angajate
Agricultură	1332
Industrie	436
Știință, cultură	1718
Construcții si transport	164
Sănătate	491
Servicii	113
Administrație publică	458
Asistență socială	166
Comerț	214
TOTAL	5092

În diagrama de mai jos este reprezentat procentual numărul persoane angajate în diverse ramuri ale economiei raionului.

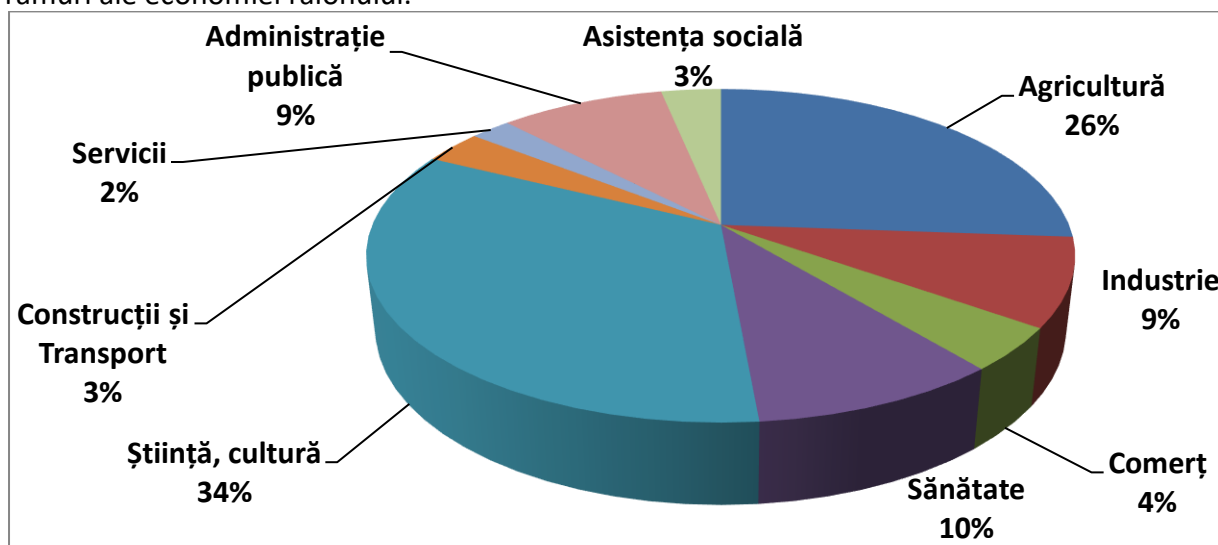

Figura: Domeniile de activitate a populației raionului Cantemir

Conform datelor oferite de APL de nivelul 1, la 01.07.2024, populația aptă de muncă la nivel de raion, atinge cifra de 13042 persoane, din ei angajați în câmpul muncii sunt 12092 persoane, iar cei înregistrați cu statut de șomeri – doar 390 persoane. De fapt numărul șomerilor în realitate depășește cu mult cifra prezentată. Rata de șomaj în rândul populației active este foarte înaltă și se estimează la aproape 75%, numărul șomerilor înregistrați la Oficiul pentru Ocuparea Forței de Muncă fiind mult mai redus.

Cea mai mare parte a populației active care nu au un loc de muncă sau care au plecat la muncă peste hotarele țării sunt foști specialiști cu studii superioare, primare, medii și gimnaziale, reprezentând profesiile cu cel mai înalt grad de ocupare sunt cele din domeniul

educației, sănătății, asistență socială, medicinei, agriculturii, administrației publice și serviciilor.

Forța de muncă rurală trebuie reorientată către alte activități, în special în domeniul serviciilor, acest demers poate fi întreprins doar prin conștientizare, informare și instruire. În raion, facilitățile pentru educație profesională și formare continuă sunt promovate în proporții mici.

2.4.3 AGRICULTURA, ZOOTEHNIA

Sectorul agricol vegetal în raionul Cantemir este ramura cu cea mai mare rată de ocupare a forței de muncă.

Analizând structura întreprinderilor agricole din punct de vedere a Clasificatorului Activităților din Economia Moldovei, putem constata următoarele specializări ale agriculturii raionului Cantemir:

- Cultivarea plantelor din culturi nepermanente (cereale, plante leguminoase, legume, etc.) - în care activează cele mai multe întreprinderi agricole și, care asigură cel mai mare număr de locuri de muncă din totalul locurilor de muncă generate de sectorul agricol;
- Cultivarea plantelor din culturi permanente (struguri, fructe, căpșuni, plante aromatice etc.)

Evaluând tipurile de terenuri agricole, pot fi deduse acele ramuri ale agriculturii pe care le practică populația locală, și anume: livezile ocupă 1257 ha din suprafața arabilă, viile – 5077 ha, terenurile arabile și grădinile – 47416 ha, plantațiile de nuci – 215 ha, alte plantații multianuale – 48 ha.

Plantațiile mamă ocupă suprafața de 32 ha. Totodată, suprafața pășunilor și terenurilor neprelucrate constituie suprafața de 10721 ha, din care 10208 – pășunile, 513 – pârloaga.

Conform datelor oferite de APL de nivelul 2, raionul Cantemir dispune de 64 766 ha de terenuri cu destinație agricolă, din care:

Tabel: Destinația terenurilor agricole, raionul Cantemir

Destinația terenurilor agricole	Suprafața
Teren arabil	47416 ha, inclusiv grădini 3729 ha
Vii	5077 ha (pe rod – 4940 ha)
Livezi	1257 ha (pe rod – 1210 ha)
Nuci	215 ha
Pășunile	10208 ha
Pârloaga, terenuri neprelucrate	513 ha
Alte plantații multianuale	48 ha

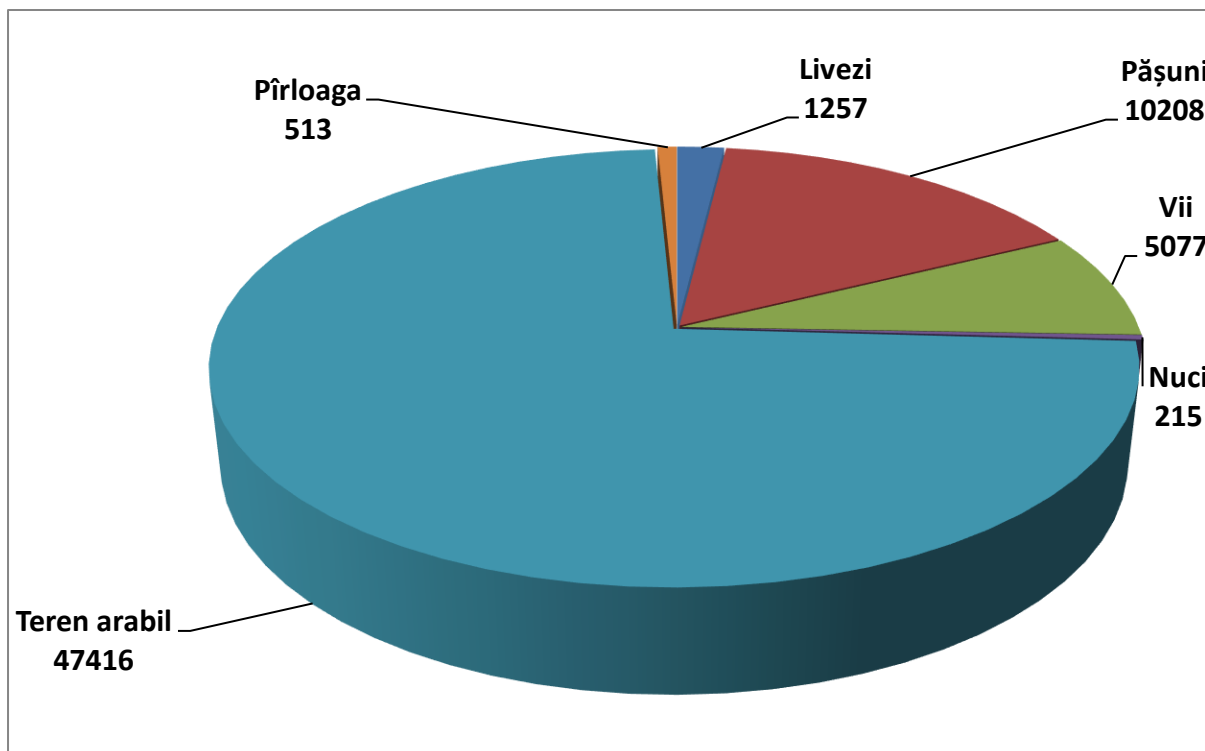

Figura: Destinația terenurilor agricole în raionul Cantemir, ha, la 01.07.2024

În raionul Cantemir preponderent se cultivă culturile de grăunțoase, care ocupă aproximativ 21 080 ha din suprafețe.

În tabelul de mai jos este prezentată Structura semănturilor pentru roada anului 2024, cu indicarea suprafețelor cultivate, divizate pe culturi de toamnă și de primăvară:

Suprafața totală supusă însămânțării (ha):	34895
Culturi de toamnă:	11840
Grâu de toamnă	8260
Orz de toamnă	1600
Rapița de toamnă	1980
Culturi de primăvară:	23055
Orz de primăvară	1100
Mazăre	920
Porumb boabe	9200
Porumb siloz	65
Floarea soarelui	11400
Tutun	0
Legume de câmp	35
Cartofi	15
Bostănoase	40
Ierburi	280

Totodată, teritoriul raionului Cantemir este caracterizat printr-un potențial viticol ridicat, datorită climei și tipurilor de sol favorabile viței de vie. Și chiar dacă zona de sud a Republicii Moldova este recunoscută în plan național și internațional pentru soiurile cultivate, pe an ce trece producătorii de struguri nu reușesc să-și dezvolte afacerile, piața de desfacere fiind foarte mică, dar și prețurile la struguri pe piață fiind foarte mici, astfel încât aceștia nu reușesc să adune resurse pentru a aplica inovațiile, care ar permite obținerea unei roade mai mari.

Principalele provocări și oportunități ale ramurii de cultivare strugurilor de masă sunt:

- Fermierii (în special cei mici) au nivel scăzut de cunoștințe și abilități limitate în domeniul tehnologiilor intensive de cultivare, depozitare și păstrare a strugurilor pentru comercializare (pentru productivitate mai mare și aspect estetic mai atractiv);
- Fragmentarea excesivă a producătorilor agricoli, creează impedimente în procesul de marketing și accesibilitate pe piețe mai avansate (UE);
- Există constrângeri sistemice privind accesul la sursele de apă pentru irigarea podgoriilor;
- Există deficit de servicii de sortare și ambalare a strugurilor pentru piețele avansate.

Imagine: Podgoriile din apropierea s.Capaclia

În ultimii ani au apărut premise pentru producerea legumelor pe teren protejat prin instalații de sere în satele din raion, care vor permite asigurarea pieței cu legume timpurii de origine locală. Suprafața construită a serelor în raionul Cantemir în anul 2024 constituie 50200 m². Similară este situația și pentru producătorii de fructe. Din culturile de câmp în zonă se cultivă floarea soarelui, porumbul, grâul și alte cereale.

În tabelul de mai jos este prezentată evoluția principalelor culturi agricole de câmp, a strugurilor și fructelor în perioada anilor 2021-2023:

Nr. d/o	Cultura agricolă	2021			2022			2023		
		Suprafața ha	Prod. medie, q/ha	Roada globală, tone	Suprafața, ha	Prod. medie, q/ha	Roada globală tone	Suprafața, ha	Prod. medie, q/ha	Roada globală tone
1	Grâu de toamnă	8475	50.9	43151	7971	24.0	18709	11066	34.9	38647
2	Orz de toamnă	1530	52.3	8000	1600	26.3	4208	1913	41.3	7900
3	Rapiță de toamnă	1818	32.0	5926	1320	21.3	2815	3932	22.0	8636
4	Orz de primăvară	742	48.0	3500	506	23.1	1170	870	23.5	2044
5	Mazăre	774	28.8	2230	985	18.4	1812	1192	16.3	1943
6	Porumb boabe	9445	78.9	74573	9843	6.3	6360	8175	11.7	8492
7	Floarea soarelui	11625	26.9	31422	13005	13.4	13860	10317	12.7	13155
8	Tutun	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Legume	71	209.0	1496	43	151.1	286	64	52.1	396
10	Fructe	1315	76.4	10040	1310	40.5	5300	1290	76.3	9840
11	Struguri	3875	89.5	34680	3870	93.9	36370	3850	77.4	29800

Zootehnia.

În ceea ce privește pășunatul, din suprafața exploatată, cea mai mare parte aparține de ferme mici (între 1-10 ha), neconforme cu standardele comunitare, deținute de persoane fizice și bazate pe tradițiile specifice satului moldovenesc, prezentând un nivel tehnic și un sistem de valorificare depășite, cu un grad redus de inovare. La aceste ferme mici cresc preponderent caprine și ovine, dar și porcine și bovine.

Creșterea ovinelor – în apropierea satului Chioselia

Starea sectorului zootehnic este determinată de situația din gospodăriile populației, în care este concentrată cea mai mare parte a efectivului de animale, după cum urmează:

Bovine:		
În gospodăriile agricole	179	(13,12%)
Gospodăriile populației	1167	(86,88 %)
Porcine :		
Întreprinderi agricole	518	(7,33 %)
Gospodăriile populației	6545	(92,67%)
Ovine si caprine:		
Întreprinderi agricole	2397	(6,6 %)
Gospodariile populației	34108	(93,4%)

Sudul republicii este considerat a fi "leagănul" oieritului în Republica Moldova, asigurând în prezent circa 10% din tot șeptetul de animale din Republica Moldova.

Analizând datele din tabelul de mai sus, se observă diferența majoră între numărul animalelor crescute în gospodăriile populației și cel în gospodăriile agricole, raportul fiind în medie 1:10, fapt care denotă tendința slabă privind dezvoltarea sectorului zootehnic la nivel de asociații de producători, consorții, etc., care oferă producătorilor beneficii, inclusiv privind creșterea eficienței procesului, dar și creșterea competitivității pe piața locală, raională și națională.

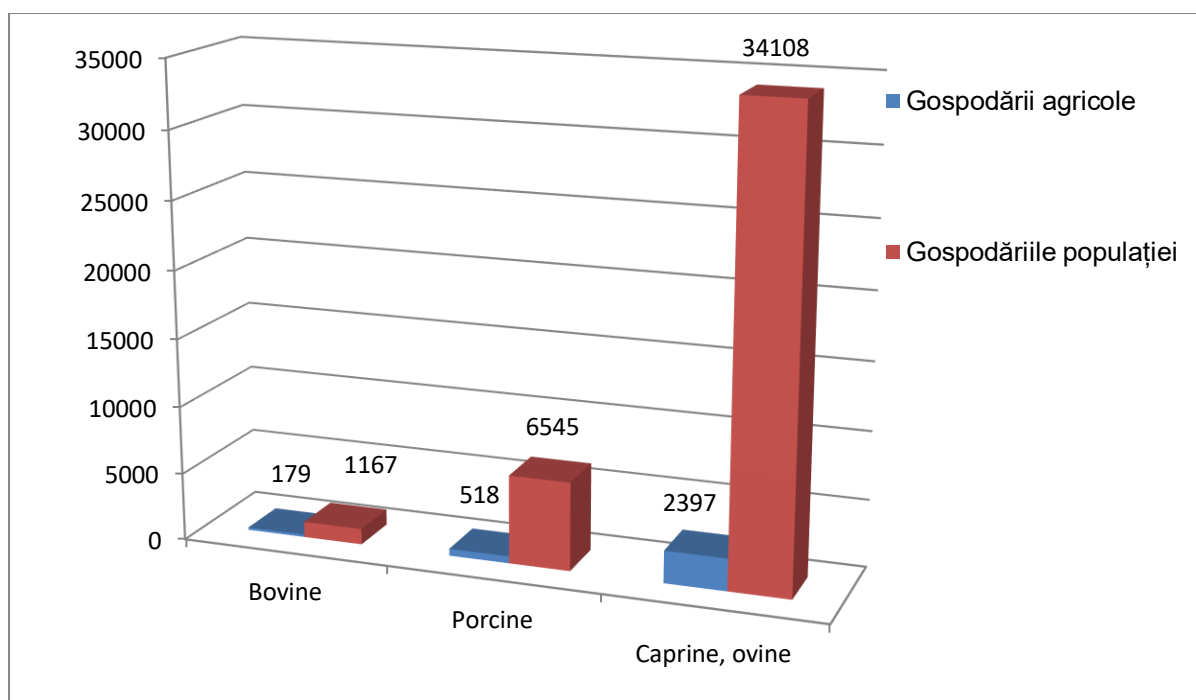

Figura: Ponderea ovinelor, caprinelor, bovinelor și porcinelor din efectivul total de animale

Din diagrama de mai jos se vede clar, din efectivul de animale din sectorul zootehnic a raionului Cantemir, cea mai mare pondere revine creșterii ovinelor și caprinelor, constituind 82% din numărul total de animale crescute atât în gospodăriile oamenilor, cât și la ferme (gospodării agricole).

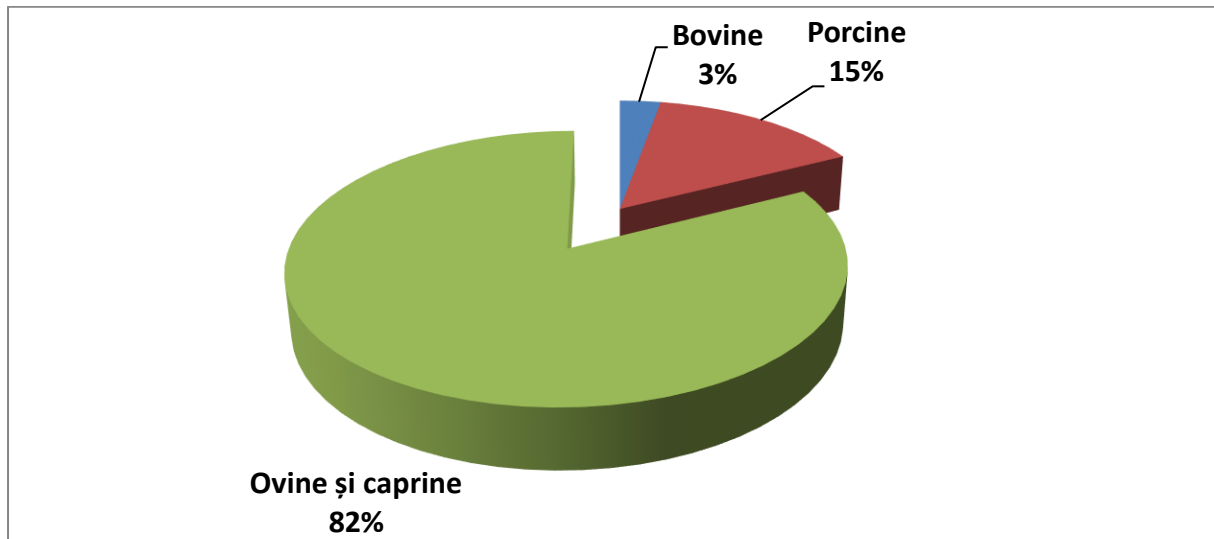

Figura: Ponderea animalelor din efectivul total de animale, la 01.07.2024, raionul Cantemir

Totodată, de menționat este faptul, că în prezent, ramura traversează o perioadă foarte dificilă, cu riscuri majore de dispariție. Fiind reprezentat în special de persoane fizice, mici și fragmentate, sectorul nu reușește să se integreze eficient în noile realități economice. Astfel, producția de brânză este din ce în ce mai limitată, din cauza incapacității de auto-organizare pentru penetrarea comerțului organizat (super-markete).

Producția conexasă de lână (peste 200 tone/anual) și pielicele a ajuns să fie distrusă prin ardere în proporție de până la 98%. În acest context, este necesar de menționat că producția autohtonă de covoare s-a orientat la lâna de import, în detrimentul lânii autohtone. Analiza arată necesitatea unor intervenții energice pentru corectarea situației.

Principalele provocări și oportunități ale ramurii oierit sunt:

- Crescătorii (în special cei mici - majoritatea) au cunoștințe limitate și depășite despre tehnologiile moderne de creștere a ovinelor și caprinelor. Nivelul tehnologic al fermelor este depășit (dotare insuficientă cu tehnică și echipamente, dificultăți de conectare la rețelele electrice, care ar asigura funcționarea utilajelor și echipamentelor necesare procesului de creștere a animalelor, păstrarea și procesarea primară a producției (frigidere, pompe de apă, etc.);
- Fermierii mici nu au acces la subvențiile financiare din partea AIPA (deoarece nu sunt înregistrați);
- Un produs important al sectorului – lână de oaie – la moment nu se valorifică economic (producătorii pur și simplu o distrug, dându-i foc);
- Se perpetuează fenomenul gestiunii ineficiente a pășunilor (refacerea componenței botanice a pășunilor degradate, fertilizarea, pășunat rațional) și în managementul eficient al dejecțiilor;

- Reducerea suprafețelor de pășuni din diferite motive (aratul ilicit, schimbarea destinației terenurilor) împiedică accesul animalelor păscătoare la pășunatul liber;
- Primăriile din sate nu au resurse financiare suficiente pentru îmbunătățirea pășunilor aflate pe teritoriul localității, astfel, pășunile degradează prin calitatea ierburilor ce vegetează suprafețele;
- Lipsesc platformele de depozitare temporară a dejecțiilor de la ovine și caprine, ceea ce cauzează poluarea mediului ambiant în localitățile aferente a saivanelor și stânelor.

În raionul Cantemir există buna practică de asociere a producătorilor, și anume – în anul 2023 apicultorii din raion s-a asociat sub forma de CI, fapt care va contribui la creșterea competitivității producției apicole din raion.

La fel, plus valoarea dezvoltării domeniului agricol la nivel de raion, oferă și existența în Cantemir a unui centru de instruire în agricultură. Totodată, prin intermediul GAL "Colinele Tigheciului", producătorii agricoli își pot dezvolta afacerile, inclusiv cele mici, dar și iniția afaceri agricole noi.

2.4.4 INDUSTRIA, COMERȚUL ȘI SERVICIILE

Conform datelor oferite de APL de nivelul 2, la 01.07.2024, în raion activează 375 agenți economici din cadrul micului business. Ponderea agenților economici din cadrul micului business, pe ramuri ale economiei raionului Cantemir este următoarea: domeniului comerțului revine ponderea cea mai mare ca număr de întreprinderi (131), urmat de domeniul agricol (110), în domeniul prestării serviciilor (94) și cea mai mică pondere revine domeniului industrie (40).

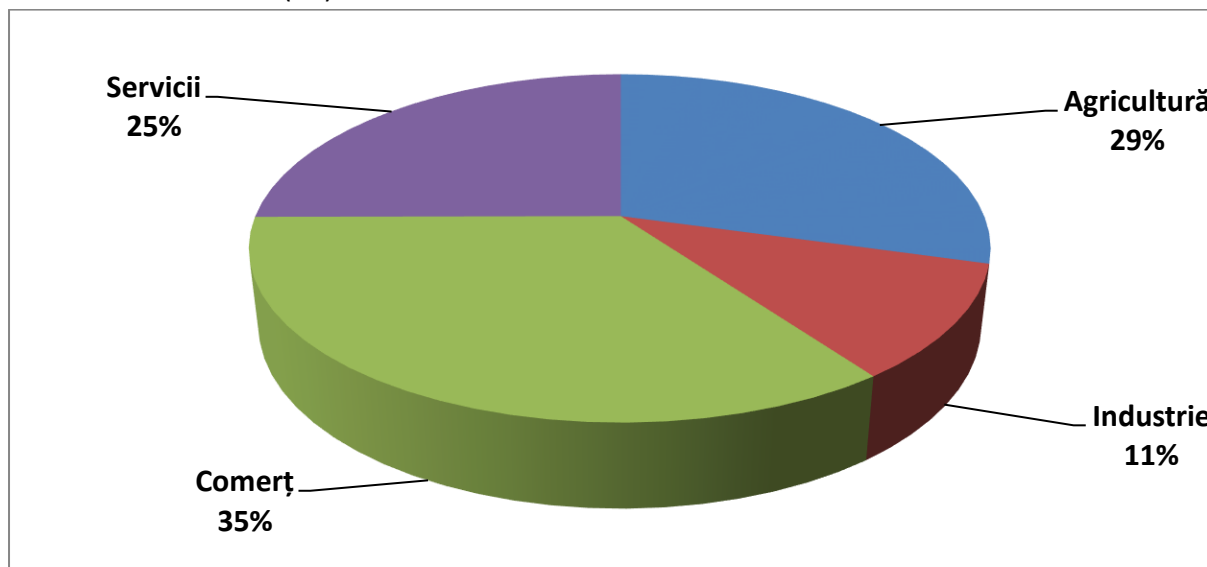

Figura: Ponderea ramurilor reprezentate de întreprinderi, la 01.07.2024, raionul Cantemir

Pe teritoriul raionului Cantemir există depozite frigorifice de păstrare a fructelor și strugurilor, de ex., în s.Țărăncuța există 2, altele în satele Sadîc, Lingura, Acui, iar un depozit frigorific la fabrica "Imperial Vin" din Pleșeni.

Industria de producție în raionul Cantemir este reprezentată de următoarele ramuri:
 Tabel: *Întreprinderi de producție din raionul Cantemir, la 01.07.2024*

N/o	Tip de întreprinderi	Unități	Capacitate în tone
1	Fabrici de vin	5	25000 t
2	Fabrica de conserve	1	40 t/24 ore
3	Linie de uscat fructe	2	20 t/24 ore
4	Mori	5	61 t/ 24 ore
5	Uleinițe	4	8,3 t/ 24 ore

Conform datelor oferite de APL de nivelul 2, numărul angajaților permanenți ale ramurilor indicate în tabel a crescut în 2023 și constituie 800 persoane, comparativ cu 700 persoane în anul 2022.

În trimestrul IV al anului 2023, salariul mediu lunar, în acest domeniu, constituie 6491,2 lei. Comparativ cu anul precedent 6257,1 lei este în creștere, însă mult mai mic decât media pe republică - 10315,5 lei/luna, ceea ce constituie (37,1%).

Câștigul salarial mediu lunar nominal brut al unui angajat în 2023 a fost de 9565,6 lei, în creștere față de aceeași perioadă a anului precedent cu 19,2%, și cu 28,6% mai puțin în raport cu media pe țară (13401,1 lei).

Iar în sectorul economic (real) – 14024,3 lei (cu 15,6% mai mult față de trimestrul IV 2022).

Imagine: Drumul Vinului - "Valul lui Traian", din care face parte Fabrica de Vin FĂURITOR, s. Tigheci

Cu privire la funcționarea piețelor tradiționale putem menționa, că în aria geografică a raionului Cantemir activează piețe mai mici și mai mari agro-alimentare sau mixte. De ex., în s. Baimaclia funcționează o piață cunoscută de zeci de ani ca piață pentru vânzarea animalelor. La moment piața este privată, activează doar o zi pe săptămână și își pierde din valoarea anterioară, ca și multe altele, care sunt localizate în localitățile rurale. În celelalte

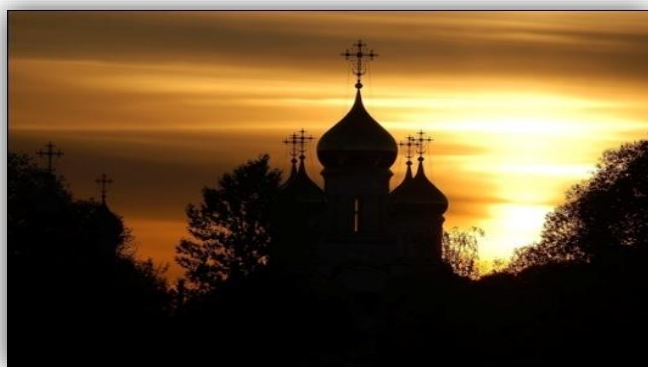
localități se întâlnesc doar piețe improvizate. Principalele piețe de desfacere a produselor agroindustriale rămân a fi piața din Cantemir și piața din Comrat.

2.4.5 TUISMUL ȘI PATRIMONIUL NATURAL TURISTIC

Resursele turistice ale raionului Cantemir reprezintă un ansamblu complex al mediului, atât natural (Codrii Tigheciului, Lunca Prutului), cât și antropic (monumentele istorice, busturile din localități, muzeele, elemente de folclor și artă populară etc.), care prezintă interes pentru dezvoltarea turismului. Aceste resurse, chiar dacă **sunt modeste comparativ cu alte regiuni din sudul țării**, oricum pot fi caracterizate printr-o diversitate mare de monumente culturale – istorice, precum: Monumentele: Ștefan cel Mare din Cîrpești, "Căciula lui Ștefan" din Cociulia, "Nicolae Sulac" din Sadîc, Case tradiționale vechi în satele Cîrpești, Sadîc și Tartaul. La fel, în satul Vișniovca în cimitirul local sunt expuse pietre vechi de pe mormintele nemților constitutori ai satului, acestea prezentând un potențial istoric de valoare pentru întreaga zonă.

Resursele turistice de natură etnografică reprezintă adevărata bogăție a neamului nostru, moștenite de la străbuni și transmise din generație în generație, toate acestea fiind promovate prin intermediul colectivelor artistice, festivalurilor, expozițiilor, iarmaroacelor unde sunt puse în valoare cântecul, dansul, portul, tradițiile, obiceiurile, meșteșugăritul, etc. Astfel, prezența și practicarea în viață a tradițiilor și obiceiurilor locale, prezintă un punct forte în dezvoltarea turismului rural. Datorită faptului că suntem un popor cu multe și frumoase tradiții, pentru menținerea și manifestarea cărora, se organizează diverse festivaluri.

De asemenea, în majoritatea satelor din microregiune există câte o biserică fie ortodoxă, fie aparține uneia din confesiunile religioase. În localitățile Sadîc, Cociulia, Cîrpești, Chioselia bisericile sunt cu vechimea de peste 100 ani, iar la Cociulia există și Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului”. Este o mănăstire de călugări care întemeiată pe locul unei mănăstiri din care s-au păstrat doar câteva ruine. Aceste ruine mărturisesc că, aici s-a slujit și înainte Sfânta Liturghie.

Imagini: Mănăstirea "Adormirea Maicii Domnului" din satul Cociulia.

Imagine: Cimitirul nemțesc din s. Vișniovca

Sălile de ceremonii din satele Cociulia, Lărguța, Chioselia, Ciobalaccia, care pot oferi servicii turiștilor, sunt de capacitate relativ mare. Acestea oferă bucate tradiționale din microregiune și deseori sunt vizitate de locuitorii zonei, dar și de persoane din afară. Toate acestea, contribuie la crearea condițiilor optime pentru odihnă, atât pentru turiști, cât și pentru locuitorii raionului.

Imagine: Locația de ceremonii din satul Cociulia.

Din păcate, chiar dacă, turismul este un domeniu cu un potențial relativ mare, deocamdată nu este suficient de dezvoltat la nivel de raion. Lipsa locurilor de cazare, promovarea insuficientă a zonei, investițiile modeste în infrastructura turistică sunt

principalele cauze ale stagnării acestui domeniu. Deocamdată, nu există locații de agrement atractive pentru turiști, dar și pentru populația locală.

Un potențial turistic mare are zona Codrilor Tigheciului și întreg teritoriu al raionului Cantemir, care este completat de atracții, precum:

- În satele de aici sunt mai multe vetre strămoșești încă de la începutul sec. XV în special de-a lungul Prutului și în Codrii Tigheciului,
- În raion există localități vechi de la înc. sec. XVIII din Republica militară „Codrii Tigheciului”,
- Există 3 rezervații peisajere: „Codrii Tigheci”, „Lunca inundabilă de lângă Antonești”, „Chioselia”; 1 rezervație naturală silvică la Ciobalaccia; 1 rezervație naturală mixtă în Cantemir,
- 1 monument al naturii geologic și paleontologic „Cariera Cociulia”,
- Zonă umedă de importanță națională „Vâlcele”,
- 27 monumente ocrotite de stat, dintre ele 8 de arhitectură și 19 de istorie,
- Biserici vechi,
- Mănăstiri,
- Memorialul soldaților români (s. Stoianovca),
- Unicul perimetru de case cu arhitectură populară din sec. XIX – XX protejate în Moldova (Stoianovca),
- Casele vechi nemțești (s. Vișniovca),
- Vinăriile cu renume în țară.

Muzeele din raionul Cantemir, care pot fi transformate în atracții turistice:

- Muzeul „La prispa casei părintești” (com. Ciobalaccia);
- Muzeul de Istorie și Etnografie (s. Tartaul);
- Muzeul comunei (com. Pleșeni);
- Muzeul școlar (s. Enichioi);
- Muzeul școlii (s. Stoianovca);
- Locul vizitei lui A. Pușkin în s. Leca (com. Antonești);

Bisericile vechi di raion la fel prezintă un punct de atracție turistică:

- Biserica din lemn cu hramul Sf. Ierarh Nicolae (s. Toceni);
- Biserica Sf. Dumitru 1770 (s. Tartaul);
- Biserica Sf. Elena și Constantin, 1879 (s. Ciobalaccia);
- Biserica din 1893 (s. Capaclia);
- Biserica creștină ortodoxă a fost construită în anii 1901 – 1902 (s. Gotești);
- Mănăstirea s. Cociulia;
- Mănăstirea s. Stoianovca;
- Biserica „Arhanghelii Mihail și Gavril” (s. Cârpești);
- Biserica Sf. Nicolai (s. Enichioi);
- Biserica cu hram Duminica Mare (s. Porumbești);

- Biserica Sf. Mucenic Gheorghe, 1999 (s. Șamalia);

Atracții cultural-istorice evidențiate de APL:

- Vatra veche a satului din 1640 sau sec.XIX și case vechi (s. Porumbești);
- Casele vechi nemțești (s. Vișniovca);
- Case vechi (s. Capaclia);
- Locuri cu denumiri străvechi (Coștangalia);
- Construcții ingineresti și economice vechi: Moara veche de ulei (s. Șamalia); Beci vechi în centrul satului (s. Șamalia); Uzina etero-oleginoasă veche (s. Vișniovca);
- Fântâna Zânelor (s. Capaclia);
- Fabrica de conserve (or. Cantemir).

Vinăriile, care pot fi vizitate de turiști, inclusiv cu degustare:

- Fabrica „Imperial-Vin Group” (com. Pleșeni);
- Fabrica de vin - S.C „Vinăria Țiganca” S.R.L. (com. Plopi);
- Fabrica de vin „Cebavin” (com. Ciobalaccia);
- Fabrica de vin (s. Tartaul);
- Vinăria (com. Lingura);

Peisaje pe malul Prutului:

- Lunca Prutului (com. Toceni);
- Balta din lunca râului Prut (com. Antonești);
- Landșaft natural în lunca râului Tigheciului la vărăsarea sa în Prut (s. Stoianovca);

Diferite forme de relief reprezentativ:

- „Colinele Tigheciului” (com. Pleșeni);
- Dealul Lărguța (301 m, cel mai înalt deal din sudul Moldovei (com. Pleșeni);
- Vâlcelele „Seliște” (s. Cociulia) și „Găuzoia” din satul vechi Pleșeni (com. Pleșeni);
- Aria protejată potențială „Tamarix-Vâlcele” (com. Toceni);
- Colinele satului (s. Capaclia);
- Sub coasta pădurii (s. Coștangalia);
- Hârtoape (s. Enichioi);
- Relieful pitoresc (com. Lingura);
- Iazurile din dealurile Radioului (s. Enichioi);

Parcuri și zone verzi:

- Parcul Public ”D. Ticlenco” (or.Cantemir);
- Parcul Eroilor Grăniceri (or.Cantemir);
- Parcul ”болгарских ополченцев” (or.Cantemir);
- Plantația de liliac din s. Vâlcele (com. Toceni);
- Parcul vechi al neamului (s.Vișniovca);
- Parcul „Complexul Fântânilor” (s. Cârpești);

Vetrele satelor vechi cu arhitectură locală specifică:

- Vatra veche a satului din 1640 sau sec.XIX și case vechi (s. Porumbești);
- Casele vechi nemțești (s.Vișniovca);

- Case vechi (s.Capaclia);
- Locuri cu denumiri străvechi (s. Coștangalia);

Construcții ingineresti și economice vechi:

- Moara veche de ulei (s.Șamalia);
- Beci vechi în centrul satului (s.Șamalia);
- Uzina etero-oleginoasă veche (s.Vișniovca);
- Fântâna Zânelor (s.Capaclia);
- Fabrica de conserve (or.Cantemir).

Conform sursei (Planul de Dezvoltare a Sectorului Turism în raionul Cantemir), în raion se evidențiază fluxuri importante de vizitatori moldoveni tranzitari prin Regiunea de Sud a Moldovei (spre litoralul Mării Negre din România și Bulgaria). Tot pe aici circulă un număr mare de vizitatori străini, care estimativ este de cca. 10% din numărul total de intrări în țară. La fel, pe teritoriul rn. Cantemir funcționează și se bucură de solicitare câteva trasee pentru vizitatori, respectiv: a) trasee muzeale; b) trasee cu degustație la vinării; c) trasee tematice sau speciale pentru deservirea anumitor delegații, grupuri de elevi/studenti etc. În mare parte excursiile sunt ghidate (generale și tematice) la muzee și vinării, dar sunt practicate și plimbări în spații naturale pe malul Prutului. La fel în Cantemir sunt organizate de evenimente și degustații, unde turiștii sunt invitați să rocule produse locale.

Totodată, conform aceleiași surse, sunt evidențiate și problemele sau deficiențele ale atracției raionului Cantemir: a) deși sunt valoroase și unice atracțiile (locuri istorice medievale, natură reprezentativă) sunt necunoscute publicului larg, acestea nu sunt expresive și nu sunt întreținute corespunzător; b) obiectele de vizitat nu sunt suficient de informative, nu creează repere pentru autoghidaj, deși ar putea fi accesibile pentru excursii speciale; c) multe atracții nu sunt accesibile fizic (drum, cărări, poteci turistice) în orice anotimp, iar lipsa de indicatoare de orientare le reduc mult din potențialul atractiv; d) sunt puține locuri amenajate pentru admirarea peisajului, iar acestea nu sunt marcate corespunzător; e) harta actuală a raionului Cantemir nu prezintă clar principalele atracții și nu sugerează traseele recomandate.

La fel, sunt și unele probleme și deficiențe legate de trasee turistice și facilități pentru vizitatori: a) există doar câteva excursii accesibile publicului larg: în special la 2 vinării, trasee locale pentru copii, excursii la muzeele locale din raionul Cantemir; b) traseele nu sunt marcate cu indicatoare informative, de orientare sau avertizare, fapt care contribuie la pasivitatea excursionistă, deplasări aliorii pe teritoriul raionului Cantemir; c) calitate joasă a unor atracții incluse în traseele de vizită; d) ghidajul e asigurat fie de către câțiva ghizi la 2 vinării (în special degustări+vinăria), fie câțiva colaboratori ai muzeelor locale, care nu au o pregătire specială în managementul vizitatorului și excursiologie; e) doar spontan și la insistență poate fi accesată o excursie suplimentară tematică spre anumite destinații din afara vinăriilor și muzeelor locale; f) lipsa unor popasuri, urne pe segmentele de trasee de vizită; g) număr redus de atracții amenajate pentru vizită pe trasee, inclusiv pentru popas pe caz de ploaie sau timp nefavorabil; h) puține grupuri sanitare, dar care sunt, sunt insalubre.

Performanțele economice ale raionului Cantemir, ca și destinație turistică, sunt dependente de numărul de vizitatori, taxele achitate în locațiile vizitate și valoarea excursiilor realizate. Trebuie să remarcăm, că în perimetrul celor 27 comunități rurale din raion, găsim doar 3 restaurante recomandate turiștilor, o unitate de cazare neclasificată, 3 săli de degustație și 10 muzee locale, care dețin personal ce poate oferi ospitalitate comercială la parametri satisfăcători. Repartizarea teritorială, însă, a acestor unități este foarte neuniformă în plan teritorial, dar și ca nivel de calitate. Acest fapt crează premise clare pentru dezvoltarea micii hotelării în localități ca și afaceri mici (pensiuni, vile, mici restaurante) sau medii (business-uri bazate pe comercializarea în rețele). Pentru moment, lipsa de unități de cazare și alimentație publică este compensată cu o variată ofertă în orașele vecine (Chișinău, Hâncești, Leova, Comrat, Cimișlia, Cahul) care se găsesc la o distanță de maxim 1,5 ore de la Cantemir.

Atracții turistice din raionul Cantemir cu potențial ridicat sunt:

Mănăstirea Cociulia (mănăstire de călugări în formare) cu hramul Adormirea Maicii Domnului, a fost întemeiată în anul 1997, pe locul unei mănăstiri din care s-au păstrat doar câteva ruine, aceste ruine mărturisesc, că aici s-a slujit și înainte Sfânta Liturghie. Amplasată în rezervația Codrii Tigheciului, satul Cociulia raionul Cantemir, la aproximativ 140 km de capitala Chișinău.

Rezervația Peisagistică „Codrii Tigheciului” este o arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 2519 ha, între satele Lărguța și Capaclia, ocolul silvic Cantemir, c.Tigheci raionul Leova. Peisajul poate fi descris ca pădure naturală de tipul codrilor, pe cumpăna apelor și versanți abrupti cu stejar pedunculat, gorun, carpen, frasin, tei, cireș, sorbul și scoruș. Rezervația include și monumentul istoric ”Fântâna Zînelor” care se află în preajma s.Capaclia și este învăluită de taine, legende, numită și „inima pădurii”. Legenda spune că în trecut acolo erau localizate trei fântâni a trei zâne, care erau surori. În prezent s-a păstrat doar fântâna surorii mici. Se spune că dacă fetele tinere se spală cu apă din acea fântână , ele se vor căsători repede.

Monument al Naturii Geologic și Paleontologic „Cariera Cociulia” se întinde pe o suprafață de 1 ha, la 1 km nord de satul Cociulia, raionul Cantemir, sunt prezente depozite aluviale din nisip mărunț de culoare galben deschis, zona prezintă interes pentru corelări geologice și faunistice.

Cimitirul de Onoare de la Țiganca (Stoianovca) se află la 2 km de or.Cantemir, aproape de satul Stoianovca. Este un cimitir militar, unde au fost înhumate rămășițele ostașilor și ofițerilor români. Circa 1020 de eroi căzuți în luptele din iunie-iulie 1941, sunt așezați în nouă gropi comune: pe două, patru rânduri suprapuse. Cimitirul dispune de sistem de alimentare cu apă, care permite ca vegetația din interior să fie îngrijită și menținută pe întreaga perioadă a anului.

Rezervația Peisagistică „Lunca inundabilă de lângă Antonești” este o arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 93,6 ha, la vest de satul Antonești, raionul Cantemir. Peisajul poate fi descris ca sector de luncă inundabilă a râului Prut, parțial acoperită cu apă și mlaștini. Se întâlnesc specii de animale rare: lebăda, lopătarul, vidra,

păsări migratoare, comoranul mic, barza neagră, stârc galben, pelican, egreta mare. La baza malului autohton sunt izvoare cu apă potabilă.

Rezervația Peisagistică „Chioselia” este o arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 307 ha, la nord-vest de satul Chioselia, ocolul silvic Baimaclia, c.Chioselia raionul Cantemir. Peisajul poate fi descris ca pădure de stejar pedunculat cu amestec de stejar pufos, cu multe plante rare: rușcuța, brândușa, albăstrița Angelescu.

Rezervația silvică „Ciobalaccia” este o arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 13,4 ha, la 2 km est de satul Ciobalaccia, ocolul silvic Baimaclia, zona Aluniș, raionul Cantemir. Diversitatea florii include 95 de specii de plante vasculare. Aria protejată este reprezentată de stejarul brumăriu.

Rezervația mixtă” Cantemir” este o arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 132 ha, la sud de orașul Cantemir, lunca inundabilă a râului Prut este bogată în floră și faună unde se întâlnesc rațe, lebede etc.

„Casa-muzeu” din c.Sadîc a vestitului maestrului de muzică populară și artist al poporului Nicolae Sulac”, născut la 09.09.1936 , băștinaș din localitatea Sadîc(locul unde a copilărit marele artist), laureat al premiului de stat, cavaler al „Ordinului Republicii”, legendă a folclorului moldovenesc.

Traseul turistic ”Drumul vinului” include fabricile de vinuri: “Imperial-Vin”, s.Pleşeni,”Podgoria-Vin”, s.Lingura, ”Ceba-Vin”, s.Ciobalaccia, dotate cu săli de degustare a vinurilor produse din soiuri de poamă autohtone: Feteasca Neagră, Feteasca Albă, Fetesca Regală, Viorica, Rară Neagră, Sauvignon blanc, Merlot, Cabernet, Sauvignon și Chardonnay-crescute pe podgoriile raionului.

2.4.6 Analiza SWOT A ECONOMIEI

Analiza SWOT a economiei raionului cantemir ne-a oferit date și constatări relevante, care ulterior au stat la baza elaborării obiectivului strategic ”Dezvoltarea economică sustenabilă”, dar și a obiectivelor specifice din cadrul obiectivului strategic. Astfel, am identificat punctele tari și punctele slabe, dar și oportunitățile și constrângerile (riscurile) relevante pentru domeniul serviciilor publice:

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> • Existența terenurilor agricole fertile; • Acces la piața de desfacere; • Diversitate a activităților agricole (apicultură, viticultură, pomicultură, culturi de câmp, zootehnie, avicultură, piscicultură, apicultură; • Există GAL „ Colinele Tigheciului”, care susține antreprenorii mici și începători; • Deschiderea Consiliului Raional și 	<ul style="list-style-type: none"> • Acces limitat la surse de apă, gaz, electricitate pentru unele gospodării agricole; • Imputuri mai scumpe ca în țările vecine (motorină, fertilizanți, pesticide); • Produse agricole neconforme standardelor europene și necompetitive pe piața UE; • Deficit de forță de muncă calificată; • Susținere insuficientă a agricultorilor din partea statului;

<p>facilitarea dezvoltării agenților economici din raion;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Există practici de aplicare a tehnologiilor inovatoare în prelucrarea produselor și creșterea culturilor agricole; • Calități gustative foarte bune a culturilor crescute în zonă. • Există agenți economici care prestează servicii și lucrări de construcție; • Există agenți economici care prestează servicii de transportare a călătorilor pe rute regulate; • Specialiști atestați pentru efectuarea lucrărilor specifice în construcții de: apeducte, canalizare, rețele de gazificare, drumuri; • Amplasarea geografică favorabilă în zonă pentru apicultură. • Apicultori asociați și grup de producători sub forma de CI. • GAL, care susține dezvoltarea micilor producători. • Subvenționarea sectorului avicol din bugetul statului. • Investiții și proiecte de dezvoltare din fonduri externe. • Existența centrului de instruire în agricultură. • Existența pieței locale de realizare a producției agricole pentru micii producători. • Existența unui centru informativ AGRO „FARM”. APL dispusa de a facilita dezvoltarea sectorului zootehnic. • Condiții climaterice favorabile pentru dezvoltarea sectorului zootehnic. • Hrană și nutrețuri ecologice accesibile pentru crescătorii de animale. • Există agenți economici care prestează servicii și lucrări de construcție; 	<ul style="list-style-type: none"> • Credite scumpe pentru achiziționarea utilajelor agricole; • Importul excesiv de produse/culturi pe piața locală stagnează dezvoltarea gospodăriilor agricole; • Industria de ambalare a produselor agricole autohtone nedezvoltată; • Unele terenuri degradate rezultat a cultivării intensive a culturilor; • Acces limitat la instalații de ambalare, linii tehnologice depășirea și prelucrarea a producției agricole (lapte, carne de oi, de pasăre, de vită, de porc); • Agenți agricoli neasociați; • Condiții neadecvate pentru conservarea și păstrarea produselor; • Lipsa laboratorului performant pentru determinarea microflorei și a dăunătorilor și pentru certificarea producției agricole; • Infrastructură agricolă slab dezvoltată (depozite, frigidere, fabrici de producere) și acces limitat la exploatațiile agricole; • Impozitare excesivă a producătorilor agricoli; • Producători agricol autohtoni afectați de importarea excesivă pe piața internă a produselor agricole la preț redus; • Relații de vecinătate în afacere nesatisfăcătoare; • Mediul înconjurător poluat în rezultatul activităților economice desfășurate; • Rețele de irigare nedezvoltate; • Capacități reduse a IMM de a moderniza, digitaliza unele lucrări pentru creșterea și prelucrarea culturilor și de a proteja mediul înconjurător ; • Mici crescători de animale, neînregistrați. • Produse de origine animalieră necompetitive. • Acces limitat la piața de desfacere. • Lipsa unui abator. • Nivel scăzut a siguranței de sacrificare protejată a animalelor, pentru a reduce la minim suferința animalelor. • Procese tehnologice de prelucrare a produselor de carne/lapte manuale și insalubre a micilor producători; • Insuficiența liniilor tehnologice de prelucrare a
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Există agenți economici care prestează servicii de transportare a călătorilor pe rute regulate; • Specialiști atestați pentru efectuarea lucrărilor specifice în construcții de: apeducte, canalizare, rețele de gazificare, drumuri; • DOFM - Instituție funcțională în domeniul ocupării forței de muncă cu specialiști pregătiți profesional (5 angajați); • Serviciul digitalizat viabil pentru informarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă; • Servicii instituționalizate și măsuri active de angajare în câmpul muncii: instruirea pentru obținerea unei profesii, stimularea angajaților, mobilitatea forței de muncă, susținerea șomerilor în inițierea unei afaceri. • Bază de date și informații pentru servicii de suport persoanelor de etnie romă inactive pe piața muncii. • 	<p>producției de carne, lapte pentru crescătorii de animale.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Calitatea redusă a pășunilor și teren insuficient de pășunat în condiții de secetă; • Mici fermieri (crescători de animale) neasociați. • Acces limitat la echipament tehnologic performant de sacrificare a animalelor. • Infrastructură de livrare a cărnii și laptelui nedezvoltată. • Insuficiența forței de muncă (mulgători de ovine și caprine) și a specialiștilor medici veterinari. • Capacitatea redusă a micilor producători de a diversifica producția animalieră. • Marketing nedezvoltat a sectorului zootehnic. • Insuficiența punctelor de achiziționare a producției de origine animaliera brută. • Produse de ambalare neaccesibile pentru crescătorii mici de animale/păsări. • Tradiții locale de promovare a producției animaliere autohtone nedezvoltate. • Forță de muncă profesional-calificată insuficientă în domeniul construcțiilor și transportului de călători; • Dotarea insuficientă cu utilaje performante în construcție (macarale, betoniere auto, staționare); • Acces limitat la materie primă autohtonă (cariere de nisip, piatră); • Capacități reduse a transportatorilor de călători pentru dotări și renovare a mijloacelor de transport; • Acces limitat la subvenții de stat în domeniul transportului de călători și construcții. • Calitatea nesatisfăcătoare a drumurilor locale și uzura tehnică accelerată a transportului public de călători. • Impozit din venit majorat. • Creșterea numărului de transport individual/personal și creșterea gradului de poluare a mediului. • Agenți economici din construcții și transport neasociați. • Agenți economici neautorizați și servicii/lucrări necalitative prestate.
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa în raion a instituțiilor și echipamentelor de verificare a calității lucrărilor în construcții (beton, metal, terasament). • Turism local nedezvoltat. • Agenți economici neasigurați cu specialiști responsabili de securitatea și calitatea muncii. • Condiții de muncă rigide, salariul neatractiv pentru tineri specialiști și migrația tinerilor la muncă după hotarele Republicii Moldova; • Grad scăzut de ocupare a persoanelor din grupurile vulnerabile și număr mare de persoane cu standard de viață scăzut, angajați neoficial la negru, achitarea salariilor în plic, care nu participă cu contribuții în fondul de pensii; • Număr mare de persoane dependente de ajutor social și dorința scăzută de angajare în câmpul muncii generată de politica de suport social necontributiv. • Informații oficiale inexacte despre numărul real existenți de șomeri; • Număr redus a instituțiilor de învățământ dual pentru pregătirea profesională a tinerilor și standard de viață scăzut pentru conștientizarea necesității de pregătire profesională. • Lipsa transportului de serviciu pentru executarea atribuțiilor de serviciu angajaților DOFM cu ieșirea în teritoriu. • Salariul nemotivat cu nivelul mai jos decât nivelul salariului mediu pe economie; • Baze de date incompletă despre agenților economici, asociațiile obștești; • Lipsa programelor naționale de subvenții agenților economici care angajează specialiști în primul an de activitate.
OPORTUNITĂȚI	RISCURI
<ul style="list-style-type: none"> • Acces la granturi pentru susținerea agricultorilor din fonduri europene; • Acces la Programe de susținere: IFAD, Livada Moldovei, ADMA, ODA 373; • Procesul de aderare a Republicii Moldova la UE facilitează exportul de produse agricole în UE; • Atragera și contractarea forței de 	<ul style="list-style-type: none"> • Secetă generată de fenomenul încălzirii globale; • Războiul din URCAINA; • Calamități naturale (grindină, inundații, înghețuri); • Exodul în creștere a populației apte de muncă; • Schimbarea vectorului politic; • Dependenți și afectați de criza energetică; • Monopolizarea unor genuri de activitate pe

<p>muncă din străinătate (India, Nepal, Bangladesh);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Acces la certificate de calitate (Global GAB; GRASP, Feo); • Crearea asociației deținătorilor/crescătorilor mici și mijlocii de animale. • Vizite de studiu, schimb de experiență cu crescători de animale din alte zone/țări. • Crescători de animale dispuși de a contracta forță de muncă din alte state. • Acces la fonduri europene pentru dotare cu utilaj (pentru muls mecanizat și de sacrificare protejată a animalelor) a IMM. • Acces la diverse proiecte investiționale de dezvoltare. • Acces spre noi piețe de desfacere. • Facilități de cooperare. • Acces la tehnologii moderne de prelucrare a produsului brut. Construcția podului Fălciu – Bumbăta. • Ajustarea cadrului normativ național în domeniul construcțiilor și transporturilor. • Parteneriate sociale la implementarea Programelor naționale (ODA, OIM) pentru formare profesională care trebuie să răspundă nevoilor companiilor și ale persoanelor în căutarea unui loc de muncă. • Dezvoltarea dialogului social cu autoritățile publice locale de nivel raional pentru a identifica instrumente administrative cu facilități de angajare pentru specialiști calificați (medici, ingineri, profesori, polițiști). • Parteneriate sociale cu instituțiile statului pentru promovarea aplicării instrumentelor legale de combatere a fenomenului muncii nedeclarat; 	<p>criterii politice;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stagnare economică și potențial economic ratat al producătorilor agricoli; • Incapacitate financiară de a angaja forță de muncă; • Impozit pe venit redus și venituri ratate la bugetul UAT; • Concurența la produse de export. • Micșorarea numărului de deținători de animale. • Responsabilitate redusă a unor deținători de animale. • Situația economică instabilă. • Forță de muncă calificată insuficientă. • Capacități reduse la piața de desfacere cu produse apicole a fermierilor mici. • Capacități financiare reduse a deținătorilor mijlocii de stupine. • Sectorul agricol neîncadrat legal în asigurări. • Acces limitat la laboratorul cu capacitate de a depista tot spectrul de boli la albini. • Insuficiența schimbului de experiență a deținătorilor de stupine cu alte grupuri de producători din alte țări. • Dialog ineficient și insuficient între agenții economici din apicultură și APL. Acces limitat la tehnologii moderne de ambalare, prelucrare a produselor. Preț mic de vânzare a produselor de miere. Contracte de vânzare pe termen scurt. • Introducerea în șeptelul local de albini a hibrizilor netestați. • Stoparea subvențiilor de stat. Reducerea numărului de apicultori la nivel de țară. • Creșterea accidentelor rutiere la locul de muncă . • Creșterea gradului activităților economice tenebre.
---	---

În concluzie: Forța de muncă rurală trebuie reorientată către alte activități, în special în domeniul serviciilor, acest demers poate fi întreprins doar prin conștientizare, informare și instruire. În teritoriu, facilitățile pentru educație economică și formare continuă sunt promovate în proporții foarte mici.

Totodată, din numărul total al populației active doar o treime sunt angajați în câmpul muncii, ceea ce înseamnă că alte două treimi din populația raionului nu are un loc de muncă stabil, respectiv nici venituri stabile. Această situație este creată și din cauza unui număr relativ mic de agenți economici în teritoriu, care ar oferi locuri de muncă populației locale. Pe de altă parte, dacă regiunea este puțin atractivă pentru agenții economici, rezultă, că și populația nu beneficiază de toate serviciile necesare, neavând acces la o rețea mai largă de unități comerciale și prestatori de servicii.

Producătorii de brânzeturi (ciobanii) sunt mici și dispersați. Fiecare își vinde producția individual. Însă, dacă se dorește conlucrarea cu cumpărători mai mari, cum ar fi supermarketele, fabricile, restaurantele, etc., inclusiv cumpărători din afara țării, aceștia vor solicita cantități mai mari de produse omogene. Respectiv, se simte necesitatea unirii de eforturi comune, și chiar crearea unor asociații de producători, chiar pe exemplul asociației apicultorilor nou creată în raion.

Este necesar de menționat că pe parcursul anului 2023 s-a redus nivelul de păstrare a efectivului de animale. Specializarea gospodăriilor în creșterea cerealelor și boboaselor, multitudinea resturilor de producere în fitotehnie, existența pășunilor suficiente, subvenționarea masivă în acest domeniu sunt premise, care ar facilita dezvoltarea zootehniei și ar îmbunătăți situația financiară a întreprinderilor agricole.

În scopul creșterii economice a raionului Cantemir, se recomandă planificarea și implementarea unor acțiuni concrete, care ar contribui la susținerea micului business, crescătorilor de animale, inclusiv apicultorilor, prin oferirea suportului informațional și de instruire. La fel, se necesită o colaborare strânsă între APL de ambele niveluri și agenții economici, inclusiv prestatorii de servicii, inclusiv de turism, deoarece, anume ei sunt acei potențiali actori, care pot promova buna imagine a raionului, oferindu-i un aspect atractiv, atât pentru turiști, care vizitând raionul vor contribui la buget, cât și pentru alți agenți economici, care vor dori să inițieze/ dezvolte afaceri în raion.

În final, se recomandă de aplicat pe larg metoda atragerii de fonduri pentru toate domeniile economiei raionului prin scrierea și aplicarea proiectelor spre finanțare (granturi).

Totodată, facilitarea creării celui de-al II-lea GAL pe teritoriul raionului va uniformiza oportunitățile producătorilor mici și mijlocii privind accesarea de fonduri oferite de AIPA.

CAPITOLUL III: CADRUL STRATEGIC DE DEZVOLTARE

3.1 VIZIUNEA ȘI OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE

Viziunea reflectă imaginea privitoare la profilul unității administrativ-teritoriale, direcțiile principale de evoluție a domeniilor de interes public și răspunde la întrebarea de bază: care este stadiul de dezvoltare spre care se tinde, pentru perioada 2024-2030.

Formularea viziunii presupune detalierea ei în elemente-cheie, specifice fiecărui domeniu implicat, conform concluziilor analizei socio-economice efectuate.

Pentru a obține o formulare mai substanțială, membrii Grupului de lucru au identificat valorile (cele mai importante și specifice comunității lucruri, care sunt reprezentative pentru întreaga comunitate a raionului Cantemir). Ulterior, anume aceste valori au stat la baza formulării viziunii și misiunii:

Valorile noastre:

Oamenii
Transparență
Mediu curat
Responsabilitatea
Drepturile omului
Parteneriatul
Durabilitatea
Modernizarea
Profesionalism
Tradiții și obiceiuri

Ca rezultat, în baza valorilor agreeate de grup, a fost formulată următoarea viziune:

Viziunea strategică a raionului Cantemir

În anul 2030, Raionul Cantemir, parte a Euroregiunii „Dunărea de Jos”, va deveni o Unitate Administrativ Teritorială dezvoltată, atractivă din punct de vedere turistic, promovată, atât la nivel național, cât și internațional, rezistentă la riscuri climatice și crize energetice, cu un sector privat competitiv și agricultură performantă, cu produse autohtone de calitate, un mediu înconjurător protejat, cu infrastructura de utilități publice modernă, servicii publice calitative și accesibile pentru toate categoriile de populație.

Misiunea strategică a raionului Cantemir

Dezvoltarea durabilă a raionului, în scopul creșterii bunăstării populației, prin crearea unui mediu socio-economic prosper, sănătos și participativ, bazat pe dezvoltarea parteneriatelor sociale.

Obiectivele contribuie la rezolvarea principalelor probleme social-economice, prevăd acțiuni concrete de intervenție spre majorarea nivelului de viață al populației, dezvoltarea potențialului de producere, de muncă și asigurarea ocupării forței de muncă, îmbunătățirea serviciilor și infrastructurii publice, acțiuni, care fiind implementate inevitabil contribuie la creșterea gradului de bunăstare a populației din raion.

În această ordine de idei, grupul de lucru a stabilit următoarele obiective strategice, care includ și obiective specifice:

N/O	Obiective strategice	Obiective specifice
1	Dezvoltarea infrastructurii edilitare și serviciilor publice/ comunale	1.1 Modernizarea și extinderea infrastructurii de transport 1.2 Dezvoltarea serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație prietenoase mediului 1.3 Extinderea sistemelor de iluminat public stradal 1.4 Dezvoltarea sistemului de gazificare 1.5 Consolidarea sistemului de management al deșeurilor
2	Dezvoltarea economică sustenabilă	2.1 Dezvoltarea agriculturii și industriei alimentare 2.2 Dezvoltarea sectorului zootehnic

		2.3 Consolidarea antreprenoriatului 2.4 Dezvoltarea turismului
3	Îmbunătățirea calității serviciilor publice	3.1 Fortificarea sistemului de sănătate publică 3.2 Dezvoltarea sistemului de învățământ modern 3.3 Dezvoltarea serviciilor de asistență socială 3.4 Dezvoltarea serviciilor și infrastructurii culturale 3.5 Dezvoltarea serviciilor prestate de biblioteci 3.6 Dezvoltarea domeniului tineret și sport
4	Promovarea bunei guvernări	4.1 Crearea condițiilor optime de activitate a Consiliului Raional Cantemir 4.2 Consolidarea managementului Consiliului Raional 4.3 Facilitarea participării cetățenilor în procesul decizional

3.2 PLANUL STRATEGIC DE ACȚIUNI

Planul de Acțiuni este un instrument de planificare și implementare, care conține un set de măsuri pe domenii de activitate ce se vor aplica într-un termen determinat în scopul realizării obiectivelor generale fixate în strategie. Periodic, documentul va fi revizuit, astfel încât obiectivele fixate să țină cont de evoluția macroeconomică la nivel național, starea socio-economică la nivel regional și raional, precum și de opiniile întregii comunități cu privire la implementarea lui.

Planul de Acțiune pentru implementarea Planului Strategic de dezvoltare Comunitară a Raionului Cantemir reprezintă un pachet de măsuri și proiecte necesare schimbării la nivel de raion pentru atingerea unor parametri specifici societății moderne, astfel încât, durabilitatea să devină punctul forte al acesteia.

Scopul Planului de Acțiuni îl reprezintă prezentarea principalelor acțiuni și proiecte necesare fazei de planificare și implementare a dezvoltării economico – sociale a raionului Cantemir, astfel încât procesul să poată fi evaluat continuu prin indicatorii selecționați ca relevanți.

Documentul conține acțiunile concrete de întreprins pe termen scurt și mediu pentru atingerea obiectivelor specifice de dezvoltare stabilite în Strategie.

În același context, metodologia de elaborare a planului a asigurat caracterul participativ și transparent prin organizarea de focus grup-uri, sectoriale, consultări și audieri publice în fazele esențiale de elaborare, pentru exprimarea nevoilor și aspirațiilor tuturor categoriilor sociale. Au fost respectate principiile egalității și echității de gen, incluziunii și reprezentativității tuturor grupurilor din cadrul comunității (criterii de vârstă, sex, etnie, apartenență religioasă, categorii vulnerabile, etc.).

Pe baza planului de acțiune, vor fi elaborate planuri anuale de activități de direcțiile Consiliului Raional Cantemir.

În această ordine de idei, Planul de Acțiuni din cadrul SDSE a raionului Cantemir 2024 - 2030, scopul principal al căruia constă în rezolvarea problemelor principale social-economice din teritoriu, prevede acțiuni de intervenție spre majorarea nivelului de viață al populației, dezvoltarea potențialului de producere, de muncă și asigurarea ocupării forței de muncă, îmbunătățirea serviciilor și infrastructurii publice.

La formularea planului strategic (a obiectivelor, acțiunilor și proiectelor) s-a ținut cont nu doar de problemele existente și măsurile de remediere a acestora, dar și de potențialul posibil de a fi valorificat, inclusiv resursele, oportunitățile și disponibilitățile existente la nivel de raion.

Documentul **PLANUL DE ACȚIUNI** pentru implementare Strategiei de Dezvoltare Socio-Economică a raionului Cantemir este prezentat în **ANEXA 1**

3.3 MECANISMUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE a Planului de Acțiuni

Succesul implementării Strategiei de Dezvoltare Socio-Economică a Raionului Cantemir este direct legat de participarea părților interesate (APL, instituții publice, societate civilă, agenți economici, etc.) în activitățile și proiectele transpuse în planul de acțiuni.

În procesul realizării Strategiei vor fi implicați mai mulți actori, îndeplinind rolul de implementator al acțiunilor planificate.

Aceștia sunt:

1. Autoritățile administrației publice locale de nivel II (Consiliul Raional, Președintele raionului, Vicepreședinții raionului)
2. Autoritățile administrației publice locale de nivel I (Consiliile locale, Primarii)
3. Instituții publice din subordinea APL de nivelul I și II
4. Instituții publice desconcentrate
5. Asociațiile obștești
6. Agenții economici locali
7. Locuitorii (inclusiv diaspora)
8. Organizațiile externe (Guvernul, Ministere, Organizațiile internaționale).

Implementarea Strategiei poate fi divizată convențional în 3 etape:

1. Aprobarea strategiei. În cadrul acestei etape proiectul Strategiei de Dezvoltare Socio - Economică a raionului va fi supusă consultărilor publice organizate de către Consiliul raional. După includerea propunerilor și recomandărilor colectate de la părțile interesate, Strategia va fi înaintată Consiliului Raional Cantemir spre aprobare. După aprobarea Strategiei, Consiliul raional va coordona elaborarea planurilor de acțiuni trimestriale și anuale privind realizarea strategiei în conformitate cu Planul de acțiuni;

2. Implementarea SDC se va efectua prin realizarea acțiunilor, măsurilor și proiectelor concrete de implementare. Pentru fiecare acțiune/proiect, pot fi stabilite obiective, planul activităților necesare, perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza proiectul. De asemenea, vor fi identificate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare. Acestea pot fi coagulate în fișe de proiecte;

3. Monitorizarea SDC. În perioada de implementare, responsabilii de realizarea planului de acțiuni vor raporta privind îndeplinirea activităților, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice. Monitorizarea proiectelor, acțiunilor și măsurilor se va efectua prin intermediul indicatorilor de implementare stabiliți. În cazul în care se vor identifica devieri de la Planul Strategic de acțiuni se vor iniția măsuri de corectare sau ajustare a acestui plan.

MONITORIZAREA STRATEGIEI

Procesul de monitorizare a strategiei constă în: a) evaluarea atingerii obiectivelor generale și obiectivelor specifice care va fi realizată prin intermediul indicatorilor de implementare și b) raportarea rezultatelor evaluării.

Monitorizarea implementării strategiei poate fi asigurată prin intermediul unui Consiliu pentru Monitorizarea Implementării Strategiei (în continuare CMIS). CMIS va fi creat prin Decizia Consiliului raional cu statut de Comisie obștească pe lângă Consiliul raional și Președintele raionului, în componența căreia va fi asigurată reprezentarea tuturor părților interesate:

- Consiliul raional (președinții comisiilor consultative de specialitate sau consilieri raionali)
- Reprezentanți Consiliului raional (Președintele, specialiști din direcțiile consiliului raional)
- Reprezentanții APL de nivel I (3-4 Primari)
- Reprezentanții instituțiilor desconcentrate (2-3 persoane)
- Reprezentanții instituțiilor subordonate (2-3 persoane)
- Comunitatea oamenilor de afaceri din raion
- Organizații non-guvernamentale raionale
- Cetățeni activi din raion.

În implementarea strategiei responsabilitățile de bază ale CMIS vor fi:

- Planificarea implementării acțiunilor
- Elaborarea și promovarea adoptării deciziilor privind acțiunile de implementare
- Coordonarea activităților de implementare a acțiunilor și proiectelor de dezvoltare
- Coordonarea activităților de atragere a surselor financiare alternative în scopul soluționării problemelor identificate
- Monitorizarea implementării planului de acțiuni
- Elaborarea rapoartelor și prezentarea lor către Consiliul Raional
- Acordarea asistenței tehnice și consultative în toate domeniile
- Elaborarea și dezbaterile proiectelor prioritare de dezvoltare
- Analiza deciziilor privind diverse probleme ale raionului

- Elaborarea și inițierea modificărilor în strategie
- Elaborarea studiilor și proiectelor de dezvoltare, etc.

CMIS își va desfășura activitatea în ședințe, care se vor desfășura cel puțin o dată în 6 luni.

Un rol important în procesul de implementare a strategiei îl are Consiliul raional, care se va ocupa nemijlocit de monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a Planului de acțiuni. Competențele Consiliului Local se vor axa pe:

- Coordonarea activităților de antrenare a părților interesate în acțiunile de realizare a proiectelor
- Promovarea dialogului permanent cu părțile interesate, asigurarea transparenței în activitatea raionului
- Stimularea și coordonarea conlucrării actorilor comunității în realizarea obiectivelor comune ale Strategiei
- Parteneriatul cu APL, ONG, agenții economici în cea ce privește implementarea, monitorizarea și evaluarea Planului de acțiuni a Strategiei.

Raportarea implementării strategiei se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către responsabilii de implementare a rapoartelor către CMIS privind realizarea Planului de acțiuni și a obiectivelor specifice. Anual CMIS va prezenta Consiliului raional raportul de evaluare a implementării Strategiei.

OBIECT MONITORIZARE	ELABORATOR/ DESTINATAR	RAPORT	DESCRIERE
Realizarea obiectivelor	CMIS și Consiliul Raional	Rapoarte simentriale, anual	Raport bazat pe analize, sondaje a locuitorilor pentru evaluarea impactului implementării strategiei
Realizarea acțiunilor, proiectelor	Responsabili de implementare	Raport semestrial, sau după finalizarea activității	Rapoarte prezentate de responsabilii de implementare privind îndeplinirea acțiunilor, proiectelor

Evaluarea implementării Strategiei se va efectua prin analiza indicatorilor de dezvoltare. Pentru fiecare acțiune planificată sunt stabiliți anumiți indicatori de implementare. În baza informațiilor furnizate de la responsabilii de implementare, beneficiari sau instituții specializate se vor stabili nivelul și gradul de implementare a acțiunilor și atingere a obiectivelor fixate.

3.4 RISCURI ȘI IMPEDIMENTE DE IMPLEMENTARE

Realizarea efectivă a acțiunilor propuse în Strategia de dezvoltare poate fi împiedicată de prezența anumitor riscuri și impedimente de implementare. Riscurile și impedimentele aferente implementării strategiei de dezvoltare pot fi divizate în două categorii:

- a) interne,
- b) externe.

DOMENIU	DESCRIERE
Parteneriat	<ul style="list-style-type: none"> • Neconlucrarea APL cu sectorul de afaceri și comunitatea • Indiferența și neimplicarea părților interesate în susținerea activităților • Lipsa de experiență a structurilor societății civile și neimplicarea lor • Neimplicarea partenerilor internaționali
Managementul implementării strategiei	<ul style="list-style-type: none"> • Confruntări de interese privind implementarea strategiei • Prevalarea intereselor personale • Resurse financiare limitate • Lipsa capacităților de atragere a investițiilor
Social	<ul style="list-style-type: none"> • Resurse limitate pentru acordarea asistenței sociale • Sărăcirea continuă a populației • Emigrarea forței de muncă
Dezvoltarea economică locală	<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa interesului din partea comunității de afaceri în dezvoltarea bazei economice locale • Potențial investițional redus
Casrul politico-juridic	<ul style="list-style-type: none"> • Instabilitatea situației politice • Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Mediu	<ul style="list-style-type: none"> • Populație neconștientizată privind efectele poluării mediului • Insuficiența resuselor financiare pentru proiecte de mediu
Relațiile cu partenerii externi	<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa conlucrării autoritățile publice locale de nivel I și centrale • Neimplicarea partenerilor internaționali • Micșorarea finanțării din partea partenerilor străini
Starea economiei naționale	<ul style="list-style-type: none"> • Potențial investițional redus • Inaccesibilitatea piețelor de desfacere de peste hotare • Infrastructură de afaceri nedezvoltată • Risc de țară.
Forța majoră	<ul style="list-style-type: none"> • Criza cauzată de conflictul armat din regiune • Criza cauzată de pandemii

CAPITOLUL IV: PORTOFOLIUL PROIECTELOR

4.1 PORTOFOLIUL PROIECTELOR PRIORITARE

ANEXA 2

4.2 PORTOFOLIUL PROIECTELOR IMPLEMENTATE

ANEXA 3